

Hovedfagsoppgave

Høsten 2001

*”NATOs bruk av militærmakt i Kosovo,
en fokusering på bruken av trusler”*

Av Erik Nordberg

Universitetet i Oslo, Institutt for Statsvitenskap

Forord

Arbeidet med oppgaven har vært preget av en innledende optimisme, som ikke er fundert i den virkelighet som gjelder for en hovedfagsoppgave.

Først og fremst vil jeg takke ”dronningene” hjemme for tålmodighet med mine studier. Dernest vil jeg takke mine veiledere Jon Hovi ved Universitet i Oslo og Torunn Laugen ved Institutt for Forsvarsstudier for meget nyttige tilbakemeldinger på mine foreløpige utkast. En takk rettes også til mine medstudenter innen spillteori, samt andre bidragsytere for gode tilbakemeldinger. Til slutt vil jeg takke Luftkrigsskolen og Forsvarets Stabsskole og for meget nyttige innspill, tross det merarbeid det har gitt meg.

1. INNLEDNING	7
1.1.....	PROBLEMSTILLING 8
1.2.....	DISPOSISJON 10
2. METODE OG TEORI.....	11
2.1.....	METODE 11
2.2.....	TEORI 14
2.3.....	KRITIKK AV KILDENE 17
2.4.....	AVSLUTNING 19
3. KONFLIKTEN I ET HISTORISK PERSPEKTIV	20
3.1.....	HISTORIKK 20
3.2.....	FORHANDLINGENE I RAMBOUILLET 25
3.3.....	OPERASJON "ALLIED FORCE" 27
4. KONFLIKTEN I ET TEORETISK PERSPEKTIV	29
4.1.....	AKTØRENE OG DERES INTERESSER I KONFLIKTEN 30
4.1.1.....	<i>Jugoslavia</i> 32
4.1.2.....	<i>Kosovoalbanerne</i> 34
4.1.3.....	<i>NATO</i> 36
4.1.4.....	<i>En modellering av aktørenes interesser</i> 40
4.2.....	SPILLET UNDER FORHANDLINGENE I RAMBOUILLET 41
4.3.....	IMPLIKASJONENE AV MOTSTRIDENDE INTERESSER 47
4.4.....	EN ANALYSE AV HVA NATO KUNNE FORVENTE ETTER RAMBOUILLET 49
4.4.1.....	<i>Spillet mellom Jugoslavia og NATO i forkant av operasjon "Allied Force"</i> 49
4.4.2.....	<i>En modellering av hvilket utfall NATO kunne forvente</i> 51
4.4.3.....	<i>En subjektiv vurdering av hvilken preferansestruktur Jugoslavia hadde</i> 53
4.4.4.....	<i>Forutsetningenes innvirkning på utfallet i spillet</i> 54
4.5.....	AVSLUTNING 56
5. NATOS TRUSSEL I ET TEORETISK PERSPEKTIV	57
5.1.....	MILITÆR STRATEGI OG NATOS TRUSSEL 57
5.1.1.....	<i>Utmattelse som militær strategi under operasjon "Allied Force"</i> 59
5.2.....	TRUSSELTEORI 60
5.2.1.....	<i>Forutsetninger for effektiv bruk av en trussel</i> 61
5.2.2.....	<i>Trusselspillet</i> 64
5.3.....	SVAKHETER I NATOS TRUSSEL 64
5.3.1.....	<i>Brudd på de spillteoretiske forutsetningene for trusselteorien</i> 65
5.3.2.....	<i>Svakheter i betingelsene om relevans og fullstendighet</i> 68
5.3.3.....	<i>En innledende uklarhet i trusselen</i> 70

5.3.4.....	<i>Manglende kontroll over mediene</i>	71
5.3.5.....	<i>Usikkerhet om trusselens alvorlighet</i>	72
5.3.6.....	<i>Usikkerhet omkring NATOs troverdighet</i>	81
5.3.7.....	<i>Jugoslavias handlingsrom for å svekke NATOs trussel</i>	86
5.4.....	SÆRTREKK VED KOSOVOKONFLIKTEN OG MILITÆRE MAKT MIDLERS EGNETHET SOM TRUSSELMEKANISME.....	91
5.5.....	AVSLUTNING	95
6. BAKKESTYRKER SOM AVGJØRENDE ELEMENT I NATOS TRUSSEL.....		95
6.1.....	ARGUMENTER FOR Å INKLUDERE BAKKESTYRKER I TRUSSELEN	96
6.1.1.....	<i>Fordelaktig i henhold til militærstrategi og trusselteori</i>	96
6.1.2.....	<i>Enklere på det politiske plan</i>	98
6.1.3.....	<i>Kravet om ekstern mekanisme og erkjennelsen fra Rambouillet</i>	98
6.2.....	ARGUMENTER FOR Å ALLIKEVEL UTELUKKE BAKKESTYRKER FRA NATOS TRUSSEL	100
6.2.1.....	<i>Det militære perspektivet</i>	100
6.2.2.....	<i>Det politiske perspektivet</i>	104
6.3.....	MODELLERINGER OMKRING BAKKESTYRKER OG NATOS TRUSSEL	107
6.3.1.....	<i>Konflikten som et sammenvevd spill</i>	107
6.3.2.....	<i>Problemer knyttet til hvilke maktmidler alliansen kunne enes om</i>	109
6.3.3.....	<i>NATOs trussel som et valg mellom troverdighet og alvorlighet</i>	111
6.3.4.....	<i>Bakkestyrkenes egentlige effekt på NATOs trussel</i>	112
6.4.....	AVSLUTNING	113
7. UTFALLET AV OPERASJON "ALLIED FORCE"		114
7.1.....	USIKKERHETEN OMKRING HVEM SOM VELGER Å GI ETTER FØRST	114
7.2.....	USIKKERHETEN OMKRING AKTØRENE EVNE TIL UTHOLDENHET	117
7.3.....	EN MULIG BEGRUNNELSE FOR HVORFOR JUGOSLAVIA AKSEPTERTE EN AVTALE OVER KOSOVO	119
7.4.....	AVSLUTNING	123
8. KONKLUSJON.....		124
9. KILDER.....		130

1. Innledning

Etter en periode med tiltagende motsetninger mellom den serbiske og albanske befolkningen over Kosovos status, fremsatte NATO en innledende trussel om luftangrep i juni 1998, i form av øvelsen "Determined Falcon" (Laugen 1999:95). Da det i løpet av høsten og vinteren 1998/1999 ble klart at Jugoslavia ikke aksepterte de utkast til avtaler som ble fremsatt, iverksatte NATO operasjon "Allied Force" den 24 mars 1999. Operasjonen var et resultat av det jugoslaviske regimets manglende vilje til å imøtekomme de krav som ble fremsatt under forhandlingene i Rambouillet (Barth Eide 2000:27).

Da NATO fremsatte trusselen om militærmakt, var det flere kritiske røster som hevdet at den ikke ville fungere slik alliansen forventet. Det ble underveis og i ettertid hevdet at trusselen og den militære strategien var mangelfull. Videre ble det fremhevet at det var et betydelig gap mellom de politiske målsettinger og de militære midlene som ble stilt til rådighet, samt at alliansen ikke truet med overveldende makt slik teoriene i militærmakt krever (Aftenposten 26 mars 1999, Barth Eide 2000:46-47, Janes Defence Weekly (JDW) 7 jul 1999, Mønnesland 1999:369). Det ble også reist spørsmål om hva alliansen ville foreta seg dersom Jugoslavia ikke ga etter (ibid). Kritikken var særlig rettet mot det faktum at NATO innledningsvis utelukket bakkestyrker som element i trusselen (Aftenposten 30 mars 1999). President Clinton hadde nemlig fremhevet i sin tale til det amerikanske folk at han "ikke hadde til hensikt å sende bakkestyrker til Kosovo for å føre en krig !" (AftenAftenposten 26 mars 1999). Dette tross advarsler fra sin egen militære stabssjef, General Shelton, om at luftmakt alene ikke ville være tilstrekkelig (Aftenposten 6 apr 1999). Underveis i operasjonen erkjente NATO at trusselen hadde svakheter da formann i NATOs militærkomite, General Klaus Naumann, uttalte:

"Frankly and honestly, we did not succeed in our initial attempt to coerce Milosevic through air strikes to accept our demands, nor did we succeed in preventing Yugoslavia from pursuing a campaign of ethnic separation and expulsion" (The Economist 8 mai 1999)

1.1 Problemstilling

Oppgaven vil ta for seg NATOs bruk av militærmakt i Kosovo, i perioden våren 1998 og frem til fredsavtalen som ble inngått i juni 1999. Mer spesielt vil fokus være på alliansens bruk av trusler overfor Jugoslavia i følge med operasjon "Allied Force". Med trussel menes her et utsagn som signaliserer en betinget intensjon om å påføre andre skade (Hovi 1998:11-13). Emnet vil bli belyst ved en analyse av den militære maktbruken fra NATOs side. Bakgrunn for og opptakten til konflikten, samt konfliktenes særpreg utgjør også sentrale elementer. Det vil være et visst fokus på forholdet mellom det militære og det politiske aspektet, fordi disse i stor grad overlapper hverandre, samtidig som de synes å stå i en viss motsetning til hverandre. Emnet vil bli belyst ved fire problemstillinger hvor den første er som følger:

Var det rimelig for NATO å forvente at Jugoslavia ville akseptere et utkast til avtale, slik det ble presentert i Rambouillet, uten at trusselen ble iverksatt ?

Det faktum at NATO faktisk måtte iverksette sin fremsatte trussel leder til oppgavens neste problemstilling:

Hvilke grunner kan gis for at NATOs trussel under Kosovokonflikten ikke førte til at Jugoslavia aksepterte alliansens krav før de militære maktmidlene ble tatt i bruk ?

Dermed er det naturlig å trekke inn spørsmålet omkring utelukkelsen av bakkestyrker, ettersom kritikken mot den valgte trusselen var så kraftig. I ettertid uttalte President Clintons pressetalsmann James Rubin i den sammenheng følgende:

In retrospect, the critics were right on one point. It was a mistake publicly to disavow the use of Nato ground troops.....But by appearing to rule out ground troops from the outset, we gave Belgrade needless comfort and probably made it more difficult to gain support for that option if it had become necessary (Rubin 2000).

Uttalelsen leder til oppgavens tredje problemstilling, som er :

Hvilke forklaringer kan gis for at NATO, tross argumenter for å ikke utelukke bakkestyrker, allikevel valgte å fremsette en trussel som bare inkluderte luftmakt ?

Til slutt i oppgaven vil jeg fokusere på hvorfor Jugoslavia valgte å undertegne en avtale fremfor å fortsette konflikten med NATO, for å få frem om det var trusselen og iverksettelsen av denne som ledet til at Jugoslavia aksepterte en avtale.

Problemstillingen er derfor:

Hvilke grunner kan gis for at Jugoslavia valgte å akseptere en avtale om Kosovo ?

Bakgrunnen for å fokusere på NATOs bruk av militærmakt i Kosovo ligger delvis i de utfordringer som dagens militære styrker står ovenfor, og delvis i de tilsvarende politiske utfordringene. Jeg tenker da spesielt på det faktum at det på 1990 tallet har vært et økende antall intrastatlige konflikter hvor NATO eller FN styrker har vært og er engasjert (Tjøstheim 1998:82). I tidsrommet 1990-97, var det 101 væpnede konflikter, hvorav 94 konflikter var av intrastatlig karakter. Kamp for uavhengighet var grunnlaget for to av konfliktene (Lund 1999:2, Fermann 2000:3). En slik utvikling fører til utfordringer både på det politiske og militære plan når det gjelder trusler om bruk, samt faktisk bruk av egne styrker på andre staters territorium (Tjøstheim 1998). Barth Eide (2000:29) hevder således at ”utfordringer av typen Kosovo vil vi se igjen og igjen”.

Det er også en motiverende faktor at mange kvalifiserte aktører, militære så vel som sivile, har ment at begrensningene i maktmidler svekket effekten av trusselen. Argumenter som kan svekke tradisjonelle og rådende tanker innen emnet militærmakt, vil således støtte påstanden om at det er utfordrende undersøkelser som har reell kunnskapsmessig betydning (Hovi og Rasch 1996:22).

Problemstillingen er også interessant fordi militærmakt av mange regnes som det mest alvorlige, og dermed ofte det siste virkemiddelet i konflikter (Blechman & Wittes 1999:1, Wæver 1995:52). I den sammenheng er det hevdet at diplomati og ulike ”ikke-voldelige” sanksjoner i mange situasjoner ikke er tilstrekkelig til å løse en konflikt, hvilket innebærer at militærmakt fremstår som det siste alternativ for å nå politiske målsettinger (Blechman & Wittes 1999:1). Med konflikt menes her en situasjon hvor to aktører har motstridende og ikke sammenfallende preferanser, eller med andre ord ”gjensidig ekskluderende målsettinger” (Kjølborg 1997:37-38). Videre er bruken av luftmakt blitt stadig mer interessant da det for politikerne fremstår som et anvendelig virkemiddel i situasjoner preget av manglende vilje til egne tap (Pape 1996:2-4). Bruken av militærmakt i en offensiv rolle har også vært lite i fokus da det gjerne regnes som moralsk problematisk i forhold til defensiv bruk av slike midler (ibid). Tross dette er maktmiddelet ofte benyttet, trolig fordi det av politikerne gjerne regnes som et ”raskt og billig” verktøy i en ellers vanskelig situasjon (ibid)

I følge Von Clausewitz' berømte utsagn er "krig en videreføring av politikk med andre midler" (Von Clausewitz' 1832/1993:99). Av den grunn ligger det politiske føringer på bruken av militære maktmidler, hovedsakelig for å forhindre en unødig eskalering av konfliktens omfang (Diesen 1998). Gapet mellom politiske målsettinger og militære maktmidler er derfor noe som trekkes frem som problematisk i de fleste typer væpnede konflikter (ibid). Dette fordi det på det militære plan kreves tilstrekkelige midler og handlefrihet, mens det på det politiske plan kreves kontroll med bruken av maktmidlene (Diesen 1998:17-18, Wæver 1995:53). Dette synes også å gjelde under operasjon "Allied Force". Kunnskaper om hvordan en aktør på vellykket vis anvender militære maktmidler, synes derfor også viktig rent politisk. Det er derfor en målsetting at oppgaven skal belyse problemer med bruk av militærmakt som trusselmekanisme i et teoretisk forankret perspektiv. Momentene som kommer frem vil da stå sterkere, samtidig som det gir en mer objektiv tilnærming. Det er videre en målsetting at den teoretiske forankringen er på et slikt nivå at det ikke kreves spesiell forhåndskunnskap for å forstå innholdet.

1.2 Disposisjon

Først i oppgaven vil jeg ta for meg den metodiske og teoretiske tilnærmingen som ligger til grunn. I denne delen presenteres hvilket forskningsdesign og teoretisk rammeverk som er anvendt, samt de problemer som følger med denne type analytisk tilnærming.

For å besvare problemstillingene, vil jeg i kapittel 3 ta for meg konflikten i et historisk perspektiv for å underbygge påstanden om at dette er en konflikt med dype røtter. Dette vil danne et grunnlag for å vurdere omfanget av de militære maktmidlene som er påkrevd, samt militære midlers egnethet i denne type konflikt.

I kapittel 4 vil jeg fokusere på oppgavens første problemstilling ved å analysere aktørene og deres interesser i et teoretisk perspektiv. På dette viset vil konflikten formaliseres, samtidig som det gir et grunnlag for å vurdere graden av interesser i konflikten. Samtidig gir dette en indikasjon på hvilke trusler som er påkrevd for å oppnå en fredelig løsning. Jeg vil deretter foreta en analyse over mulighetene til å komme frem til en avtale mellom Jugoslavia og kosovoalbanerne under

forhandlingene i Rambouillet. Til slutt i kapittelet vil jeg se på hva det var rimelig for NATO å forvente om hva Jugoslavia ville foreta seg da det ble klart at kosovoalbanerne aksepterte utkastet til avtale.

I kapittel 5 rettes fokus mot selve trusselbruken for å forklare hvorfor Jugoslavia ikke aksepterte NATOs krav før trusselen ble iverksatt. I dette kapittelet vil jeg ta for meg teorien for bruk av trusler, samt hvilke militærstrategiske prinsipp som gjelder for hvordan militærmakt bør nyttes som trussel. Deretter presenteres de svakheter og problemområder som fantes i NATOs trussel, før Jugoslavias muligheter til å svekke trusselen kommer frem. Svakheterne i NATOs trussel underbygges av hvordan de kom til syne underveis i konflikten.

Spørsmålet om utelukkelsen av bakkestyrker vil være sentralt i kapittel 6. Her vil jeg fokusere på fordeler og ulemper med bakkestyrker i et politisk og militært perspektiv. Dette danner dermed argumentene for og imot en inkludering av bakkestyrker som element i trusselen. Til slutt i kapittelet vil mulige effekter av bakkestyrker på alliansens trussel modelleres, for å få problemene klarere frem.

Til slutt i oppgaven vil jeg i kapittel 7 først ta for meg utfallet av operasjon "Allied Force", for deretter å presentere mulige årsaker til at Jugoslavia aksepterte en avtale opp mot kravene til en effektiv trussel. Ved en slik analyse vil det komme frem om det var NATOs trussel eller andre grunner som kan ha ført til en avtale om Kosovo.

2. Metode og teori

En presentasjon av den metodiske og teoretiske tilnærmingen gir leseren en begrunnelse for mine valg, samt at det gis en kort innføring i fordeler og ulemper med de valgte tilnærmingene. Dette åpner for en kritisk lesning av mitt studium, samtidig som det gir muligheten til å etterprøve mine konklusjoner.

2.1 Metode

Med metode menes her "en fremgangsmåte, eller et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap" (Hellevik 1994:14). Det vil naturlig nok finnes argumenter både for og imot mitt valg av forskningsdesign, men mine valg synes ikke

å bryte med hva som er ”utbredte og mer grunnleggende oppfatninger og intuisjoner på området” (Hovi og Rasch 1996:17).

Metoden som legges til grunn er kvalitativ, ettersom problemstillingen søker å avdekke en dypere forståelse i en spesifikk sammenheng (Andersen 1990:29). Kvalitative metoder kjennetegnes gjerne av at det er en mindre grad av formalisering, samt at de ofte har et mer forståelig siktemål (Andersen 1990:13-14). Det sentrale i en kvalitativ metode er at man gjennom ulike former for datainnsamling klarer å skape en dypere forståelse for det problemet som studeres (ibid). Ettersom formålet med oppgaven er å forklare et fenomen og samtidig skape en dypere forståelse av virkeligheten, synes det derfor å være riktig med et kvalitativt undersøkelsesopplegg. Metoden er dermed bestemt av problemstillingen, og ikke av hvilket opplegg jeg finner best - noe Andersen (1990:16) fremhever som fordelaktig. Da oppgaven avgrenses til kun å omfatte bruken av militærmakt i Kosovo, kan det derimot hevdes at metoden bærer preg av å være ”empirisk og ikke-generaliserende”, slik Andersen (1990:77) kategoriserer grunnleggende metodiske valg. Dette fordi en slik metode kjennetegnes ved at den ”beskjeftiger seg med å etablere en forståelse om unike fenomener”, noe konflikten i Kosovo synes å være (ibid).

Oppgaven kan også sies å være en form for casestudium, ettersom det er bestemte handlinger som skal forklares (Andersen 1990:121,123). Et ”casestudium” kjennetegnes ifølge Yin (1994:11-13) av at det søker å belyse hvorfor en beslutning ble fattet, samtidig som det bør være et fenomen innenfor det virkelige livs rammer. Videre bør det ikke være innlysende hva som forklarer en bestemt beslutning, hvilket igjen innebærer at det vil være relevant å trekke inn ulike kilder i søken etter forklaringer på beslutningen i problemstillingen (ibid). Dette virker også å være tilfelle, da det eksempelvis ikke er innlysende hvorfor NATO utelukket bakkestyrker fra sin fremsatte trussel. Hvorvidt oppgaven dreier et ”single case” eller ”multiple case” synes å være mer usikkert, fordi det her er en bestemt konflikt med flere aktører som skal undersøkes, samtidig som det er en bestemt beslutninger og antagelser som skal forklares. Andersen (1990:121-123) fremhever at det i beslutningsprosesser er meget vanskelig å avgrense enhetene. Fordi dette er et unikt studium, hvor Kosovokonflikten er i sentrum, kan det være tale om et ”single case” studium. Studiet

kan også oppfattes som unikt, ved at det meg bekjent ikke finnes andre studier hvor det militære aspektet drøftes opp mot det politiske aspektet for å vurdere trusselen og problematikken omkring bakkestyrker. Studiet synes også å oppfylle kravet om å være fenomenavslørende, ettersom det var første gang NATO som allianse benyttet sine maktmidler (ibid).

Kritikk av den metodiske tilnærmingen

Kritikken mot kvalitative-casestudier kan rettes mot den manglende muligheten til vitenskapelig å generalisere funnene (Yin 1994:10). Dette kan være negativt i den forstand at mine funn ikke automatisk vil være gjeldende i tilsvarende fremtidige konflikter. Denne kritikken faller litt på siden av min oppgave, fordi alle typer konflikter synes å ha sin egen dynamikk og dermed vanskelig lar seg generalisere. Konklusjonene omkring bruken av militære trusler vil således være av mer veiledende karakter for fremtidige konflikter. Dette betyr ikke at det er lite fruktbart å trekke lærdommer fra Kosovokonflikten. Tvert imot synes det i økende grad viktig å være klar over de problemer som følger med bruken av militære maktmidler i internasjonal politikk (Pape 1996:2-4). Et problem i denne sammenheng er vurderingene knyttet til en eventuell inkludering av bakkestyrker i NATOs trussel. Hvordan Jugoslavia ville ha reagert hvis maktmidlene ikke var begrenset, er i beste fall kvalifisert gjetning, siden det ikke finnes andre relevante case å sammenligne med (Pape 1996). Det kan derfor meget vel rettes kritikk mot mine konklusjoner siden det i store trekk baserer seg på argumenter av militær og statsvitenskaplig art, samt lærdommer og erfaringer fra tilsvarende konflikter.

Videre har kritikken vært rettet mot en manglende formell fremgangsmåte i case studier (Yin 1994:10). Denne kritikken faller også litt på siden, ettersom jeg i utstrakt grad kommer til å benytte formale teorier til å underbygge argumentene. Hvorvidt arbeidet fremstår som et eksemplarisk casestudie slik Yin (1994:147-152) presenterer, gjenstår å se. Umiddelbart synes det å være problemer knyttet til bruken av alternative og relevante teorier. Dette fordi oppgaven i hovedsak baserer seg på et spillteoretisk resonnement, samt at oppgavens omfang ikke tillater utstrakt bruk av alternative tilnærminger.

Kritikerne hevder videre at analysen og fortolkningen i stor grad er preget av forskeren selv, ettersom det er dennes særtrekk som ligger til grunn (Andersen 1990:161). Dette kan eksempelvis komme til syne i hvilke kilder som er fremskaffet, samt hva det fokuseres på i analysen. Denne kritikken er et faremoment i alle typer studier, og dette er forsøkt løst dels ved å søke et mangfold av kilder og dels ved å la personer med kompetanse innen konfliktene på Balkan, spillteori, militærmakt og militærstrategi lese gjennom oppgaven underveis og i etterkant. Oppgaven bryter heller ikke med andre teoretiske og empiriske presentasjoner om konflikter generelt og Kosovo spesielt (Diesen 1998, Cordesman 1999, Forsvarsdep 2001, Pharo 2000, Tjøstheim 1998).

2.2 Teori

Spillteori tilhører kategorien rasjonalitetsmodeller, som gjerne deles inn i nyttetenkning (expected utility theory), spillteori og etikk (Harsanyi 1986:89). Spillteorien skiller seg fra andre rasjonelle teorier ved at antall aktører er to eller flere. Videre kjennetegnes spillteori ved at det er et strategisk interaksjonsmønster, som gjør seg gjeldende ved at en aktørs handling påvirker andre aktørers handlingsvalg (Johansen 1975:5). Et tredje kjennetegn er at informasjonen de ulike aktører legger til grunn for sine handlinger varierer. Et siste kjennetegn er at aktørene i sine handlinger søker å maksimere forventet nytte, gitt andres strategivalg. Spillteorien i denne oppgaven karakteriseres som ”soft rational choice”, da den blander en deduktiv modell med full forståelse av virkeligheten (Jervis 1990:85-86). Dermed blir tilnærmingen blir et kompromiss mellom såkalte case- og modell-studier (ibid). Spillteori er dermed med på å oppveie noe av den kritikken som ble reist mot kvalitative studier om manglende formalisering.

Spillteoriens fordeler i oppgaven

Spillteori er valgt som teoretisk retning hovedsakelig fordi denne teorien egner seg til å belyse konfliktsituasjoner lik den som oppsto i Kosovo, fordi flere aktørers handlinger innvirker på utfallet av konflikten (Hovi og Rasch 1994:15). Midgaard (1971:2) trekker på sin side frem strategisk tenkning som egnet tilnærming i

situasjoner hvor militære maktmidler er involvert, noe som også var tilfelle i denne konflikten. Med strategisk tenkning menes her situasjoner hvor utfallet avhenger av flere enn en aktørs handling (Johansen 1975:5). Diesen (1998:43) hevder i sin bok om militærstrategi, at spillteori sammen med en historisk tilnærming er et nyttig rammeverk for analyse av militær maktbruk. Formale modeller har sine fortrinn i at de gir en klar forskrift på hva det bør ses etter under forskning om samfunnsmessige problemer, samt at de bygger på et presist begrepsapparat og muliggjør bruk av formelle resonnementer. Dette leder gjerne til konsentrerte fremstillinger (Hovi og Rasch 1994:kap 2-3).

Fordelene med rasjonelle modeller er videre, at de for det første sikrer logisk konsistens og fremtvinger eksplisitte forutsetninger (Hovi og Rasch 1996:96-100). Sistnevnte argument er særlig fordelaktig, fordi det forenkler en konflikt hvis karakter generelt sett regnes som uoversiktlig (Tjøstheim 1998). Ved eksplisitte og klart definerte forutsetninger, vil det i tillegg være lettere å diskutere konklusjonene (Hovi og Rasch 1994:19-20). Presise begrepsapparat muliggjør også tverrfaglig samarbeid, hvilket gjør at innholdet kan være et bidrag utover det rent statsvitenskaplige og spillteoretiske. For det militære fagfeltet synes dette å være en fordel, ettersom konflikten analyseres i et alternativt teoretisk rammeverk. Strenge forutsetninger er videre en fordel, fordi problemene knyttet til NATOs bruk av trusler i konflikten kommer klarere frem. Samtidig vil teorien, dersom forutsetningene oppfylles, være egnet til å forutse utfall av hendelser (ibid). Spillteorien kan dermed ifølge Hovi og Rasch (1994:19 og 1996:93-95) lede til at de ulike resonnementene kan føres lenger, i tillegg til at de bedrer vår forståelse.

Kritikk mot spillteori i oppgaven

Kritikken mot bruken av spillteori er at formaliseringen kan bli for høy, hvilket gjør at realismen og relevansen kan bli tilsvarende redusert (Hovi og Rasch 1996:100-102). Den matematiske og tekniske fremstillingen kan også føre til at andre relevante forklaringsfaktorer utelates fra fremstillingen, samt at enkelte grupper som ikke innehar den teoretiske kompetansen blir ekskludert fra hele eller deler av presentasjonen (ibid). Denne kritikken rammer deler av min oppgave, men en

fullstendig spillteoretisk forståelse synes ikke å være påkrevd for å forstå de argumenter og konklusjoner som presenteres. Keohane (1989:172-173) fremhever denne kritikken ved å hevde at rasjonelle modeller ikke tar høyde for verdi- og kulturforskjeller. For å imøtegå denne kritikken er det valgt en linje hvor andre teorier trekkes inn for å supplere spillteorien, samtidig som teoretiske forutsetninger blir begrunnet underveis. I de tilfeller hvor forutsetningene ikke er like rimelige, er det forsøkt å begrunne disse, samtidig som det er forsøkt å endre forutsetningene for få frem effekten på de ulike utfallene.

Videre er det gjerne slik at all teoribruk nødvendigvis innebærer at alternative og relevante tilnærminger og forklaringer utelates. Fremstillingen kan dermed bli forenklet på et vis som gjør analysen mindre interessant. For spillteori gjelder dette særlig forutsetningene omkring aktørene og spillets struktur (Hovi og Rasch 1996:80-85,100-101). Dette er noe av ulempen som følger med å konsentrere og forenkle en komplisert konflikt med mange aktører. Forenklingene slik de kommer frem er allikevel tillatelige, ettersom spesielle effekter ved trusselbruken kommer tydeligere frem. Tsebelis (1990:190) trekker det frem som positivt at strenge forutsetninger frembringer sider ved virkeligheten, fordi brudd på forutsetningene kommer klarere frem. Argumentet kan knyttes til tanken om null-fett modellering, som foreskriver en analyse uten overflødige aspekter for å få frem bestemte momenter. Dette innebærer at alt unødvendig utelates, slik at det kun er et minimum av tilstrekkelige og nødvendige momenter som er inkludert i analysen (Hovi og Rasch 1994:31). En forenklet fremstilling trenger derfor ikke å redusere fruktbarheten ved analysen (Hovi og Rasch 1996:112). En forenkling er også fordelaktig, ettersom det i dette tilfellet synes riktig å begynne med det enkleste først, for senere å komplisere det hele (Hovi og Rasch 1996:112-117). Forenklinger kan derfor lede til gyldige konklusjoner samt at de i mange tilfeller utgjør en fruktbar start på en kompleks situasjon (ibid).

Kritikken mot bruk av spillteori kan også rettes mot preferansene slik de forutsettes i de ulike spillene (Hovi Stv 917, høsten 2000). Denne kritikken er forsøkt løst ved å forklare og begrunne preferansenes struktur med bakgrunn i aktørenes interesser. Det vil dog være vektige argumenter for at preferansene var annerledes, og da særlig i de tilfellene hvor preferanseintensiteten er indikert. En endring av

preferansene har innflytelse på den spillteoretiske presentasjonen av konflikten, og da spesielt dersom aktørenes preferansestruktur endres. Aktørenes preferanser virker ikke urimelige, gitt aktørenes sannsynlige målsettinger og interesser slik de kommer frem i kapittelet om aktørenes interesser (kap 4). Preferansene underbygges dessuten av aktørenes handlinger og uttalelser under konflikten. Det er likevel en tankevekker at man ved manipulasjon av bokstaver og verdier kan komme frem til andre resultater. I den sammenheng spør Jervis (1990:96) om det er mulig å formalisere virkeligheten uten å miste verdifull informasjon. Dette poenget rammer all teoribruk, ettersom bruk av modeller og teorier forenkler virkeligheten.

Det kan også argumenteres for at konfliktens særtrekk gjør spillteori lite egnet. Tjøstheim (1998:77) hevder at konvensjonell spillteori ikke egner seg i konflikter lik den det her fokuseres på, fordi de stridende i liten grad oppfyller teoriens krav om enhetlige og rasjonelle aktører. Denne kritikken synes berettiget for oppgaven, ettersom Kosovokonflikten var en konflikt med flere sentrale aktører som umiddelbart synes å ikke oppfylle kravene spillteorien setter til en aktør (se kap 4-6). Spillteori er i tillegg egnet i situasjoner med et god tid i følge med en beslutning, et begrenset antall handlingsalternativer, samt veldefinerte kostnader og gevinster (Hovi Stv 917, høsten 2000). Konflikten var trolig ikke av en slik art, fordi det var betydelige kostnader på spill for aktørene samtidig som beslutningene ble tatt under press og stress. De negative sidene synes allikevel ikke å oppveie fordelene med å strukturere og frembringe bestemte effekter, fordi brudd på forutsetningene i seg selv får frem sentrale aspekter.

2.3 Kritikk av kildene

Generelt sett er valget av metode for datainnsamling fastlagt ved valget av forskningsdesign (Andersen 1990:129). Ettersom jeg benytter en kvalitativ tilnærming, vil min analyse i hovedsak basere seg på innhenting av primær- og sekundærlitteratur. Innen denne kategorien vil jeg fokusere på såkalte prosessdata, som kjennetegnes ved at de produseres i tilknytning til løpende aktiviteter i samfunnet (Andersen 1990:152).

I oppgaven vil dette komme til syne i form av diverse innlegg, rapporter og avisartikler under og i ettertid av konflikten. Enkelte primærkilder vil også benyttes i form av dokumenter, bøker og uttalelser fra de sentrale aktørene. Litteratur som tar for seg den historiske fremstillingen vil også bli benyttet. Mangfoldet av kilder med ulikt ståsted er vesentlig, for å kunne presentere ulike argumenter i tilknytning til bruken av militære trusler.

Det også et sentralt spørsmål knyttet til hvilke kilder som er tilgjengelige for forskeren. I dette "caset" kan det være en viss usikkerhet knyttet til hva som faktisk lå til grunn for de handlinger aktørene foretok. Eksempelvis vil det for Jugoslavias del være vanskelig med sikkerhet å begrunne hvorfor det ble handlet slik det faktisk ble, fordi tilgangen til president Milosevic egentlige virkelighetsoppfatninger, preferanser og målsettinger er lite tilgjengelig (Posen 2000). Dette understøttes av Dahl (1994:44) som regner personlige kilder som konfidensielle, mens Hovi (Stv 917, høsten 2000) hevder at preferanser og oppfatninger kan være lite observerbart. Det samme synes å gjelde for NATO, fordi mye av begrunnelsene og diskusjonene knyttet til de ulike beslutningene er unntatt offentligheten. For kosovoalbanerne gjør problemet seg gjeldende ved at gruppen er lite enhetlig og formalisert i sin atferd, fordi UCK ikke var samkjørt med den kosovoalbanske politiske ledelsen, samtidig som det innad i UCK var en sterk grad av desentralisering (Mønnesland 1999).

Barth Eide fremhever at "ikke bare er sannheten krigens første offer, men informasjon er et av de viktigste våpen i moderne krigføring" (Aften Aftenposten 26 mar 1999). Det kan derfor meget vel hende at det bildet som ble presentert i mediene og fra offisielt hold ikke stemte med virkeligheten (Aftenposten 25-26 mars 1999). NATO hadde interesse i å holde på opinionens støtte, og det kan derfor ikke utelukkes en bevisst vridning av informasjon fra alliansens side. Fra jugoslavisk side betegnes NATOs informasjon som propaganda (Jugoslavisk Utenriksdep 1999a:XIII). Det ble eksempelvis hevdet at den jugoslaviske forkortelsen av området, Kosmet (Kosovo & Metohija) bevisst ble utelatt, fordi NATO ikke ville informere om Metohijas religiøse betydning (Milutinovic 2001, Workshop 2001). På tilsvarende vis kan også det jugoslaviske offisielle synet bære preg av en form for retorisk avskrekking eller propaganda. Dahl (1994:36-41) fremsetter blant annet som krav til

en beretning, at kilden har et incentiv til å gi et riktig bilde sammen med god troverdighet. Med beretning menes her en kilde, hvis meningsinnhold settes i fokus. Fokus legges med andre ord på kilden og saksforholdet. Enkelte av kildene kan det dermed settes spørsmålsteget ved, fordi det i flere tilfelle kan ha vært fordelaktig med en bevisst vridning av det virkelige bildet. Ifølge Dahl (1994:52) kan det derfor reises tvil om kildens evne til å observere fenomenet, bestemmelsen av kildens opphav eller innhold, samt kildens brukbarhet i forhold til sammenhengen (Nordby forelesning i Stv 621, høst 1999). Dette kan også komme til syne ved at sentrale aktører i ettertid forsøker å hevde riktige meninger mer enn reelle meninger.

De potensielle kildeproblemene er forsøkt løst ved å nytte argumenter og begrunnelser fra kilder med eksempelvis ulikt fokus, bakgrunn og publikum. Det er allikevel verdt å ta med seg at alle mottakere av informasjon i følge med en krigssituasjon skal være meget kritisk til hva som blir presentert (AftenAftenposten 26 mar 1999). I forhold til den videre fremstillingen er det derfor viktig å være klar over at ulike uttalelser kan ha hatt til hensikt å påvirke oppfatninger hos motparten eller i de ulike opinionene.

2.4 Avslutning

Det synes klart at oppgavens problemstilling åpner for en kvalitativ-case metode, kombinert med et spillteoretisk rammeverk. All bruk av teorier og metode vil føre til forenklinger av den virkelighet det søkes å forklare, men fordelene med den valgte metoden synes større enn ulempene. Spillteori synes også fruktbar, fordi den strukturerer og forenkler fremstillingen, samt at teorien synliggjør bestemte aspekter ved bruk av militærmakt. Et argument i så måte er at teorier skal brukes til å bedre forståelsen av et fenomen, samtidig som de kan være med på å forklare ulike handlinger. Spørsmålet omkring kildene og deres evne og vilje til å gi det riktige bilde er dog noe det kan rettes kritikk mot, men mangfoldet og omfanget kan indikere at konklusjonene er gyldige. Et spørsmål som da kan reises, er om det finnes noen bedre teoretisk tilnærming enn den som her er valgt.

3. Konflikten i et historisk perspektiv

For å sette konflikten i et riktig perspektiv, vil jeg først i kapitlet komme med en historisk fremstilling omkring Kosovo. Hensikten er primært å underbygge tanken om at dette var en konflikt med dype røtter. Samtidig søkes det å danne et grunnlag for forståelsen av aktørene, deres interesser og deres handlinger. Deretter vil jeg gi en presentasjon av forhandlingene i Rambouillet, før operasjon "Allied Force" presenteres. Det historiske perspektivet utgjør således et grunnlag for forståelsen av presentasjonen av NATOs bruk av militærmakt under konflikten.

3.1 Historikk

Historien om Kosovo fikk sitt første store høydepunkt den 28 juni 1389, da fyrst Lazar kjempet sin kamp mot ottomanerne på "Trostesletten" like utenfor Pristina - Kosovos provinshovedstad (Seim 1994:556). Ottomanerne vant slaget, men innsatsen og heltemotet til Lazars styrker ble videreført i serbiske folkesanger og eventyr. Slaget i Kosovo er derfor på mange måter det serbiske folkets nasjonale stolthet (Mønnesland 1995:13,36,94). Slaget på "Trostesletten" utgjorde slutten på det store serbiske middelalderriket, hvor byen Prizren i Kosovo var hovedstad (Seim 1994:29, Mønnesland 1994:4,8). Serberne hadde nemlig ankommet Balkan på 600-tallet, hvor de etter en tid med ustabilitet gradvis utviklet mer stabile fyrstedømmer (Mønnesland 1999b:5). I denne perioden var det i hovedsak bysantinerne og bulgarerne som utgjorde en trussel for serberne, før ottomanerne gjorde sitt inntog. At Kosovo allerede i denne perioden spilte en sentral rolle, underbygges blant annet av at den serbisk-ortodokse kirken hadde sitt hovedsete i Pec, samt at mye av dagens kultur stammer fra denne tiden (Mønnesland 1994:4,8). Albanerne var også tidlig representert på Balkan, ved at deres forfedre illiyrerne, hersket i perioden fra 500 f.kr til 500 e.kr. Deres storhetstid ble avløst av romerne, som erobret området, og senere kristnet illiyrerne (Mønnesland 1994:4).

Fra slaget i 1389 og frem til første verdenskrig, var regionen preget av perioder med større eller mindre grad av ottomansk herredømme (tyrkere). Albanerne kjempet i begynnelsen en kamp mot tyrkerne under ledelse av den kristne helten Skanderbeg, før de gradvis havnet under tyrkisk kontroll (Mønnesland 1994:10). For serberne

ledet perioden under ottomanerne til at deler av den serbiske befolkningen utvandret fra Kosovo, som følge av undertrykkelse (Mønnesland 1994:4). Utviklingen gikk, for serbernes vedkommende, i bølgedaler utover 1800 tallet, da graden av selvstyre varierte med suksessen i de forskjellige opprørene (Seim 1994:65). I denne perioden hadde den serbiske befolkningen blant annet et nært samarbeid med grekerne, som også kjempet mot tyrkerne (Seim 1994:66-67). Det store oppgjøret mot det ottomanske styret kom i 1877-78, under den russisk-tyrkiske krigen. Russland hadde lenge vært nølende til å interessere seg på Balkan, men etter tapet i Krimkrigen gikk Russland mot ottomanerne (Seim 1994:89-91). Under denne krigen hadde Russland flere allierte blant Balkanstatene, som allerede var engasjert i kampen mot tyrkerne. Fredsslutningene førte til at Serbia ble anerkjent som selvstendig stat. Kosovo var ikke inkludert i den serbiske staten, fordi det fremdeles lå under tyrkisk herredømme (Mønnesland 1994:4). Etter fredsslutningen dannet albanerne det såkalte "Prizren forbundet", hvis målsetting var økt selvstendighet for Kosovo og Albania (Magnussen 1998:41). Etter en periode med en viss turbulens ble de såkalte Balkan-krigene utløst (1912-13), ved at den albanske befolkningen gjorde opprør (Seim 1994:132-134). Da krigen var over ble Kosovo delt mellom Montenegro og Serbia, mens Albania ble opprettet som egen stat (Mønnesland 1994:4). For kosovoalbanerne førte krigen til liten fremgang, og en stor del av befolkningen flyktet fra Kosovo til Albania. Serbia regnes dermed som den store vinneren av Balkan-krigene (Seim 1994:135).

Under første verdenskrig kjempet Serbia innledningsvis igjen mot overmakten, ettersom de tok de alliertes side. Også under denne konflikten sto kosovoalbanere og serbere mot hverandre, og det ble begått serbiske overgrep mot kosovoalbanerne etter at de nektet å la seg avvæpne (Malcolm 1998:273). Etter Første verdenskrig ble Kosovo en del av det nye sydslaviske kongeriket Jugoslavia, som ble dannet etter en periode med intern politisk turbulens (Mønnesland 1994:4 og 1999:155). I mellomkrigstiden var den nye og ustabile jugoslaviske staten preget av serbisk dominans, som følge av den økte internasjonale prestisjen serberne hadde fått. Samtidig gjorde deres maktmidler og nasjonale størrelse dem overlegne innad i Jugoslavia (Mønnesland 1999:152-168). Hæren spilte i denne perioden en sentral

rolle i den jugoslaviske politikken, ved at den støttet det serbiske lederskapet samtidig som den undertrykte de andre folkeslagene (ibid). Kosovo var av serberne regnet som ”Gamle-Serbia” i mellomkrigstiden, og området utgjorde ingen egen administrativ enhet (Mønnesland 1999:185). Den albanske befolkningen i Kosovo ble igjen undertrykt av serberne, og de fikk ikke muligheten til å dyrke verken sin kultur eller sitt eget språk (Judah 1999:7). Den sterke undertrykkelsen gjorde at kosovoalbanerne utviklet en sterk antiserbisk og -jugoslavisk holdning, som gjorde seg gjeldende i form av aktiv motstand mot det serbiske styret (Mønnesland 1999:185).

Under andre verdenskrig ble Balkan igjen okkupert. Jugoslavia ble delt, og Kosovo havnet under Italia, mens Serbia havnet under Tyskland (Mønnesland 1999:188-189). Under italiensk styre ble undertrykkelsen av kosovoalbanerne redusert som følge av opprettelsen av et Stor-Albania (Judah 1999:8). Da Italia kapitulerte overtok Tyskland okkupasjonen. Under tyskerne utviklet det seg en albansk nasjonalistisk organisasjon som aktivt drev serberne ut av Kosovo, hvilket resulterte i tilsvarende serbisk undertrykking etter krigen (Mønnesland 1999:195, Rajic 2000:14). Serbia led store tap under tysk okkupasjon, som følge av en innbitt kampvilje mot den tyske overmakten (Seim 1994:234-235, Mønnesland 1999:196). Den ene av motstandsbevegelsene, partisanene, ble ledet av Jozip Broz Tito, som ved fredsslutningen i 1945 overtok makten i et kommunistisk styrt Jugoslavia (Mønnesland 1999:195-196). Etter krigen hevdet ulike nasjonalister at Serbia var den store taperen, tross at ”det autonome området Kosovo-Metohija” ble beholdt som en del av den serbiske republikken (Mønnesland 1999:204). Tito ønsket nemlig ikke å gi albanerne økt selvstyre, begrunnet med den sterke serbiske nasjonalismen knyttet til Kosovo (ibid).

Styret av føderasjonen var i etterkrigstiden preget av personlig kontroll, og grunnloven ble stadig endret for å holde staten samlet. Titoismen kom først til syne ved en form for stalinisme i perioden etter andre verdenskrig, etterfulgt av en liberalisering på 1950-tallet og frem til 1965. Byggingen av jugoslavisk nasjonalisme sto sentralt i denne perioden, som ble etterfulgt av en periode med desentralisering (Mønnesland 1999:218-228). Tito søkte hele tiden å holde den serbiske republikken svak i forhold til de andre republikkene. I 1968 kom det første kravet fra

kosovoalbanerne om eget selvstyre under Jugoslavia (Brown 1994:233-235). Perioden frem til 1980 bar preg av en økende kulturell og nasjonalistisk oppblomstring, og i denne perioden ble kosovoalbanernes forhold til serberne stadig mer anstrengt (Mønnesland 1999:223-228, Rajic 2000:14). Kosovoalbanerne ble i grunnloven av 1974 gitt utstrakt selvstyre innenfor den jugoslaviske føderasjonen, hvilket var med på å underbygge motsetningene mellom folkeslagene (Mønnesland 1994:16). Da Tito døde i 1980, gikk det ikke lang tid før det brøt ut alvorlige uroligheter i Kosovo, som følge av at kosovoalbanerne gjorde krav på status som selvstendig republikk. Oppstanden ble slått kraftig ned, men opprøret var det første alvorlige tegn på oppløsningen av Jugoslavia (Mønnesland 1999:239). I tillegg til den økende nasjonalismen, var misnøyen også et resultat av den økonomiske nedgangen som preget Jugoslavia fra slutten av 1970 tallet, samt den økende serbiske undertrykkelsen av kosovoalbanerne (Mønnesland 1999:232,240). En følge av urolighetene og provinsens fattigdom, var at stadig flere serbere flyttet ut av Kosovo, og mot slutten av 1980-tallet utgjorde serberne snaut 10% av Kosovos befolkning (Mønnesland 1995:239). Kosovo var da den delen av Jugoslavia som mottok mest hjelp fra de andre delene av landet, som følge av at befolkningen her hadde lavest gjennomsnittlig inntekt (Mønnesland 1999:237). Etter en rolig periode fra 1982-85, tiltok både den albanske og serbiske nasjonalismen, og denne økende konflikten ble det politiske springbrettet for den tidligere jugoslaviske president, Slobodan Milosevic (Mønnesland 1999:241-245). Milosevic benyttet uroen i Kosovo til å mobilisere serbernes patriotisme, og en av hans fanesaker var å gjenopprette betydningen av Kosovo i den serbiske befolkningen (Brown 1994:238-240). Mobiliseringen kom i stand etter påståtte albanske overgrep mot den serbiske befolkningen i Kosovo. Forut for dette foreløpige klimaks hadde ledende serbiske intellektuelle fremmet serbisk nasjonalisme, ved å fokusere på serbernes skjebne opp gjennom historien (Mønnesland 1999:241-244). Under feiringen av 600-års jubileet for slaget på Kosovosletten, arrangerte Milosevic nok et masse møte, hvis innhold var preget av serbisk nasjonalisme.

Senere samme år, to år etter at Milosevic kom til makten, ble Kosovos delvise selvstyre inndratt, og området ble innlemmet i den serbiske republikken. Den

etterfølgende perioden ble preget av serbisk undertrykkelse, og allerede her kom Milosevic' politikk ovenfor den kosovoalbanske befolkningen til syne. Etter oppløsningen av Jugoslavia og omveltningene i Albania på begynnelsen av 1990-tallet, ble selvstendighetskravet til kosovoalbanerne stadig mer aktuelt. Dette som følge av at Kosovo fikk oppløst sitt parlament og regjering, og deretter styrt som et serbisk direktorat (Rajic 2000:14).

Frem til 1996 kom Kosovokonflikten noe i skyggen av hendelsene i Bosnia og Hercegovina, da Kosovos frigjøringshær (UCK: Ushtria Clirimtare e Kosoves) stod frem for første gang etter et bombeangrep mot serbiske politistyrker (Magnussen 1998:37, Mønnesland 1999:365). Demokratiseringen av Albania hadde i perioden gitt økt oppslutning om albansk gjenforening, men totalt sett var området relativt rolig. Dette skyldes kosovoalbanernes håp om at deres situasjon ville løses som følge av en fredsslutning om Bosnia, samt befolkningens oppslutning om Ibrahim Rugovas "ikkevoldslinje" (Mønnesland 1999:365). Da det viste seg at forhandlingene i Dayton ikke tok for seg Kosovos fremtid, økte misnøyen i den kosovoalbanske befolkningen. UCK utviklet seg delvis som følge den økte motstandsviljen i befolkningen, delvis som følge av den økte tilførselen av våpen som fulgte den statlige kollapsen i Albania, samt at de serbiske overgrepene i Kosovo ledet til økende albansk skepsis mot Rugovas "ikkevoldslinje" (Judah 1999:13, Laugen 1999:94). Tilførselen av våpen gjorde UCK mer slagkraftig og offensiv i sine operasjoner utover vinteren 1998 (Magnussen 1998:43). Samtidig var den kosovoalbanske befolkningen relativt ung og med en høy grad av arbeidsløshet, hvilket ledet til et godt rekrutteringsgrunnlag for UCK (Rajic 2000:14). UCKs offensiver førte til at serbiske myndigheter innledet en omfattende væpnet operasjon mot både UCK og den kosovoalbanske sivilbefolkningen, som ble mistenkt for å støtte geriljaen (Mønnesland 1999:365-366). UCK kjempet på sin side kampen gjennom en form for geriljataktikk rettet mot politi, postvesen og ulik infrastruktur (Rajic 2000:16). Denne formen for geriljakrig var meget problematisk for den jugoslaviske hæren og innenriksstyrkene (Janes Intelligence Review (JIR), Apr 1999). Oppslutningen og kampviljen blant kosovoalbanerne var høy, samtidig som effektiviteten under aksjonene stadig økte (Rajic 2000:16). Dette ledet til at de jugoslaviske styrkene

søkte å ramme UCK ved en form for ”brent jords taktikk”, etterfulgt av etnisk rensning (Judah 1999:13).

De jugoslaviske aksjonene sommeren 1998, ledet til at de internasjonale mediene satte fokus på Kosovo som følge av de omfattende humanitære overgrepene (Laugen 1999:94). Det internasjonale samfunnet med FN, OSSE og NATO i spissen, fryktet en humanitær katastrofe, og i september vedtok FNs sikkerhetsråd en resolusjon som forlangte stans i kamphandlingene, og at en internasjonal styrke skulle overvåke Kosovo. Samtidig kom NATO med en første advarsel til Milosevic (Mønnesland 1999:367). Etter en ytterligere eskalering av konflikten, aksepterte Milosevic i oktober en avtale med den internasjonale meglere Richard Holbrooke om å trekke de jugoslaviske styrkene tilbake. Avtalen innebar blant annet at OSSE skulle utplassere ubevæpnede observatører i Kosovo (Aftenposten 25 jan 1999).

Innledningsvis var det et internasjonalt krav om militær tilstedeværelse, men dette ble trukket for å få frem en avtale (Barth Eide 1999:214). Etter rapporter om et økende antall jugoslaviske overgrep mot den kosovoalbanske befolkningen som kuliminerte med massakren i Racak i januar 1999, med påfølgende aksjoner fra UCK, kom det et ultimatum til de stridende parter om å møte til forhandlinger over Kosovos fremtid. Initiativet til disse forhandlingene ble tatt av den såkalte ”Kontaktgruppen for det tidligere Jugoslavia”. Denne gruppen, som besto av USA, Russland, Storbritannia, Frankrike, Tyskland og Italia, hadde til hensikt å skape fred på Balkan. Forhandlingene foregikk på et fransk slott i Rambouillet i midten av februar, med trusler om luftangrep fra NATO dersom en avtale ikke ble oppnådd (Dagsavisen 30 jan 1999).

3.2 Forhandlingene i Rambouillet

Forhandlingene om Kosovo i Rambouillet, tok utgangspunkt i forslaget til den amerikanske utsendingen Christopher Hill, samt Dayton-forhandlingene om Bosnia i 1995 (Dagsavisen 30 jan 1999; Judah 1999:13). Hovedelementet i avtaleutkastet var å gi Kosovo en utvidet form for selvstyre, men ikke uavhengighet fra Jugoslavia. Det demokratiske selvstyret skulle innebære en egen konstitusjon, frie valg av parlament, en egen president, samt en egen ordensmakt og egne domstoler, på lik linje med de

andre republikkene i Jugoslavia. Avtaleutkastet innebar i tillegg økt sikkerhet og status for den albanske befolkningen, et eget språk, egne skoler med utvidet tilbud, utvidede rettigheter for kosovoalbanerne, forbedret helsetilbud og økt kontroll med den økonomiske politikken. Implementeringen og gjennomføringen av demokratiseringen skulle overvåkes og bistås av OSSE. På det sikkerhetsmessige plan skulle partene godkjenne en NATO basert militærstyrke (KFOR), autorisert for bruk av nødvendig makt for å opprettholde avtalen. KFOR skulle også gi sikkerhet til internasjonale organisasjoner og Kosovos befolkning. Alle andre væpnede styrker skulle trekkes tilbake eller avvæpnes av NATO-styrkene. Dette innebar at de jugoslaviske styrkene i Kosovo skulle stanse sine aksjoner, og trekke seg ut sammen med de serbiske sikkerhetsstyrkene. Et mindre antall ubevæpnede politistyrker skulle bistå opplæringen av et lokalt politivesen. UCK skulle også stanse sine aksjoner, for deretter å levere inn sine våpen til NATO styrkene og så oppløses i sin helhet. Forslaget til avtalen var midlertidig, ved at den skulle fungere i tre år før den eventuelt ble reforhandlet. De fremtidige forhandlingene skulle da ta utgangspunkt i befolkningens vilje og involverte myndigheters krav og forslag til fremtidig status for Kosovo (Bureau of European Affairs, U.S Department of State, Washington D.C 1mar 99, hele avtalen finnes på: <http://www.mondediplomatique.fr/dossiers/kosovo/rambouillet.html>).

Begge partene hadde problemer med å akseptere avtalen. Kosovoalbanerne på sin side synes avtalen ga for lite uavhengighet, samtidig som de ikke godtok å avvæpne og oppløse UCK. Jugoslavia ville på sin side ikke akseptere NATO styrker, ei heller en fremtidig løsrivelse (Mønnesland 1999:368, Rajic 2000:26). Den serbiske delegasjonen, som besto av mindre sentrale politikere, hevdet at konflikten var et indre anliggende. Av den grunn nektet de å forhandle direkte med den kosovoalbanske delegasjonen bestående av representanter fra UCK og de sentrale politiske partiene i Kosovo (LDK og LBD). Etter et første sammenbrudd i februar, kom partene sammen i midten av mars 1999. Under denne forhandlingsrunden valgte kosovoalbanerne som den eneste parten å skrive under. Til tross for et sterkt internasjonalt press valgte Jugoslavia fortsatt å stå steilt imot (Mønnesland 1999:368). Siden NATO hadde fremsatt sine trusler om militærmakt, dersom det ikke

ble oppnådd noen avtale, iverksatte alliansen operasjon "Allied Force". Operasjonen ble satt i gang etter at et intenst internasjonalt diplomati overfor Milosevic ikke hadde ført frem (Clark 2001: kap 5-7).

3.3 Operasjon "Allied Force"

Operasjon "Allied Force" ble iverksatt den 24 mars, etter at NATOs generalsekretær Javier Solana hadde gitt angrepsordren dagen før. Operasjonen var i følge den norske regjeringen ikke en krig, men en avgrenset militær aksjon mot den jugoslaviske ledelsen (Barth Eide 2000:52). Operasjonen var såkalt "out of area" for NATO, ettersom det ikke var tale om et angrep på en av alliansens medlemmer. "Out of area"-operasjoner er for NATOs del knyttet til de operasjoner som ikke kan relateres til artikkel 5 i Atlanterhavspakten- et væpnet angrep på en av alliansens medlemmer (Laugen 1999:8,12,69,94). Den utløsende faktor for angrepet var at Jugoslavia ikke godtok kravene som kontaktgruppen fremsatte i slutten av januar 1999, og som igjen kom til syne i avtaleutkastet som ble presentert under forhandlingene i Rambouillet (Aftenposten 25 mars 1999). Operasjon "Allied Force" ble iverksatt uten at FN hadde gitt sin formelle støtte, og tross sterke protester fra blant annet Kina og Russland (Aftenposten 10 juni 1999). Operasjonen var fundert i retten til såkalt humanitær intervensjon, som gir muligheten for internasjonal inngripen blant annet i tilfeller hvor en stat driver omfattende overgrep mot befolkningen (Guicherd 1999:19-25, Semb 1999). Den juridiske legitimeringen var svakere, ettersom NATO ikke hadde en FN-resolusjon som autoriserte for bruk av militærmakt. Alliansen tok utgangspunkt i resolusjon 1199 og 1160 i sin argumentasjon, men disse ga ikke alliansen en eksplisitt godkjenning (Barth Eide 2000:40, Guicherd 1999:25-30, Pharo 1999:10-12).

Målsettingen med operasjonen var ifølge den amerikanske forsvarsministeren William Cohen

"to degrade and damage the military and security structure that President Milosevic has used to depopulate and destroy the Albanian majority in Kosovo"
(<http://www.defenselink.mil/specials/kosovo/index.html>).

Det var med andre ord et mål å frata Jugoslavia evnen til å fortsette sine aksjoner i Kosovo, for på den måten å tvinge Milosevic til å stanse aksjonene, trekke ut

styrkene, godta en internasjonal styrke, tillate flyktningene å vende tilbake, samt overholde en avtale slik den var blitt presentert i Rambouillet. Milosevic skulle med andre ord tvinges til å akseptere utkastet til avtale (Forsvarsdep 2001:5). NATO fryktet også en eskalering av konflikten regionalt og internasjonalt, slik at et viktig sekundært mål for operasjonen var å forhindre nettopp dette (Aftenposten 26 mars 1999). Strategien som ble benyttet for å oppnå operasjonens målsetting, var å angripe Jugoslavia med luftstyrker. Operasjon "Allied Force" var delt inn i fem ulike perioder, fra utplassering og samtrening, via iverksettelse og gjennomføring, til støtte og avslutning. Etter en initiell fase hvor det jugoslaviske luftforsvaret ble angrepet, gikk operasjonen over i faser med angrep rettet mot militære styrker i og utenfor Kosovo, strategisk infrastruktur og til slutt mot president Milosevic maktapparat (Barth Eide 2000:49-52). Den siste fasen med strategisk bombing var i utgangspunktet ikke planlagt, men etter som Jugoslavias svake punkt ble gradvis klarere for alliansen (fra midten av april), endret NATO bombestrategi (Short iflg Air Force Magazine des 1999). Under operasjonen, som ble ledet av General Wesley Clark, ble det benyttet alt fra avstandsleverte missiler, strategiske bombefly og taktiske jagerfly. Flystyrkene ble innledningsvis begrenset til en minimumshøyde på 15000 fot, samtidig som antall overflygninger og operasjoner på dagtid ble begrenset (Air International mai-jul 1999, Luttwak 1999:40). Begrensningene var hovedsakelig ilagt for redusere trusselen fra de jugoslaviske styrkene, for dermed å redusere faren for tap av eget personell. Senere ble deler av begrensningene opphevet, da det ble klart at de jugoslaviske styrkene i stadig mindre grad evnet å ramme NATOs styrker. Innledningsvis ble operasjonen sterkt hemmet av dårlig vær, samtidig som terrenget ga de jugoslaviske styrkene en fordel (Air International mai 1999). Etter hvert ble effekten av NATOs angrep stadig bedre, som følge av at været bedret seg, samtidig som mer statiske og strategiske mål (industri, bruer, kraftverk) ble angrepet. Samtidig økte alliansen gradvis antallet deltagende styrker (Clark 1999). I tillegg fikk NATO mot slutten av operasjonen også støtte av UCK, som tvang de jugoslaviske styrkene ut av "skjul og dekning" (Cordesman 1999:3-13). De første tegn til fred kom i slutten av mai (Clark 2001: kap 12-14). Da hadde Milosevic blitt siktet for brudd på menneskerettighetene og krigsforbrytelser av det internasjonale

tribunalet for Jugoslavia (ICTY). Ledelsen i Beograd sa seg villig til å akseptere et utkast til avtale fremsatt av G8, men det var ikke før den 3 juni at Jugoslavia aksepterte utkastet til Russlands og EUs utsendinger (hhv Viktor Tsjernomyrdin og Marthi Ahtisaari). Etter et visst nervespill kom det til en avtale den 10 juni, som ledet til stans i operasjon "Allied Force".

I den 78 dager lange operasjonen bl det gjennomført mer enn 14000 kamptokt og enda flere tokt i støtteoppdrag(Aftenposten 10 juni 1999). Operasjon "Allied Force" ble gjennomført uten tap av personell som skyldes jugoslavisk motstand (ibid). Under operasjonen ble sivile mennesker og installasjoner ved flere tilfeller rammet, tross en utalt målsetting om ikke å skade sivile (Amnesty International 2000, Clark 1999). Hvor omfattende tapene faktisk var for Jugoslavia, er i ettertid et omdiskutert emne, og det er store forskjeller mellom ulike kilder og NATOs estimater underveis (JIR sep 1999). Ulike rapporter i media indikerer at de jugoslaviske militære tapene ikke var så store som NATOs militære ledelse hevdet (Air Forces Monthly Jan 2000, Newsweek 15 mai 2000).

4. Konflikten i et teoretisk perspektiv

Kapittelet vil først ta for seg aktørenes interesser, slik at begrunnelsen for antagelsene om aktørenes preferanser i de spillteoretiske analysene blir sterkere. Deretter presenteres en spillteoretisk analyse av konflikten under forhandlingene i Rambouillet. Analysen vil ta for seg muligheten for å komme frem til en avtale samt implikasjonene av dette. Til slutt i kapittelet vil situasjonen etter forhandlingene i Rambouillet analyseres, for å belyse om det var rimelig for NATO å forvente at trusselen måtte iverksettes. Det sentrale i denne delen er ikke hva som faktisk lå til grunn for aktørenes handlinger, men heller å vise at det fantes rimelig grunnlag for NATO å anta hva som ville kreves av en trussel og hvordan aktørene ville reagere på den fremsatte trusselen. Det kan hevdes at både Jugoslavias og kosovoalbanernes handlinger var påvirket av NATOs trussel. Hvor stor påvirkning NATOs trussel hadde på aktørenes handlinger, er utelatt i dette kapittelet.

4.1 Aktørene og deres interesser i konflikten

Militærstrategen Sun Tzu fokuserer på kunnskap om seg selv og motparten for å oppnå suksess med bruk av militærmakt (Tjøstheim 1998:103). I tillegg vil kunnskap om aktørene lede til at forståelsen av konflikten bli bedre (Bull-Hansen 1999:11). Dette innbyr til en presentasjon av mulige begrunnelser for aktørenes interesser. Presentasjonen av aktørenes interesser vil samtidig utgjøre en begrunnelse for deres preferanser, samt at det viser noen av forskjellene som eksisterte mellom aktørene.

I den følgende presentasjonen tas det utgangspunkt i Holstis kategorisering (1995:kap 4) av hva som kan ligge til grunn for en stats utenrikspolitikk. Med utenriks-politikk menes her en stats målrettede handlinger overfor de internasjonale omgivelser (Østerud mfl. 1997:276). Kategoriseringen virker fruktbar, fordi det strukturerer fremstillingen og begrunnelsen for aktørenes interesser, samt at det gjør antagelsene om hva som lå til grunn for aktørenes handlinger mer rimelige. Holsti (1995:85) hevder at en stats utenrikspolitikk i første rekke er preget av hensynet til egen "sikkerhet". Med sikkerhet menes her bortfall av ytre trusler rettet mot staten (ibid). Sikkerhet knyttet til territorium og egen befolkning fremstår som den viktigste grunnen til en gitt politikk. Videre hevder Holsti (1995:96-97) at "velferd" i form av levestandard, sosiale goder, ressurser og økonomisk utvikling er en viktig beveggrunn. En tredje grunn ligger i "autonomi", ved at staten selv utvikler interesser og deretter søker å realisere disse etter egne prioriteter (ibid). En fjerde grunn til en bestemt politikk kan være hensynet til "status og prestisje", hvilket eksempelvis kan lede til økt selvfølelse i en gitt stats befolkning. Videre trekker Holsti (1995:108-112) frem religiøse, etniske, og ideologiske grunner for en gitt utenrikspolitikk.

Holsti sin fremstilling synes i stor grad å være knyttet til statlige interesser, hvilket leder til et bortfall av det substatlige perspektivet. Det synes derfor fruktbart å benytte Allison's modell, hvor ulike aktørperspektiver trekkes inn (Allison 1969). I Allison's modell er det ikke bare statene som utgjør en aktør, men eksempelvis også substatlige grupper og individer (ibid). Personlige interesser kan meget vel ha ligget til grunn for en aktørs handlinger. Antagelsen virker særlig rimelig for Jugoslavias vedkommende, ettersom det her var Milosevic som utgjorde den sentrale aktøren. Samtidig fremsto

også kosovoalbanerne med en sterk grad av desentralisering, hvilket understøtter denne tilnærmingen.

Valget av aktører

Fokus vil ligge på jugoslaviske interesser, dels fordi det er deres atferd NATO ønsket å endre. Samtidig utgjorde Jugoslavia den mest sentrale aktøren i konflikten, fordi det var deres handlinger overfor kosovoalbanerne som ledet til NATOs engasjement.

NATO regner jeg som den andre sentrale aktøren i konflikten, hovedsakelig av to grunner. For det første er NATO valgt fordi alliansen var engasjert i konflikten ved gjentatte trusler om sanksjoner. For det andre var alliansen i realiteten den eneste internasjonale aktøren med evne og vilje til militær maktbruk, med unntak av enkelte medlemsland i alliansen.

Den siste aktøren jeg velger å inkludere i konflikten, er kosovoalbanerne. I likhet med NATO er denne aktøren verken en statlig eller en enhetlig aktør. Begrepet kosovoalbanerne omfatter i denne sammenhengen den politiske ledelsen, befolkningen og UCK, dersom annet ikke er spesifisert. Jeg finner det fruktbart å inkludere kosovoalbanerne, fordi konflikten grunner i deres krav om økt selvstyre og uavhengighet.

Samtidig var det flere stater, organisasjoner og enkeltpersoner som involverte seg i periodene før og under NATOs operasjon. Eksempelvis var OSSE en sentral aktør, i likhet med for eksempel FN og EU. Russland og Kinas rolle i konflikten synes også å være av sentral betydning. De respektives utsendinger spilte også betydelige roller ved sin tilstedeværelse og ulike ståsted. Å inkludere alle disse ville føre til en uklar fremstilling. Valget av aktører er derfor delvis en følge av ønsket om klarhet i fremstillingen, men også en følge av oppgavens omfang og kompleksitet. Samtidig vil denne forenklingen lede til at bestemte effekter kommer klarere frem senere i oppgaven.

4.1.1 Jugoslavia

Sikkerhet

For Jugoslavia synes det hele tiden viktig å ikke innvilge Kosovo økt uavhengighet ei heller noen grad av selvstyre. Av den historiske presentasjonen går det frem at området spiller en sentral rolle religiøst og historisk for den serbiske befolkningen (Posen 2000:42). Kosovos betydning og den sterke viljen til å ikke gi opp området ble poengtert i samtale med den serbiske presidenten Milan Milutinovic (Milutinovic 2001). I første rekke var det UCK som utgjorde den territorielle trusselen, ved at deres aksjoner var fundert i en målsetting om uavhengighet. Sett fra jugoslavisk side, kan UCKs aksjoner mot det serbiske mindretallet og NATOs krav om fredsbevarende styrker, ha fremstått som en fare for fortsatt serbisk bosetting i Kosovo. Det er her verdt å merke seg at antallet drepte sivile og tjenestegjørende (militære og politi) i Kosovo som følge av UCK aksjoner ble anslått av jugoslaviske myndigheter til å være mer enn 700 i perioden fra januar 1998 til juni 1999 (Jugoslavisk Utenriksdep 2000a:7-11, Rajic 2000). Av presentasjonen over, går det frem at utkastet til avtale i Rambouillet åpnet for en fremtidig folkeavstemming over Kosovo. Det serbiske mindretallet på om lag 10% ville trolig få liten innflytelse ved et eventuelt selvstyre, og det er derfor rimelig at serberne oppfattet et eventuelt kosovoalbansk selvstyre som et første skritt på veien til uavhengighet (Posen 2000:42). Videre ville trolig de jugoslaviske myndighetene heller ikke trekke sine styrker ut av Kosovo så lenge de næret tvil om avvæpningen og oppløsningen av UCK.

Velferd

Et annet aspekt kan ha vært Kosovos økonomiske betydning. Selv om befolkningen i Kosovo økonomisk sett er meget fattig, er området rikt på naturressurser, og da særlig den nordlige delen (Aftenposten 8 jun 1998). Kosovo er et godt jordbruksområde, som i tillegg har industri knyttet til blant annet brunkull, bly, krom og nikkel (Mønnesland 1994:3). Malcolm (1999) hevder at gruvene i Trepca-området, med tilhørende fabrikker og kraftverk, var den egentlige drivkraften for Jugoslavia. Dette fordi kontroll over dette området innebar betydelige inntekter for Jugoslavia (ibid). Det synes dermed også ha vært et økonomisk aspekt knyttet til

Jugoslavias ønske om å beholde Kosovo, siden naturressursene kunne styrke landets økonomi. Av den senere presentasjonen kan det synes som om den velferdsmessige politikken kun var rettet mot den serbiske delen av befolkningen, ettersom Kosovo på de fleste områder innen velferd ligger langt under resten av Jugoslavia (Mønnesland 1994:3; 1999:237,378).

Autonomi

Den serbiske nasjonalistiske politikken under Milosevic hadde sitt utspring i Kosovo (Mønnesland 1995:94,330), samtidig som området var sentralt for hans maktgrunnlag. Jugoslavia argumenterte hele tiden med den internasjonale loven om ”indre statlig anliggende”, ettersom de oppfattet situasjonen i Kosovo som en intrastatlig konflikt (Jugoslavisk Utenriksdep 1999a:XIV). Det jugoslaviske synet ble bekreftet av Milutinovic da han hevdet at NATO ikke hadde rett til å gripe inn slik det ble gjort (Milutinovic 2001). Jugoslavia var av den grunn imot en internasjonal innblanding, og landet ville derfor innledningsvis verken forhandle med en ”ikke-statlig aktør”, eller godta en internasjonal inngripen i en eller annen form (Aftenposten 19 mar 1999). For Jugoslavia var det dermed et spørsmål om kontroll over eget territorium, hvilket gjorde at det var meget vanskelig å akseptere NATOs tilstedeværelse på bakken (Posen 2000:44).

Status og Prestisje

Et annet argument som kan begrunne Jugoslavias interesser, ligger trolig i den status og prestisje som befolkningen og Milosevic selv kunne oppnå ved å stå imot en overmakt. Av historien går det frem at det er *nederlaget* i 1389 som feires (Rekkedal 2000a). I de senere konfliktene har serbiske styrker alltid kjempet for nasjonale saker, og det synes å være en serbisk ”tradisjon” knyttet til kampen mot overmakten generelt og i Kosovo spesielt (Judah 1999:7,17, Rekkedal 2000a). Kosovo blir gjerne sett på som Jugoslavias krybbe og slaget i 1389 har derfor en viktig historisk plass (Judah 1999:7). Det var nemlig under dette slaget at de serbiske legendene ble dannet. Først og fremst ble Kosovo et symbol på at Serbia en dag skulle reise seg igjen etter nederlaget. Uttalelsen til biskopen i Vrsac om at ”Kosovo is our Jerusalem” sier derfor mye om områdets betydning for den serbiske befolkningen

(Brown:1994:238). Det kan derfor hevdes at dette var en gunstig situasjon for Jugoslavia innenrikspolitisk i tilfelle målet var å konfrontere et NATO som i utgangspunktet var sterkt mislikt (Posen 2000:49)

Personlige interesser

Milosevic innflytelse på den jugoslaviske politikken synes å være betydelig, med bakgrunn i hans posisjon som Jugoslavias president. For Milosevic personlig kan det ha vært et argument ikke å gi etter i Kosovo, ettersom det ville satt ham i et "dårlig historisk lys" og dermed svekke hans maktgrunnlag overfor nasjonale krefter i Jugoslavia (Judah 1999:14-15, Posen 2000:47). For Milosevic kan det derfor ha vært et ønske om ære og plass i den jugoslaviske historien som ligger til grunn for å ta en konflikt med NATO (Judah 1999:19). I tillegg har det gjennom hele hans tid som politiker vært et mål å beholde egen makt, noe hans handlinger er preget av (Judah 1999:5). Dette kom blant annet til syne ved bruk av lojale støttespillere i sentrale maktposisjoner, utstrakte utrenskninger i de militære styrkene i forkant av NATOs angrep, samtidig som opposisjonen hele tiden ble forsøkt svekket (Rajic 2000:11-12, 20, 33). Det kan derfor hevdes at Jugoslavias politikk er mer preget av Milosevic vilje til å holde på makten, enn hva som fremstår som fordelaktig for Jugoslavia som stat (Rajic 2000:11-13). Jugoslavias handlinger kan dermed meget vel ha hatt et internt fokus. Dette fordi radikale tiltak ofte er mer akseptabelt i krise og krig, hvilket også kom til syne ved gjentatte innstramminger fra regimet (Aftenposten 31 mar 1999, Rajic 2000: 1-2). I tillegg er det gjerne slik at en misfornøyd befolkning samles om en ytre fiende, hvilket igjen medfører økt popularitet for det sittende regimet (Economist 8 mai 1999, Rajic 2000:11-12,18). Naastad (2000:47) hevder i forlengelsen av dette at "ekstremisten gjerne trives best i ekstreme situasjoner", hvilket også underbygger påstanden om at en konflikt kan ha vært et ønske hos Milosevic personlig.

4.1.2 Kosovoalbanerne

Sikkerhet

Av historien går det frem at kosovoalbanerne har vært under serbisk undertrykkelse ikke bare det siste århundre, men også i tidligere tider (Mønnesland

1994;1999). I forhold til dagens situasjon kan de senere års overgrep ha blitt oppfattet som en fare for den albanske befolkningen, som følge av den jugoslaviske målsettingen om å styrke den serbiske befolkningen i Kosovo. Undertrykkelsen gikk også utover kosovoalbanernes mulighet til å dyrke sin egen kultur, språk og religion, hvilket er viktig i forhold til deres nasjonale egenart. Overgrepene og undertrykkelsen kan dermed ha utgjort en fare for kosovoalbanernes fremtid som egen befolkning.

Velferd

Befolkningen i Kosovo har tradisjonelt sett lavest gjennomsnittlig inntekt i Jugoslavia, samtidig som det er meget høy arbeidsledighet i området (Mønnesland 1999:378). Kosovo har i tillegg en meget høy grad av analfabetisme. Videre har kosovoalbanerne følt at det har vært en viss utbytting av området fra det mer velutviklede Serbia (Mønnesland 1999:237-239). Kosovo har i tillegg en meget liten eksport og import, og en stor del av befolkningen er sysselsatt i jordbruk (ibid). Misnøyen knyttet til deres manglende økonomiske utvikling var en viktig sak under urolighetene i Kosovo i 1981 (ibid). Det synes derfor gode grunner til å anta at kosovoalbanerne hadde interesser knyttet til økt velferd og levestandard, ettersom området er regnet som et av de fattigste i Europa (Mønnesland 1994:3).

Autonomi

Kosovoalbanerne utgjorde ca 90% av befolkningen i Kosovo på slutten av 1980 tallet, og deres kamp for økt selvstendighet og senere uavhengighet, kan dermed ha vært fundert i argumentet om makt i forhold til størrelsen på befolkningen. Kravet om status som selvstendig republikk ble stadig mer synlig på 1980 tallet. I stedet for en imøtekommelse av kravet, mistet kosovoalbanerne sitt selvstyre i 1989. Kravet om uavhengighet utviklet seg utover 1990-tallet, etter Albanias demokratisering og resultatene i de uoffisielle valgene i Kosovo i 1992 og 1993. Jugoslavias undertrykkelse, og da særlig etter 1989, har trolig også bidratt til det stadig sterkere kravet om selvstendighet. Dette kommer til syne ved at UCK verken ville la seg avvæpne eller oppløse før uavhengighet var oppnådd, noe UCK talsmann Kurti bekreftet i følge Aftenposten (17 febr 1999). At kosovoalbanernes krav under

konflikten var uavhengighet fra Jugoslavia bekreftes også av UCK kommandør Koci som til Newsweek (8 feb 1999) uttalte at

"The fighting will be over only when we get our freedom".

Status og Prestisje

Kosovoalbanerne har, som det gikk frem av den historiske presentasjonen, også en tradisjon for å ikke gi etter for overmakten. Den nasjonale helten Skanderbeg kjempet mot tyrkerne på 1400 tallet, og dagens kampvilje knyttes gjerne tilbake til "Prizren forbundet" (Mønnesland 1994:13-14). I Kosovo er det også en viss tradisjon for maktbruk, og da særlig blodhevning knyttet til de mektige klanene. Klanens rolle er dog redusert, og blodhevingen ble avskaffet delvis som følge av den serbiske undertrykkelsen (Mønnesland 1994:6-7). Kampviljen til kosovoalbanerne kan dermed også være et resultat av deres historiske røtter, som innbyr til økt selvstyre og styrking av nasjonalfølelsen.

Personlige interesser

Kosovoalbanerne har gjennom tidene vært preget av lojalitet til de lokale lederne i klanen og landsbyene, og under konflikten lå det personlige gevinster for de lokale lederne knyttet til plyndring og organisert kriminalitet (Udgaard i Aftenposten 5 des 2000). Hva som faktisk lå til grunn for deres handlinger, kan dermed meget vel ha vært et resultat av hva som virket fordelaktig i den gitte situasjonen for en eller flere UCK ledere. At dette var personer som hadde betydelig makt hos kosovoalbanerne bekreftes under forhandlingene i Rambouillet, hvor lederen for UCK, Hacim Thaci, ble utsatt for et betydelig press av blant annet den amerikanske utenriksministeren Madeleine Albright. Dette fordi han ble regnet som den sentrale aktøren i den kosovoalbanske delegasjonen (Rubin 2000).

4.1.3 NATO

Sikkerhet

For NATO-landene var nasjonale interesser i liten grad truet under Kosovokonflikten (Ignatieff iflg. Time Magazine 12 apr 1999). Verken deres

territorium eller deres befolkning var i fare, selv om enkelte stater anså faren for spredning som grunn til å gripe inn (Iklody 2000).

Mot dette er det hevdet at NATO ønsket å intervensere dersom Jugoslavia fortsatte sine aksjoner i Kosovo, fordi det i første rekke innebar en potensiell fare for en ukontrollert strøm av flyktninger i regionen og dernest en fare for eskalering av konflikten til nabostatene (Aftenposten 29 mar 1999, Roberts 1999:107-108). Det kan derfor knyttes et visst sikkerhetsaspekt for de NATO-medlemmene som i et geografisk perspektiv ligger nær Balkan. En destabilisering av nabostatene sammen med et stort antall flyktninger, kunne ifølge Solana i verste fall bli konsekvensen (Solana 1999). At faren for en eskalering var liten og at den i liten grad truet medlemslandenes sikkerhet, bekreftes delvis av NATO selv da alliansens pressetalsmann Jamie Shea, hevdet at dette var en humanitær konflikt hvor det ikke sto nasjonale interesser på spill (Iklody 2000:6-8).

Dersom alliansen betraktes som en enhet, kan det argumenteres for at det var betydelige sikkerhetsinteresser på spill, om enn i et lengre perspektiv. Alliansen var allerede engasjert på Balkan med styrker i Bosnia. NATO hadde i tillegg fremsatt innledende trusler allerede sommeren og høsten 1998, hvilket innebar at alliansen hadde et problem i forhold til egen troverdighet og rykte. Dersom NATO ikke hadde evne eller vilje til å gjennomføre den fremsatte trusselen, kunne alliansens fremtid bli usikker. Dette ville igjen influere på den enkelte medlemsstats sikkerhet i fremtiden. Handlingslammelse, lav vilje til en intervensjon og manglende tilgjengelige styrker ville derfor være argumenter som kunne få alvorlige konsekvenser for alliansens fremtid (Barth Eide 2000:27,39). Samtidig ville en mangelfull inngripen i denne konflikten lede til at andre stater kunne bli fristet til tilsvarende overgrep, hvilket igjen kunne føre til at alliansen ble involvert i tilsvarende oppgaver i fremtiden (JDW 1 jul 1999). Det kan derfor ha vært viktig for alliansen å sikre sin egen fremtid ved å vise seg som et egnet instrument i denne type konflikt og samtidig finne en klar oppgave for fremtiden. NATOs troverdighet er av flere blitt sett på som den viktigste grunnen til at aksjonen ble iverksatt, og det er blitt hevdet at det i realiteten var NATOs fremtidige rolle og posisjon som stod på spill (Laugen 1999:97, Roberts 1999:108).

Velferd

På det velferdsmessige plan synes heller ikke konflikten å være truende for de ulike medlemslandene. Konflikten kunne riktignok bli kostnadskrevende som følge av utgiftene forbundet med selve trusselen, det omfattende hjelpearbeidet og arbeidet i følge med en eventuell oppbygging, men kostnadene synes dog ikke å ha vært av en slik art at det ville influere på velferden til befolkningen i NATO landene. Mot dette kan det argumenteres at en væpnet konflikt i den europeiske periferien generelt sett ville virke uheldig på det europeiske sentrum (Kjølberg 1997). Kjølberg hevder at en målsetting for de høyt utviklede demokratiske statene i sentrum er å stabilisere den nære periferi gjennom demokratisering og markedsøkonomi, for på den måten å sikre egen velferd gjennom stabile statlige relasjoner (ibid). Gjentatte mindre konflikter virker av den grunn destabiliserende og uheldige i forhold til sikkerhet og velferd, ved at de ulike markedene svekkes (ibid). En eventuell svekket stabilitet ved regional eskalering var derfor noe alliansen ønsket å eliminere (Borch 2000:3).

Autonomi

Kravet om autonomi kan ikke bare relateres til den enkelte stat, men også til alliansen som enhet. For alliansen kan det ha vært av betydning å vise seg som aktør på den internasjonale arena. Realisering av egne interesser overfor eksempelvis EU, OSSE, Russland og FN kan ha vært et sentralt punkt for NATO, og da særlig ettersom en internasjonal inngripen i store trekk var avhengig av alliansens styrker. For NATO kan det ha vært viktig å ikke la seg presse av andre aktører i forhold til bruken av maktmidler. Under konflikten i Bosnia hadde nettopp manglende kontroll med styrkene vært et problem, hvilket i mange tilfeller ledet til problemer (Laugen 1999). For alliansen ble det, etterhvert som konflikten utviklet seg, stadig viktigere å være autonom i Holsti sin forstand, ettersom dette sa noe om alliansens rolle som internasjonal aktør.

I tillegg var de interne opinioner i alliansen av en slik art at det ikke levnet noen tvil om hva det enkelte medlems interesser var i begynnelsen av 1999 (Iklody 2000:8, Borch 2000:2). Ikke bare ledet dette til en interesse i å gripe inne, men det kan også hevdes at det fra flere av NATOs medlemmer var et ønske om å følge egne interesser.

Det virker eksempelvis rimelig å anta at USA ønsket å styrke den "atlantiske fløyen" i alliansen, samtidig som egne styrker ble benyttet for å sikre egne interesser. På tilsvarende vis kan det for eksempelvis Frankrike ha vært viktig å sikre europeisk innflytelse i maktbruken. England statsminister Tony Blair uttalte således at konflikten var viktigere å vinne for europeerne enn tilfelle var for amerikanerne (Clark 2001:264).

Etter som utviklingen fortsatte, og Jugoslavia etter gjentatte trusler fremdeles nektet å inngå avtale, synes det som om autonomien fikk en stadig større betydning. Dette fordi alliansen hadde satt seg selv i et hjørne, hvor iverksettelse av trusselen i realiteten var det eneste handlingsalternativet (Barth Eide 2000:27).

Status og Prestisje

Et hovedargument for å gripe inn i konflikten kan også ligge i denne kategorien, fordi NATO var den eneste aktøren som hadde en reell mulighet til å gripe inn, samtidig som alliansen allerede var involvert på Balkan. Den amerikanske utenriksminister Albright uttalte i møte med Kontaktgruppen 9 mars 1998 følgende:

"Our predecessors sat in this very room as we sit today and made mistake after mistake on Bosnia. History will judge us harshly if we repeat the mistakes of our predecessors. We cannot stand by and let Milosevic do in Kosovo what he can no longer get away with doing in Bosnia." (Rubin 2000).

Status og prestisje kan relateres til punktet sikkerhet for alliansen ved at en mangelfull inngripen ikke bare ville lede til tap av troverdighet i fremtiden. En mangelfull inngripen kunne også lede til at alliansen og dets medlemmer ville tape ansikt på det internasjonale plan i forhold til bruk av militærmakt. At en allianse, som inkluderer flere av verdens mest innflytelsesrike makter på det militære, politiske og økonomiske plan, ikke ønsker å svekke, men heller styrke sitt selvbilde synes rimelig å anta. At det derfor finnes argumenter knyttet til "status og prestisje" virker derfor tilsvarende rimelig. Dette underbygges av at alliansen allerede hadde et svekket rykte på bakgrunn av tidligere inngripen i Bosnia (Laugen 1999). NATO ønsket derfor å unngå samme feilen om igjen, samtidig som alliansen ønsket å styrke sin troverdighet (Ash 2000:58, Iklody 2000:4). En vellykket inngripen i konflikten kunne derfor være med på å styrke alliansens selvbilde samtidig som omverdenens syn på alliansen ble endret (Hallion 2001:6). Med bakgrunn i nevnte argumenter kan det derfor også

hevdes at alliansen trolig også ønsket å svekke Milosevic og hans maktgrunnlag tilstrekkelig til at det ville tvinge frem en omveltning i Jugoslavias politiske system (Iklody 2000:6).

Kulturelle særpreg

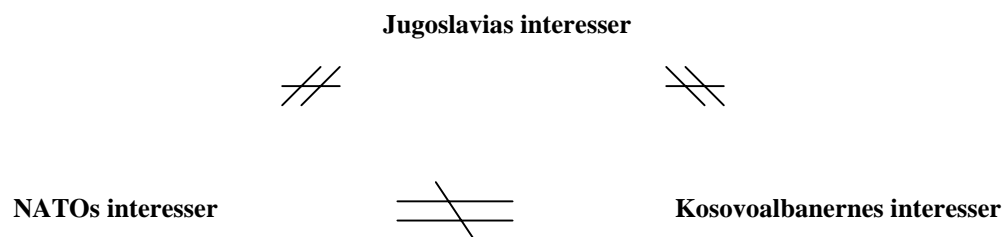
Den vestlige kulturen med fokus på menneskerettigheter, demokrati og økt velferd kan også ha spilt en rolle, i form av et ønske om å hjelpe kosovoalbanerne som befolkning (Iklody 2000:8). Den manglende innsatsen i Bosnia er allerede trukket frem som grunn til å gripe inn, og argumenter som ”aldri mer Srebrenica” og ulike ytringer om moralsk forpliktelse overfor sivilbefolkningen i Kosovo var ofte fremme (Cordesman 1999). Solana fremhevet nettopp dette ved å hevde at det var forsvaret av demokratiske og menneskelige verdier som lå til grunn for å gripe inn (Solana 1999). Delvis var det også for å demme opp for en del av opinionen hjemme som krevde stans i grusomhetene (Borch 2000:2). Dette tyder på at det vestlige samfunnet kan ha følt en viss forpliktelse til å gripe inn i Kosovo. Ignatieff (Time Magazine 12 apr 1999) hevder av den grunn at det var moralsk overbevisning mer enn nasjonale interesser som var grunnlaget for å gripe inn. Ash (1999:52) hevder derfor at kosovoalbanernes strategi om aktivt å informere om overgrepene var særdeles vellykket, ettersom det ga inntrykk av at konfliktens kjerne var humanitære overgrep og ikke en kamp over territorium. Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at det i Jugoslavia ble antatt at NATOs interesser var fundert i alt fra økonomi, våpenindustri og religion, via rent personlige grunner knyttet til ”Lewinsky-saken”, og over til det mer diffuse som astrologi og frimureri (Rajic 2000:45-46, Workshop 2001).

4.1.4 En modellering av aktørenes interesser

Ut fra presentasjonen av aktørenes mulige interesser, virker det rimelig å anta at Jugoslavias og kosovoalbanernes målsettinger ikke er forenlige. Jugoslavia ønsket fortsatt kontroll over Kosovo, mens kosovoalbanerne ønsket uavhengighet (Pharo 2000:5). NATO hadde på sin side et ønske om økt autonomi for Kosovo innenfor et eksisterende Jugoslavia under internasjonalt tilsyn. Et hovedmål for NATO synes også å få en stans i de humanitære overgrepene i Kosovo, samt å skape stabilitet på

Balkan, slik at det europeiske sentrum oppnår stabilitet i sin periferi. Utkastet til avtale som alliansen presenterte i Rambouillet synes dermed å være preget av hva som ville være en beste løsning for det internasjonale samfunnet. Totalt sett innebærer dette et betydelig konflikt potensiale, samtidig som konflikten hadde ulik betydning for de ulike aktørene. Dette fordi det for NATO ikke var nasjonal sikkerhet som sto på spill, men heller det moralske, etiske og prestisjemessige (Pharo 2000:5-6, Shea 2000:1). De lite sammenfallende interessene kommer frem i figur 4.1.

Figur 4.1: Motstridende interesser

Kommentar til figur 4.1. Figuren viser at de ulike interessene ikke er sammenfallende.

4.2 Spillet under forhandlingene i Rambouillet

Et spill karakteriseres ved at to eller flere aktører innvirker på spillets utfall, og at begge vites å være klar over dette (Midgaard 1983:3). I følge Hovi og Rasch (1994:37-38) kan et spill sies å være definert av et antall spillere, et antall strategier, et sett av utfall, et sett av spilleregler og et sett av preferanser per spiller:

I. Et antall spillere, hvor betegnelsen "spiller" omfatter aktører som har muligheten til å fatte beslutninger, og som dermed influerer på spillets utfall (Nicholson 1992:57).

I de fleste spillteoretiske fremstillingene forutsettes det at aktørene er enhetlige og rasjonelle (Hovi og Rasch 1994:23). I internasjonal politikk er det gjerne de ulike statene som utgjør aktørene. Forutsetningen om enhetlig atferd innebærer at spillerne opptrer som én enhet i sine handlinger, ved at det ikke er flere beslutningstakere.

Videre karakteriseres enhetlige aktører av at det er én virkelighetsoppfatning, én nyttefunksjon og ett "mind set" (Hovi og Rasch 1994:29-31). Dette er en betydelig forenkling i forhold til oppgavens aktører. Dette er tillatelig da det er fordelaktig å begynne med det enkleste først (ibid). Forenklingen vil også føre til at problemene knyttet til trusselbruken også kommer tydeligere frem, samtidig som det samsvarer med tanken om "null-fett" modellering. Forutsetningen om rasjonalitet innebærer

ifølge Elster at aktørene er nyttemaksimerende (Hovi og Rasch 1994:23-27). Dette betyr at aktørene antas å velge den strategien som gir best utfall i form av høyest nytteverdi. Det er med andre ord egeninteressen som er den motiverende faktoren (ibid). I oppgaven legges Elsters tykke definisjon til grunn, hvilket innebærer en viss konsistens i de preferanser som aktøren innehar. Det er også et krav at en aktør er konsistent i sine virkelighetsoppfatninger, samtidig som aktøren handler på en måte som er konsistent med nevnte preferanser og virkelighetsoppfatninger (Hovi og Rasch 1994:23-24). Videre er det et krav at preferansene er intransitive, i form av at de ikke er selvmotsigende. Det kreves videre en viss grad av refleksjon i følge med dannelsen av preferansene. Dette innebærer at virkelighetsoppfatningene må være et resultat av tilgjengelig og allment akseptert informasjon. Et siste krav er knyttet til autonomi, i form av at aktørene på eget grunnlag danner sine preferanser (ibid). Videre er det i rasjonalitetsbegrepet vanlig å anta at aktørene vet at andre aktører også er rasjonelle, hvilket influerer på de antagelser aktørene kan knytte til andre aktørers handlinger. Dette betegnes gjerne som "Common Knowledge Rationality-CKR" (Rapoport 1990:102).

I modellen under er spillerne Jugoslavia og kosovoalbanerne, ettersom begge må forholde seg til utkastet til avtale slik det ble fremlagt i Rambouillet. Spillet kan kjennes igjen fra figur 4.1, ved motstridende interesser hos konfliktens hovedaktører. NATOs rolle er noe spesiell, ettersom alliansen ikke var direkte involvert i det følgende spillet. Alliansen utgjorde derimot en viktig part i utkastet til avtale, og da nærmere bestemt rollen som fredsbevarer og håndhever av avtalen. Samtidig var avtaleutkastet i stor grad basert på alliansens interesser.

II. For hver spiller et antall strategier, hvor begrepet strategi betegner en plan som gir en forskrift for handling i alle de situasjoner som kan oppstå i spillet (Hovi og Rasch 1994:37). Jugoslavias strategier operasjonaliseres til enten å "akseptere" eller "ikke akseptere" utkastet til avtale. De samme strategiene gjelder for kosovoalbanerne, ettersom de på tilsvarende vis kan forholde seg til utkastet til avtale (se fig 4.2).

III. Et sett av utfall for hvert spill, hvilket betyr en kombinasjon av strategier som gir et mulig sluttresultat. Presiserer at aktørene velger strategier, som igjen leder til et utfall (Stein 1994:16).

IV. Et sett av spilleregler som er gjeldende for det bestemte spillet. Med dette menes de forutsetninger og regler som er med på å definere det aktuelle spillet. Foruten allment kjent rasjonalitet (CKR) og enhetlig atferd hos aktørene, forutsettes spillet for det første å være ikke-kooperativt. Dette innebærer at det ikke er mulig med endelige selvbindinger. Det er med andre ord kun troverdige trusler, som antas å kunne påvirke spillets utfall (Hovi og Rasch 1994:39). Det er også vanlig å anta om spillet spilles en eller flere ganger, samt hvilken trekkrekkefølge som er gjeldende (Hovi og Rasch 1994:39,42, Johansen 1975:10). I forhold til trekkrekkefølge skilles det gjerne mellom statiske spill, hvor strategivalgene foretas uten å kjenne motpartens trekk, og dynamiske spill, hvor motpartens strategivalg i noen grad er kjent (Hovi og Rasch 1994:39). Dette spillet antas å være statisk, samt at det starter i en situasjon hvor begge parter står ovenfor valget av egen strategi, etter først å ha vurdert muligheten for en fredelig løsning av konflikten. At spillet er statisk medfører at aktørenes strategier også er deres handlingsalternativer.

Det er også vanlig å anta hvilken informasjonstilgang de ulike aktørene innehar (Elster 1989:5). I hovedsak kan det være tale om fullstendig informasjon, dersom alle spillernes preferanser og strategier er åpent kjent. Det kan også være tale om fullkommen informasjon, hvilket innebærer at spillerne ”alltid kjenner hva som tidligere har skjedd i spillet, når de selv skal velge strategi” (Hovi og Rasch 1994:40). I det følgende spillet antas informasjonstilgangen å være fullstendig. Videre er informasjonen ufullkommen, da dette følger av forutsetningen om statisk spill. Spillet regnes også som et engangsspill, tross at forhandlingene foregikk over to runder. Det er nå mulig å presentere en spillmatrise som viser spillet slik det er presentert (fig 4.2)

Figur 4.2: Spillet omkring en avtale om Kosovo

		Jugoslavia	
		Akseptere	Ikke akseptere
Kosovoalbanerne	Akseptere	Avtale	Konflikt1
	Ikke akseptere	Konflikt 2	Status quo

Forklaring på figur 4.2: Figuren viser spillet i Rambouillet slik det kommer frem av forutsetningene over. Begge aktørene velger strategi uten å vite hva den andre har valgt. Hvilke utfall som foretrekkes av spillets aktører går frem av deres preferanser.

V. For hver spiller et sett av preferanser over spillets mulige utfall, hvilket innebærer at hver av partene foretar en vurdering av hvordan de ulike utfallene i det gitte spillet verdsettes (Nicholson 1992:63). Preferansene i dette spillet tar utgangspunkt i aktørenes målsettinger og interesser slik de ble presentert over. Aktørenes utspill, handlinger og posisjoneringer i forkant av spillet ligger også til grunn for preferansestrukturen og -intensiteten. Med preferanseintensitet menes her avstanden mellom preferansene for en gitt aktør. Aktørenes ulike preferanser betrakter jeg som gitte i oppgaven, samtidig som jeg oppfatter preferanseverdiene som asymmetriske i den forstand at de ikke er like for spillets aktører. At preferansene er gitte betyr at de ikke vil bli endret underveis i analysen.

Jugoslavias preferanser

Av Jugoslavias interesser synes det klart at landet foretrakk at Kosovo forble en del av Serbia og Jugoslavia. Dette underbygges av Jugoslavias interesser. Preferansene indikeres også av at opinionsmålinger i Serbia i det gitte tidsrommet viser at en klar majoritet (63,5%) av befolkningen ønsker ”å forsvare Kosovo uansett pris” (Newsweek 8 mar 1999). Reliabiliteten til denne målingen kan det settes et spørsmålstegn ved, men det kan indikere en viss kampvilje for å beholde Kosovo. Motstanden mot å tape Kosovo underbygges videre av den jugoslaviske militære opptrappingen på grensen til Kosovo (Aftenposten 19 mar 1999), samt omfattende aksjoner i Kosovo fra de jugoslaviske styrkene. Dette indikerer at de jugoslaviske myndighetene har en dominant strategi i å ikke akseptere utkastet til avtale, ettersom de ikke ville gi Kosovo selvstyre, ei heller tillate en internasjonal fredsbevarende styrke. Freedman hevder av den grunn at en fredelig løsning ble ytterligere vanskelig da NATO krevde at styrker skulle utplasseres, fordi dette vil begrense den jugoslaviske handlefriheten på eget territorium (JDW 21 jul 1999). At strategien er dominant, betyr at den er et beste svar uansett hvilken strategi motparten velger (Midgaard 1971:9). Det er, som det vil komme frem av spillet, mindre viktig hvorvidt strategien ”Ikke akseptere” er strengt dominant (alltid bedre) eller svakt dominant (aldri dårligere). Ut ifra serbernes forhistorie, deres handlinger i forkant og deres

kraftfulle retorikk under hele konflikten, synes det dog rimelig å anta at strategien er strengt dominant.

Tap av Kosovo ville enklest realiseres dersom Jugoslavia i første omgang valgte å akseptere et utkast til avtale, fordi det ville åpne for en større uavhengighet for kosovoalbanerne (Posen 2000:47-48). Det lå dermed ingen gevinst for Jugoslavia å akseptere, men heller bare kostnader (Hagen 1999:59). Det dårligste utfallet for Jugoslavia antas derfor å være at begge velger å akseptere utkastet. Videre antas det for Jugoslavia å være bedre med et utfall hvor de selv velger fortsatt konflikt, mens kosovoalbanerne velger å akseptere, fremfor et utfall hvor strategivalgene er motsatt. Begrunnelsen for denne antagelsen er at det var rimelig for Jugoslavia å anta at det ville være mulig for det internasjonale samfunnet å overtale kosovoalbanerne, dersom Jugoslavia alt hadde valgt å akseptere utkastet.

Det beste utfallet for Jugoslavia synes å være at begge aktørene velger å ikke akseptere utkastet til avtale, ettersom dette ville gi Jugoslavia muligheten til å ordne opp i "et indre anliggende". I tillegg ville den internasjonale støtten til kosovoalbanerne svekkes, samtidig som trusselen ikke kunne iverksettes fordi ingen av aktørene aksepterte utkastet til avtale. I forhold til modellen over (fig 4.2) antas Jugoslavias preferanser derfor å være at nytten av utfallet Status Quo > Konflikt 1 > Konflikt 2 > Avtale (nytten av hvert enkelt utfall).

Kosovoalbanernes preferanser

Med bakgrunn i kosovoalbanernes interesser kan det se ut som om kosovoalbanerne frem til siste del av forhandlingene i Rambouillet også hadde en dominant strategi i å ikke akseptere utkastet til avtale. Uavhengighet var et uttalt mål, og enhver avtale som ikke oppfylte dette kravet ville derfor ikke aksepteres. Utkastet til avtale slik det ble fremlagt realiserte ikke dette kravet.

Underveis i forhandlingene i Rambouillet, ble kosovoalbanernes preferanser trolig endret med henblikk på hvilken handling som var fordelaktig. Deres innledende dominante strategi i ikke å akseptere utkastet synes derfor å falle bort. For kosovoalbanerne kan det dermed ha blitt fordelaktig å akseptere et utkast til en avtale, og da særlig dersom Jugoslavia ikke aksepterte utkastet. Dette fordi det trolig ville

bedre deres situasjon i forhold til det internasjonale samfunnet, ved at sympatien økte samtidig som Jugoslavia fikk ”skylden” for at det ikke ble noen avtale. En provokasjon av Jugoslavia kunne dermed lede til at NATO iverksatte sin trussel, hvilket fremsto som fordelaktig for kosovoalbanerne (Laugen 1999:96). Dette ble delvis bekreftet i tiden etter avtalen mellom Milosevic og Holbrooke fra oktober 1998. Et av paradoksene ved denne avtalen var nettopp at NATO truet med luftangrep i en avtale hvor kosovoalbanerne ikke var inkludert (Ash 2000:53). Eksempelvis gjennomførte UCK i januar en rekke aksjoner rundt Racak, som ifølge deres kommandant Ceku hadde til hensikt å fremprovosere handling hos Jugoslavia (Ash 2000:53). UCK håpet med andre ord på en økt relativ styrke som følge av et samarbeid med NATO i tiden etter at alliansens trussel var iverksatt (Judah 1999:15). Endringene i kosovoalbanernes preferanser under forhandlingene i Rambouillet innebar ikke nødvendigvis at deres målsetting i forhold til Kosovos endelige status var endret, men heller at den beste veien til målet ble endret.

Problemet for kosovoalbanerne var at det ville være svært vanskelig å søke eget mål i tilfelle støtten fra det internasjonale samfunnet falt bort. Dette ville trolig bli resultatet, dersom de ikke aksepterte en avtale. Frykten til kosovoalbanerne for å bli sittende igjen med det dårligste utfallet var derfor betydelig. Internasjonal støtte var trolig deres beste (og eneste) håp for å nå målet om uavhengighet. Kosovoalbanerne kan dermed ha innsett at det ville blitt vanskelig å seire på kort sikt uten en internasjonal inngripen, samtidig som manglende internasjonal støtte ville åpne for ytterligere jugoslaviske aksjoner (Laugen 1999:96). Rubin (2000) hevder således at argumentet om frie tøyler for Serbiske styrker i Kosovo, og bortfall av internasjonale styrker, var avgjørende for at kosovoalbanerne aksepterte utkastet.

For kosovoalbanerne synes det dårligste utfallet dermed å være en situasjon hvor de selv velger ikke å akseptere et utkast til avtale, mens Jugoslavia velger å akseptere. Det nest dårligste utfallet for kosovoalbanerne antas å være at begge velger ikke å akseptere utkastet. Dette fordi det ville gi kosovoalbanerne deler av skylden, samtidig som det ville bli svært kostnadskrevende for kosovoalbanerne å nå sitt mål om uavhengighet. Det nest beste utfallet for kosovoalbanerne antas å være at begge aksepterer utkastet til avtale, fordi det ville gi en fredelig løsning hvor

kosovoalbanernes situasjonen ville bli forbedret, samtidig som den internasjonale støtten ble opprettholdt. I tillegg åpnet avtaleutkastet for en folkeavstemming etter tre år, hvilket sannsynligvis ville innebære ytterligere selvstyre eller uavhengighet. Det beste utfallet antas dermed å være en situasjon hvor Jugoslavia ikke aksepterte, mens kosovoalbanerne aksepterte. Kosovoalbanernes preferanser i forhold til figur 4.2 er med andre ord at nytten av utfallet Konflikt 1 > Avtale > Status quo > Konflikt 2.

Situasjonen kan nå presenteres spillteoretisk slik det er gjort i figur 4.3.

Spillets løsning er utfallet hvor Jugoslavia velger å ikke akseptere utkastet til avtale, mens kosovoalbanerne velger å akseptere utkastet. Utfallet er en Nashlikevekt (NE), som kjennetegnes ved at det er et sett av strategier, som er et beste svar vis a vis den andre (Harsanyi 1986:92). Det er med andre ord ingen grunn for noen av aktørene til å angre sitt valg når den andre aktørens handling blir kjent (Gibbons 1997:130-131, Stein 1994:32-36). I tillegg er spillets utfall Paretooptimalt, fordi det ikke er mulig for noen av aktørene å oppnå et bedre utfall, uten at motparten får det dårligere (Hovi og Rasch 1994:48).

Figur 4.3: Spillet i Rambouillet

		Jugoslavia	
		Akseptere	Ikke akseptere
Kosovoalbanerne	Akseptere	F,D	E,B
	Ikke Akseptere	H,C	G,A

Forklaring på figur 4.3: Preferansene for Jugoslavia er: $A > B > C > D$, mens det for kosovoalbanerne er: $E > F > G > H$. Utfallet i dette spillet blir at Jugoslavia fremdeles velger å "Ikke akseptere", mens Kosovoalbanerne velger å "akseptere". Dette utfallet er en Paretooptimal Nashlikevekt. Merk at dersom utkastet til avtale var utelatt, ville spillets løsning være at ingen av aktørene aksepterte, fordi kosovoalbanerne trolig hadde en dominant strategi å ikke akseptere annet enn uavhengighet. Dette kommer frem i figur 4.1 hvor aktørene ikke har sammenfallende interesser.

4.3 Implikasjonene av motstridende interesser

Implikasjonene av de motstridende interessene er at det synes meget vanskelig å oppnå samarbeid omkring en avtale. Det er rimelig å snakke om samarbeid, dersom det for aktørene finnes en felles interesse i å komme frem til en Pareto-forbedring (Hovi 1992:53-55). Med andre ord en situasjon hvor det innses at alle vil bli bedre

stilt gjennom bevisste anstrengelser (ibid). De jugoslaviske myndighetene understreket essensen i en avtale da de etter at kosovoalbanerne hadde underskrevet utkastet til avtale poengterte at det kreves at minst to parter undertegner (Aftenposten 19 mar 1999). Av dette følger at samarbeid er umulig i spill hvor minst en av aktørene ønsker fortsatt konflikt (Hovi 1992:55-61). I forhold til modelleringen over betyr dette at en avtale ikke er mulig, fordi det ikke "foreligger et minimum av interessefelleskap mellom de berørte parter", samt at "situasjonen er preget av konflikt" (Hovi 1992:57). Det kan derfor hevdes at utkastet til avtale lå utenfor aktørenes forhandlingsemngde. Med forhandlingsemngde menes her mengden av potensielle forhandlingsløsninger som er bedre for begge enn ingen avtale, samtidig som utfallet er Paretooptimalt (Midgaard 1971:17-18). I tillegg hevder Hovi og Rasch (1994:85) at det må være utfall som gjør det rasjonelt å overholde en avtale.

En avtale karakteriseres av at ingen av aktørene har noe incentiv til å bryte avtalen, gitt at den andre ikke bryter avtalen (Hovi 1998:77-78). Alternativt kan det være at minst en av aktørene ønsker å bryte avtalen, men ikke er i stand til dette fordi man mangler evnen. Denne evnen kan være et resultat av en ekstern håndhevingsmekanisme som sørger for å disiplinere aktørene (ibid). Mekanisemen er ekstern, dersom den ligger utenfor selve avtalen. Med begrepet ekstern sanksjonsmekanisme menes her enten en kopling til andre saker enn den avtalen gjelder, eller at en tredje part involveres (Hovi 1998:78,103). Det er her NATOs styrker (KFOR) kommer inn i bildet, ettersom de var tiltenkt rollen som den eksterne håndhevingsmekanismen etter en avtale inngåelse. Implikasjonene i forhold til NATOs trussel behandles senere i oppgaven (kapittel 6.1.3)

En implikasjon av de motstridende interessene er også at det kunne være rimelig for NATO å anta at kravet til en trussel ville være betydelig, og at sannsynligheten for å måtte iverksette trusselen var meget høy. Dette fordi de jugoslaviske interessene knyttet til befolkningens sikkerhet og beskyttelse av eget territorium var så vidt sterke. Fordelene for Milosevic er også med på å underbygge denne påstanden, ettersom en konflikt kunne styrke hans posisjon innad i Jugoslavia. Pape (1996:17) hevder således at dess viktigere nasjonale interesser, dess kraftigere midler må inkluderes i trusselen.

4.4 En analyse av hva NATO kunne forvente etter Rambouillet
Jugoslavias interesser slik de ble presentert indikerte at NATOs trussel måte være betydelig. Det neste sentrale spørsmålet er dermed om det var rimelig for NATO å anta at Jugoslavia ville gi etter for den fremsatte trusselen, slik at det ble unødvendig å iverksette den ?

4.4.1 Spillet mellom Jugoslavia og NATO i forkant av operasjon "Allied Force"

Tidsrommet fra ultimatumet ble fremsatt, umiddelbart etter det ble kjent at Jugoslavia ikke ville undertegne utkastet til avtale i Rambouillet, og frem til beslutningen om å iverksette operasjonen ble tatt, betraktes som rammen for dette spillet. Med ultimatum menes her den trussel NATO fremsatte mot Jugoslavia etter de avsluttende forhandlingene i Rambouillet i midten av mars 1999. Aktørene i spillet er Jugoslavia og NATO. Kosovoalbanerne er utelatt fra spillet, dels fordi det under forhandlingene i Rambouillet ble klart at NATOs trussel ikke omfattet kosovoalbanerne, og dels fordi kosovoalbanerne undertegnet avtaleutkastet (Aftenposten 19, 25 mars 1999, Laugen 1999:96, Pharo 2000:7).

Foruten forutsetningene om de aktuelle spillernes rasjonalitet (CKR) og enhetlige atferd, vil spillet være ikke-kooperativt og dynamisk. Sistnevnte forutsetning innebærer at NATO kan observere hva Jugoslavia har valgt før alliansen må velge strategi. Utfallet hvor trusselen blir iverksatt etter at Jugoslavia har akseptert utelates. Denne antagelsen virker rimelig, fordi det kan hevdes at NATO ikke kunne iverksette sin trussel før Jugoslavias trekk ble kjent. Dette som følge av de politiske kostnadene alliansen ville pådra seg dersom dette utfallet ble realisert. Spillet er således å betrakte som sekvensielt fordi det her dreier seg om engangsspill hvor aktørene "foretar sine trekk i en på forhånd fastlagt rekkefølge" (Hovi og Rasch 1994:68). Jugoslavia har valget mellom å "Akseptere" eller "Ikke akseptere" utkastet til avtale, mens NATO kan velge mellom å "Iverksette trusselen, dersom Jugoslavia ikke aksepterer" eller "Ikke iverksette trusselen, dersom Jugoslavia ikke aksepterer". NATOs strategi er derfor betinget, ettersom det spesifiseres hva alliansen skal gjøre hvis Jugoslavia velger å ikke akseptere utkastet (Hovi og Rasch 1994:71). Spillet slik det presenteres i figur 4.4, regnes av den grunn som avsluttet dersom Jugoslavia aksepterer utkastet til avtale.

Videre er informasjonstilgangen fullstendig og fullkommen i den forstand at preferansene og tidligere trekk er åpent kjent for aktørene. Et problem i så måte er at så lenge det ikke var en endelig og klar svarfrist, vil Jugoslavias valg av strategi ikke komme eksplisitt frem. Antar derfor at et manglende svar fra Jugoslavia er å betrakte som at utkastet til avtale ikke aksepteres.

Figur 4.4: Ultimatumspillet

		Jugoslavia	
		Akseptere	Ikke akseptere
NATO	"Ikke iverksette trussel, dersom..."	Avtale	Status Quo
	"Iverksette trussel, dersom..."	Avtale	Konflikt

Forklaring på figur 4.4: Figuren viser spillet etter Rambouillet, slik det kommer frem av forutsetningene over. Jugoslavia trekker først. NATO observerer Jugoslavias trekk før egen strategi velges. Merk at NATO kun får mulighet til å velge strategi, dersom Jugoslavia velger å ikke akseptere.

Jugoslavias preferanser

I forhold til NATOs fremsatte trussel synes det rimelig å anta at Jugoslavia oppfatter et utfall hvor en selv velger å akseptere en avtale, som det dårligst tenkelige. Det åpenbart beste utfallet var for Jugoslavia ikke å akseptere avtaleutkastet, samtidig som NATO valgte å avstå fra å iverksette trusselen. Utfallet hvor NATO iverksetter trusselen, etter at en avtale ikke aksepteres antas dermed å være en mellomløsning. Dette begrunnes med at et eventuelt angrep fra NATO kunne ha ført til opprør mot regimet, samt en reduksjon av militære kapabiliteter. I tillegg kunne Jugoslavia havnet i en situasjon hvor en fredsavtale ble påtvunget dem.

Jugoslavias preferanser antas derfor å innebære en dominant strategi i ikke å akseptere en avtale. Preferansene i forhold til modellen (fig 4.4) er dermed slik at nytten av status quo > konflikt > avtale.

NATOs preferanser

Preferansene til NATO antas å være at det åpenbart beste utfallet vil være at Jugoslavia velger å akseptere uten at alliansen velger strategi. Ved dette utfallet ville trusselen om angrep ha fungert slik alliansen håpet. Videre ville utfallet hvor Jugoslavia velger å ikke akseptere avtalen, mens NATO velger ikke å iverksette

trusselen, fortone seg som det klart dårligste relativt til de andre utfallene. En begrunnelse kan ligge i ryktet som alliansen hadde pådratt seg om handlingslammelse, manglende troverdighet og lav intervensjonsvilje. Rubin (2000) hevder i den sammenheng at

”...the president and our key allies understood that this was a war NATO simply could not loose.”

I fortsettelsen av dette hevdet Senator John McCain at

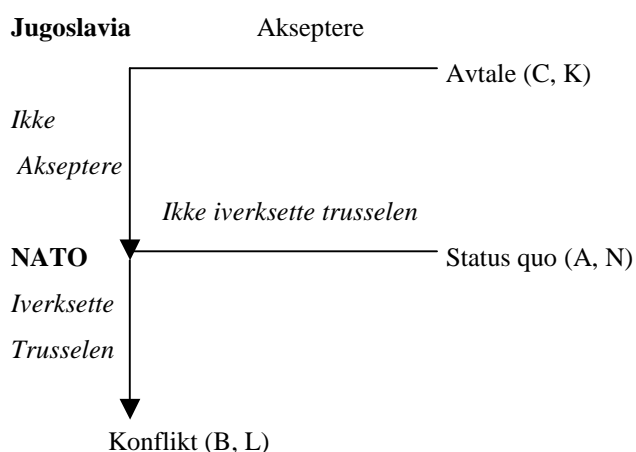
”Now that we’re in, we have to win; the cost of failure is much greater than the price of victory” (Time Magazine 12 apr 1999)

NATOs preferanser antas dermed være slik at nytten av avtale > konflikt > status quo. Det er med andre ord slik at alliansen selv vurderer å ha tilstrekkelig vilje til å iverksette den fremsatte trusselen (se kap 5.2.1 og 5.3.6).

4.4.2 En modellering av hvilket utfall NATO kunne forvente

Jeg velger her å benytte en modell hvor NATOs usikkerhet i forkant av Jugoslavias strategivalg ikke kommer frem. Situasjonen hvor det antas usikkerhet om Jugoslavias preferansestruktur vil bli behandlet i analysen av NATOs trussel (kap 5). Det følgende spillet tar utgangspunkt modellen over (fig 4.4), og danner et grunnlag for å fastsette Jugoslavias preferansestruktur. Forutsetningene for spillet er lik som for spillet over.

Figur 4.5: Spillet i forkant av operasjon ”Allied Force”

Kommentar til figur 4.5: Spillet er nå presentert i ekstensiv form ved et spilltre. Hver forgrening viser en beslutningssituasjon for en gitt aktør. Pilene viser spillets løsning i hvert delspill. Med delspill menes her de spill som starter med et singleton og samtidig er inkludert i hele spillet. Dette spillet har to delspill. Med singleton menes en informasjonsmengde som inneholder en valgsituasjon (node) i spillet (Hovi og Rasch 1994:45,71). Ved baklengs induksjon kan spillets gang analyseres, hvilket innebærer at man begynner i spillets siste valgsituasjon, for deretter å analysere seg bakover til spillets start (Hovi og Rasch 1994:71). I det tilfellet

hvor pilene kan følges til startpunktet, viser dette spillets gang. Spillet er da i likevektslinjen, som betegner de strategiske valgene aktørene følger. For NATO er det slik at $K > L > N$, mens det for Jugoslavia er slik at $A > B > C$. Utfallet av spillet er at NATO iverksettes trusselen etter at Jugoslavia ikke har akseptert utkastet til avtale (Konflikt med nytte B for Jugoslavia og nytte L for NATO). Utfallet er delspillperfekt likevekt (SPE), som kjennetegnes av at det er en Nashlikevekt i alle delspill i spillet (Hovi og Rasch 1994: 76).

Det kan argumenteres for at de jugoslaviske myndighetene kunne ha en preferansestruktur hvor konflikt fremstår som et dårligere utfall enn avtale. En slik preferansestruktur vil være at nytten av avtale > status quo > konflikt eller at nytten av status quo > avtale > konflikt. Begrunnelsen for en slik preferansestruktur, er at fortsatte aksjoner i Kosovo ville ha vært kostbart, for Milosevic personlig og for Jugoslavia som stat (US News 1 febr 1999). En slik preferansestruktur kunne også ha vært fundert i et mål om å oppnå velvilje, for igjen å øke muligheten for at de allerede innførte økonomiske sanksjonene mot Jugoslavia skulle bli opphevet. Alternativt kan et argument for en slik preferansestruktur ha vært at Jugoslavia visste at de sto ovenfor en motstander som var dem militært overlegen, og at det beste ville være å akseptere utkastet. Det kunne derfor tenkes at Jugoslavia ville foretrekke å akseptere utkastet, når det ble klart at NATOs trussel ville bli iverksatt (Judah 1999:14).

Det er rimelig å anta at NATO ønsker at Jugoslavia har preferanser slik at avtalen blir akseptert, fordi dette umiddelbart gir en "fredelig" løsning, samtidig som det er i tråd med alliansens interesser slik de ble presentert i kap 4. NATO hadde trolig et håp om at trusselen var tilstrekkelig til å endre Jugoslavias preferanser bort fra en dominant strategi i å "ikke akseptere" til en preferansestruktur hvor akseptere ga høyest nytte. Konflikten i Bosnia, sammen med Jugoslavias opptreden i oktober 1998, indikerer at dette håpet var berettiget. Dette fordi de jugoslaviske myndighetene i begge tilfellene bøyde av etter at det enten var iverksatt eller truet med begrenset angrep (Laugen 1999).

En fransk UD-talsmann uttrykte at det er 95% sjanse for at Jugoslavia ikke ville inngå en avtale, men at de jobbet med de resterende 5% (Aftenposten 16 mar 1999). Rubin (2000) hevder i den sammenheng at

"Experience had shown that if Milosevic would compromise at all it would be at the last minute - and only if he knew that air strikes were imminent"

Spørsmålet som da reiser seg er om det var rimelig for NATO å anta at det ville være bedre for Jugoslavia å gi etter i forkant av en militær operasjon. Dersom det

antas en viss usikkerhet omkring nytteverdien for Jugoslavia av en avtale, innebærer dette at NATO kunne basere sine antagelser på en subjektiv vurdering (Nicholson 1989:55). Denne vurderingen kan generelt sett være meget vanskelig å anslå (ibid), og det synes derfor naturlig å trekke inn Jugoslavias antatte interesser og deres handlinger og uttalelser i forkant.

4.4.3 En subjektiv vurdering av hvilken preferansestruktur Jugoslavia hadde

For å vurdere gyldigheten av de antatte jugoslaviske preferansene, synes det fruktbart å se på Jugoslavias ulike handlinger og uttalelser i tidsrommet før aktørene måtte foreta sine strategivalg. I forkant av konflikten var det nemlig enkelte trekk hos Jugoslavia som kunne indikere hvilken preferansestruktur som var gjeldende. Argumentene under vil således underbygge argumentet om at nytten av en avtale for Jugoslavia var mindre enn nytten av de andre utfallene (fig 4.5).

Jugoslavias mål og interesser

Av presentasjonen av Jugoslavias interesser, går det frem at det var gode grunner til å ikke gi etter for NATOs trussel. Både det historiske og kulturelle perspektivet underbygger at en akseptering av utkastet ville gi dårligst nytte for Jugoslavia. Videre regnes sikkerhet som et meget sterkt grunnlag for utenrikspolitiske handlinger, og Pape (1996:20) hevder i den sammenheng at territoriell ettergivelse generelt sett er lite sannsynlig uten bruk av maktmidler. I tillegg viser handlingene til Milosevic det siste tiåret, at det virket lite rimelig å anta at han ville gi etter uten "sverdslag" (Laugen 1999, Mønnesland 1999).

Jugoslavias handlinger i forkant

I tidsrommet før det jugoslaviske strategivalget, ble det av NATO observert store jugoslaviske troppeforflytninger til Kosovo, økt omfang av og intensitet i Jugoslavias aksjoner i Kosovo, samt utstrakte forberedelser til forsvarskrig hos de jugoslaviske styrkene (Aftenposten 19 mar 1999, Weller 2000:30,291,476). I tillegg hadde Jugoslavias aksjoner mot UCK og kosovoalbanerne økt etter at OSSE-kontrollørene trakk seg ut (Aftenposten 22 mar 1999). Slike handlinger ville være lite hensiktsmessige for Jugoslavia, dersom målsettingen var å gi NATO inntrykk av at

avtalen skulle aksepteres. Det å forsøke å gi et inntrykk av andre preferanser enn det Jugoslavia egentlig hadde, ville i dette tilfellet ha vært fordelaktig dersom det ble gjort forsøk på å overbevise NATO om at en avtale ville gi høyest nytte (Gates og Humes 1997:45-54). En slik strategi fra Jugoslavias side ville innebære en reduksjon av styrkene og deres aksjoner i Kosovo. NATO kunne da ha blitt ledet å anta at trusselen ikke ville bli iverksatt.

Jugoslaviske uttalelser i forkant

Milosevic uttalelse til en kypriotisk delegasjon, om at han heller ville se landet bombet enn å gi Kosovo økt selvstyre (Aftenposten 19 febr 1999), viser også at sannsynligheten for at en avtale ble akseptert var meget liten. Mot dette kan det hevdes at Milosevic visste at slaget var tapt, og at han derfor ville komme med innrømmelser i siste øyeblikk (Time Magazine 15 feb 1999). Dette argumentet virker lite rimelig, ettersom det for Jugoslavia og Milosevic trolig ville være lettere å akseptere utkastet til avtale etter en periode med angrep fra NATO. Dette ville nemlig være i tråd med det serbiske folkets kampvilje og dermed styrket Milosevic evne til å beholde makten. Det kan også tenkes at Jugoslavia ønsket å gi NATO inntrykk av at det ikke ble aktuelt å akseptere en avtale. En form for retorisk avskrekking ville være hensiktsmessig, ettersom det enten kunne ha ledet til at NATO ikke forberedte seg på å iverksatte sin trussel eller at en revidering av avtalen ville gi Jugoslavia bedre betingelser.

Totalt sett synes det rimelig å anta at de jugoslaviske preferansene var slik at det var dominant å ikke akseptere en avtale, hvilket innebærer at NATO kunne forvente at trusselen måtte iverksettes. I tråd med Pharos konklusjon i spørsmålet kan det derfor hevdes at NATOs håp om moderasjon hos Jugoslavia var tynt fundert (Pharo 2000:25)

4.4.4 Forutsetningenes innvirkning på utfallet i spillet

Det kan argumenteres for at det ikke var noen tidsfrist for ultimatumet dels fordi det kan hevdes at Jugoslavia kan ha oppfattet svarfristen som like lite troverdig som tidligere i konflikten (Nordberg 1999). Dels kan det hevdes at det ikke ble fremsatt noen endelig og klar svarfrist etter Rambouillet, men heller iverksatt et utstrakt

diplomati (Aftenposten 19-24 mar 1999). Dette leder til en statisk spillstruktur, hvilket innebærer at aktørene ikke kan observere hverandres valg. NATO vet med andre ord ikke hvilken preferansestruktur Jugoslavia har før alliansen velger strategi. Spillet vil da fortone seg som "Moderat Selvhevdelse under usikkerhet" (Midgaard 1999, Nordberg 1999). En slik urealistisk forutsetning vil få frem at NATOs beslutning kan ha vært fundert i hvilke preferanser (intensitet og ordning) alliansen selv hadde (Nordberg 1999). I begrunnelsen for NATOs preferanser ble det hevdet at det dårligste utfallet for NATO har en meget lav verdi i forhold til de andre utfallene. Dette innebærer at det for NATO ville være fordelaktig å forberede seg på at trusselen måtte iverksettes, ettersom alliansen på det viset ville unngå utfallet med dårligst preferanseverdi. Denne antagelsen kan legge føringer på hvilken strategi alliansen burde velge uavhengig av hva Jugoslavia valgte. Dette forutsetter at sannsynligheten for Jugoslavias preferansestruktur ikke er åpent kjent. NATO må da på tilsvarende vis foreta en subjektiv vurdering av Jugoslavias sannsynlige preferansestruktur. Gitt at det dårligste utfallet er meget dårlig relativt til de andre utfallene, og det samtidig er sannsynlig at Jugoslavia har en dominant strategi i å ikke akseptere et utkast vil det å iverksette trusselen fremstå som et rasjonelt strategivalg (resonnementet baserer seg på Nordberg 1999).

En annen endring av forutsetningene er å betrakte konflikten i Kosovo som et gjentatt spill med simultane trekk, hvor første trekk ble foretatt ved inngåelsen av en avtale om Kosovo i oktober 1998. Alternativt kan hele konflikten på Balkan ses som ett spill, hvor NATO foretok første trekk allerede i 1991/2. Også dette influerer på forutsetningene om aktørenes informasjonstilgang og spilllets karakter. I de tidligere periodene av spillet ble det også gitt "endelige" tidsfrister til Jugoslavia, så dette siste ultimatumet kan dermed betraktes som ett i rekken (Newsweek 8 mar 1999). I realiteten kan det hevdes at utfallet av avtalen i oktober 1998, var at Jugoslavia valgte å ikke akseptere avtalen, ettersom kravene slik de ble fremsatt ikke ble etterlevd. NATO valgte den gang å ikke iverksette trusselen. Utfallet i spilllets første runde ble da det dårligste for NATO, gitt alliansens preferanser. Ved å betrakte NATO som en "Tit for Tat" spiller (TFT), er det rimelig å anta at alliansens beslutning i dette spillet (en ny periode) ville bli å iverksette trusselen. Dette fordi Jugoslavia valgte å ikke

akseptere i forrige periode. Antagelsen om NATO som en TFT-spiller virker ikke urimelig, fordi en slik spiller blant annet kjennetegnes av en innledende vilje til samarbeid, samtidig som spilleren har muligheten til å velge en sanksjonerende strategi i tilfelle motparten velger ikke å akseptere i første trekk (Axelrod 1984:31,54). Merk at resonnementet forutsetter simultane trekk. En innledende positiv holdning er hevdet å være fordelaktig for å få en annen aktør til å samarbeide, ved at dens rykte innbyr til samarbeid (Chong 1992:684-685). Patchen (1987:168-171) hevder at dette ikke er tilstrekkelig, da det i tillegg kreves en tilstrekkelig vilje til å bruke makt for å oppnå et ønsket samarbeid. Problemet som følger med en TFT-strategi, er hvordan aktørene skal komme seg ut av en situasjon hvor begge fortsetter sine krigerske strategier (Patchen 1987:176). Slik konflikten utviklet seg etter at trusselen ble iverksatt, kan det se ut som om dette faktisk ble et problem for NATO.

4.5 Avslutning

Av analysen så langt går det frem at NATO med rimelige antagelser om aktørene, deres interesser og deres preferanser, kunne anta at en avtale mellom de stridende var lite sannsynlig. Videre var det rimelig for NATO å anta at en avtale basert på alliansens interesser heller ikke var særlig sannsynlig. Dette som følge av aktørenes motstridende interesser og konfliktens natur. For Jugoslavia ble det ytterligere vanskelig å akseptere en avtale, da det ble klart at en internasjonal militær tilstedeværelse ble inkludert i utkastet. Behovet for militære maktmidler synes derfor å være tilstede for å disiplinere minst en av aktørene.

Interessene indikerer videre at det sto vitale interesser på spill for kosovoalbanerne og Jugoslavia, hvilket kunne gi alliansen et inntrykk av hva som ville kreves for vellykket trusselbruk. For Jugoslavias del virker det nemlig rimelig å anta en dominant strategi i å ikke gi etter. Da det i tillegg ikke var tilsvarende interesser på spill for alliansens medlemmer, tross at det for alliansen som helhet kan argumenteres for det motsatte, synes det rimelig for NATO å forvente at iverksettelse av trusselen ville bli nødvendig. Det var dermed liten grunn for alliansen å forvente at Jugoslavia ville akseptere et utkast til avtale, selv etter at kosovoalbanerne allerede hadde skrevet under utkastet til avtale.

5. NATOs trussel i et teoretisk perspektiv

Det ble tidligere hevdet at NATOs trussel kan ha innvirket på aktørenes valg av strategier. NATOs trussel er det sentrale i dette kapittelet, som først vil først ta for seg den fremsatte trusselen i et militært og spillteoretisk perspektiv. Deretter vil svakheter i NATOs trussel presenteres, før Jugoslavias muligheter til å svekke effekten av trusselen trekkes inn. Fokus vil med andre ord være mulige årsaker til at NATOs trussel overfor Jugoslavia ikke fungerte slik alliansen håpet, samt hvorfor det tok 78 dager før Jugoslavia ga etter. Det antas at alliansen primært håpet at Jugoslavia ville akseptere utkastet til avtale før trusselen ble iverksatt, sekundært at Jugoslavia aksepterte avtaleutkastet etter en kort periode med luftangrep. Maktmidlene i operasjon "Allied Force" betraktes i denne sammenheng som NATOs trussel, mens avtaleutkastet fra Rambouillet anses som NATOs krav til Jugoslavia.

5.1 Militær strategi og NATOs trussel

Militær strategi er ikke en teori på lik linje med eksempelvis spillteori, men mer en retningsgivende tankegang som kan ligge til grunn for bruk av militærmakt. Dette fordi dynamikken i en væpnet konflikt ikke gjør det mulig med en eksakt teori, men heller en veiledning i vellykket bruk av militære maktmidler (Diesen 1998:38). Diesen (1998:43) kaller det "en innføring i maktens logikk", og teorien drar veksler fra både historie og spillteori. Relevansen av militær strategi som grunnlag for å vurdere en militær inngripen kommer frem når Liddell Hart (1954:356) hevder at

"the better your strategy, the easier you will get the upper hand, and the less it will cost you"

Militær strategi defineres som læren om militære midlers anvendelse for å fremme politiske mål (Diesen 1998:11). Det foretas gjerne en inndeling med basis i hvilket fokus man har på bruken av maktmidlene hvor "strategi" er hvordan en aktør skal utnytte et slag for å vinne en krig. Det "operasjonelle" nivå er hvordan man når strategiske mål med tilgjengelige styrker, mens "taktikk" betegner utnyttelsen av stridsmidlene for å vinne slaget (Diesen 1998:15, Warden 1989:1-2). Den militære strategiens mål er å beseire motstanderens vilje til fortsatt konflikt, hvilket innebærer at ødeleggelse av objekter fremstår som et nødvendig middel å så måte (Diesen

1998:20-22). Av den grunn bør et angrep være rettet mot det punkt hos motstanderen som mer enn noe annet bestemmer hans evne og vilje til fortsatt motstand - det strategiske tyngdepunktet (Diesen 1998:23). For å beseire en motstander søkes det gjerne å oppnå overraskelse. Videre er det viktig å sørge for egen handlefrihet, mobilitet og kraftsamling hos egne styrker, i tillegg til enhetlig atferd (Diesen 1998:40, Naastad 2000:37). Fleksibilitet, valg og fastholdelse av mål er også sentrale prinsipper, samtidig som maktmidlene bør være tilpasset egne politiske målsettinger og den motstander man står overfor (ibid). Et av hovedproblemene med militær maktbruk er nettopp knyttet til hvilke virkemidler som gjøres tilgjengelig for å nå de politiske målsettingene (Diesen 1998:45). For å oppnå suksess bør den militære operasjonen derfor stå i et visst forhold til de politiske målsettinger, ved at maktmidlene er slik at de politiske målsettingene kan nås (Gulseth mfl 1998:44-45).

I hovedsak synes det å være to hovedlinjer i militærstrategi (ibid). Det kan enten dreie seg om en form for manøverkrigføring eller en form for utmattelseskrigføring. Dette er ikke gjensidig utelukkende kategorier, og svært ofte vil de krigførende velge en middelvei. Hovedforskjellen mellom kategoriene ligger i at manøverkrigføring søker å benytte alle tilgjengelige midler for å oppnå en rask avgjørelse, mens utmattelse søker å trette ut motstanderen over tid ved gjentatte angrep (ibid). I manøverkrig er stikkordene med andre ord overraskelse, lammelse, hurtighet og utmanøvrering (Naastad 2000:39). Fokus er dermed relativ styrke og lokal overlegenhet rettet mot kritiske svakheter hos motstanderen (Gulseth mfl 1998:44-45).

Videre er tvangsmakt ved bruk av luftstyrker ofte delt i to kategorier. Strategisk bombing av infrastruktur utgjør her den ene, mens nekting av motstanderens militære styrker ("denial" eller "interdiction") utgjør den andre kategorien (Pape 1996:46, Warden 1989:71-72). Den førstnevnte kategorien, også kalt "punishment", har til hensikt å enten straffe befolkningen for å skape grunnlag for politiske omveltninger. Alternativt vil "punishment" lede til en gradvis eskalering av maktbruken mot sivile mål for å unngå fremtidige kostnader (Pape 1996:19-20,57-86). Den sistnevnte kategorien, som tradisjonelt fungerer best ved konvensjonell maktbruk, har til hensikt å bryte ned den militære evnen og viljen til fortsatt konflikt eller å paralysere det

politiske og militære lederskapet hos en motstander (ibid). Det er dog verdt å merke seg at "denial" er ansett som meget vanskelig mot aktører som trenger lite etterforsyninger og støtte for å gjennomføre operasjoner (Warden 1989:90).

5.1.1 Utmattelse som militær strategi under operasjon "Allied Force"

Av presentasjonen over, synes NATOs trussel å innebære en form for utmattelsesstrategi ("War of attrition" iflg Cordesman 1999:3). Dette fordi NATO ikke kunne bruke manøverkrigskonseptet, ettersom NATO verken skulle lamme eller overraske Jugoslavia (Naastad 2000:39). Naastad (1999:30) karakteriserer derfor NATOs strategi som en form for "moderne slitasjekrig", med bakgrunn i alliansens målsetting om å påvirke Jugoslavia. En "slitasjestrategi" kjennetegnes av at motstanderen overvinnes ved å påføre ham gjentatte kostnader som hver for seg er nødvendige, men ikke tilstrekkelige (ibid). Summeres derimot kostnadene er de tilstrekkelige til at motstanderen finner det fordelaktig å gi seg. Samtidig som motstanderen påføres kostnader, søkes det aktivt å minimere egne kostnader og risiko, ved å unngå avgjørende "slag" på motstanderens premisser (Liddell Hart 1954:321, Naastad 1999:30). At dette var NATOs strategi kommer frem dels som følge av at alliansen valgte å legge begrensninger på sine tilgjengelige maktmidler, og dels som følge av den gradvise eskaleringen i omfanget på luftangrepene (se kap 5.3.5). I forhold til presentasjonen av operasjon "Allied Force", samt kategoriseringen av ulike typer luftmakt, kan det hevdes at NATO i første fase søkte å nekte Jugoslavias militære styrker å operere. Målet synes å være å bryte ned evnen og viljen, samtidig som det militære lederskapet skulle settes ut av spill. Underveis synes NATO å utvide operasjonen til også å omfatte strategisk bombing med gradvis økt risiko for egne styrker. Det hevdes derfor at NATOs strategi synes å bryte med tradisjonell slitasjekrig ("punishment"), ved at det var et uttalt ønske om ikke å ramme sivile under den strategiske bombingene (Naastad 1999:31). NATO var i tillegg i en fordelaktig situasjon under konflikten, fordi alliansens egne baser var trygge samtidig som offensive operasjoner mot Jugoslavia var mulig (den beste luftmilitære situasjonen iflg Warden 1989:33-35). Avgjørende inngripen var dermed mulig, fordi det var mulig å fokusere på motstanderens strategiske tyngdepunkt (ibid).

5.2 Trusselteori

En trussel er ”et utsagn som signaliserer en betinget intensjon om å påføre andre skade” (Hovi og Malnes 2000:2). Betingelsen ligger i at skaden vil bli påført bare dersom motparten unnlater å handle slik den som truer foreskriver (Hovi 1998:11). En trussel er av den grunn betinget, ettersom iverksettelsen avhenger av den truedes atferd (Hovi 1998:13). Hirshleifer (1987:309) hevder at en trussel generelt sett fremsettes slik at den fremstår som en fordel for den som truer. Definisjonen indikerer at en trussel er nært knyttet til begrepet makt. Makt defineres generelt sett som evne til å nå mål, eller mer spesielt som evne til å få andre til å gjøre noe de normalt ikke ville ha gjort (Østerud 1996:37-39). Det er med andre ord en manipulering av en aktørs kostander og gevinster i følge med bestemte handlinger (Pape 1996:12). Ettersom en trussel er å betrakte som et utsagn, vil effekten også avhenge av hvordan mottakeren oppfatter signalet (Holsti 1995:221).

En trussel kan enten rettes direkte mot en aktør, eller mer indirekte ved å ramme en tredjepart (Hovi 1998:11-12). En trussel skiller seg fra en advarsel ved at den som truer har kontroll over bruken av maktmiddelet (ibid). I tillegg skilles det gjerne mellom to hovedkategorier trusler. Den første kalles avskrekking, og sikter mot å bevare ”status quo”. Den andre kategorien kalles press, og har til hensikt å endre ”status quo” (Hovi og Malnes 2000:2). Sistnevnte kategori antas å være den mest krevende, fordi det innebærer en endring av en allerede oppstått situasjon (Blechman & Wittes 1999:6). I oppgaven fokuseres det på trusselformen press, ettersom det var denne formen som var gjeldende under Kosovokonflikten. Dette fordi NATO ønsket å endre den jugoslaviske atferden. Forsvarsdepartementet (2001:5) hevdet at det her var tale om en form for ”tvangsdiplomati” ved ”bruk av utvalgte militære virkemidler for å støtte oppunder en overordnet politisk strategi”. I forhold til maktbegrepet er det dermed en form for tvangsmakt det er tale om, fordi det dreier seg om fysiske tiltak for å oppnå de tilsiktede virkninger (Pape 1996:12, Østerud 1996:38-39). Det er verdt å merke seg at en trussel også fortsetter etter at den er iverksatt, ettersom hensikten hele tiden er å presse motparten til å endre atferd (Hovi og Malnes 2000:3).

5.2.1 Forutsetninger for effektiv bruk av en trussel

En trussel regnes som effektiv dersom den forårsaker den ønskede atferden hos motparten (Hovi og Malnes 2000:3-4). Samtidig må det være den fremsatte trusselen som er årsaken til den endrede atferden (ibid). Av kapittel 4 går det frem at NATO helst hadde sett at Jugoslavia valgte å ”akseptere avtalen” på et tidspunkt som gjorde iverksettelse av trusselen overflødig. Da dette ikke ble tilfellet, kan man med bakgrunn i trusselteorien konkludere at NATOs fremsatte trussel i første omgang ikke var effektiv. For at en trussel skal være effektiv, kreves det at minst fem betingelser er oppfylt. Kravene innebærer ikke at en trussel automatisk blir effektiv, men heller at sjansen for en effektiv trussel øker (Blechman & Wittes 1999:5). I følge Hovi (1998:kap 2-3) kreves det at trusselen må være tilstrekkelig relevant, fullstendig, klar, troverdig og alvorlig. Til grunn for disse betingelsene ligger de spillteoretiske forutsetningene om at aktørene er enhetlige og rasjonelle (CKR), samt at informasjonstilgangen er fullstendig (ibid).

Trusselen må være relevant.

Kravet innebærer at det må være mulig for Jugoslavia å etterkomme den fremsatte trusselen. Dersom dette ikke var tilfellet ville Jugoslavia vite at trusselen under alle omstendigheter ville bli iverksatt, ettersom det faktisk ikke var mulig å etterkomme de fremsatte kravene. I tillegg må Jugoslavia i et eventuelt fravær av en trussel handle på et vis som NATO ikke ønsker (Hovi og Malnes 2000:4). Dersom dette ikke er tilfellet, vil det ikke være noen interessekonflikt mellom aktørene, og dermed ingen grunn til å fremsette trusselen (ibid).

Trusselen må være fullstendig.

Dette innebærer at dersom Jugoslavia faktisk etterkommer NATOs krav, vil trusselen ikke bli iverksatt. Det er med andre ord et krav at NATO ikke iverksetter trusselen, dersom Jugoslavia etterkommer kravene (Hovi og Malnes 2000:4). Dersom dette kravet ikke var oppfylt, ville det ikke vært noen grunn for Jugoslavia til å endre sin atferd, fordi det ikke ville vært mulig å unngå trusselen. Jugoslavia må således få troverdige forsikringer om at trusselen unngås dersom kravene innfris (ibid).

Trusselen må formidles på en klar måte.

Essensen i dette kravet er at Jugoslavia virkelig forstod hva trusselen ville innebære. Trusselen må med andre ord være fremsatt på en slik måte at Jugoslavia ikke kan ha misforstått hva som egentlig kreves for å unngå at trusselen ble iverksatt (Hovi og Malnes 2000:6). Med bakgrunn i at effekten av en trussel avhenger av mottagers oppfatning, bør trusselen, i situasjoner med betydelige kulturelle gap, tilpasses mottagerens evne til forståelse (Holsti 1995:221). Dersom trusselen var uklar, ville det være en fare for at verken kravene, tidsfristen eller konsekvensene var oppfattet riktig av Jugoslavia. Mot dette hevder Holsti (1995:144-145) at det i mange tilfeller kan være fordelaktig med en uklar trussel, ettersom det innebærer en viss usikkerhet for den som blir truet, samt at det øker handlefriheten til den som truer. Det kan også tenkes at uklarhet var fordelaktig for NATO ovenfor de ulike opinionene nasjonalt og internasjonalt. Forklaringen kan ligge i at det er lettere å oppnå støtte for alvorlige aksjoner, etter at trusselen gradvis er presisert og konkretisert.

Trusselen må være tilstrekkelig alvorlig.

Kravet innebærer at Jugoslavia må motiveres til å akseptere avtaleutkastet. Jugoslavia måtte med andre ord foretrekke å etterkomme kravene, fremfor en iverksettelse av trusselen. Det er viktig å være klar over at det ikke bare er omfanget som er avgjørende for hvor alvorlig en trussel oppfattes, men også muligheten for å unngå at trusselen blir iverksatt (Hovi og Malnes 2000:5). Militærstrategisk er det viktig å ramme det strategiske tyngdepunktet hos motstanderen, da dette i særlig grad influerer på evne og/eller vilje til fortsatt motstand. Det kan også være fordelaktig å ”rasle med sablene” for å synliggjøre egen kapasitet, noe Liddell Hart (1954:325) understreker ved å hevde at synliggjøring av tilstrekkelige militære komparative fortrinn ideelt sett gjør at det kommende slaget kan fremstå som unødvendig. Dette fordi utfallet er klart for begge parter i forkant (ibid). I situasjoner hvor militære maktmidler benyttes, hevder Diesen (1998:71) at muligheten for effektiv trussel øker dersom det er tale om en overlegen militær kapasitet. Begrunnelsen er at det gis avkall på det strategiske prinsippet om overraskelse, fordi trusselen nødvendigvis må

fremsettes i klartekst (ibid). Overlegenhet er dog avhengig av tilstrekkelig politisk vilje, som igjen synes å avhenge av om det er betydelige interesser på spill (Diesen 1998:71-72, Pape 1996:4). Avslutningsvis er det verdt å merke seg at spørsmålet om trusselens alvorlighet kun avhenger av Jugoslavia preferansestruktur (Hovi 1998:19). Det synes derfor rimelig å anta at Jugoslavia kalkulerer sannsynlige og potensielle kostnader i følge med en eventuell iverksettelse av NATOs trussel, før strategi velges. En tilfredsstillende av kravet om alvorlighet innebærer at Jugoslavias preferanser slik de er kommet frem, endres på et vis som gjør at strategien "akseptere" blir et beste svar dersom trusselen er troverdig.

Trusselen må være troverdig.

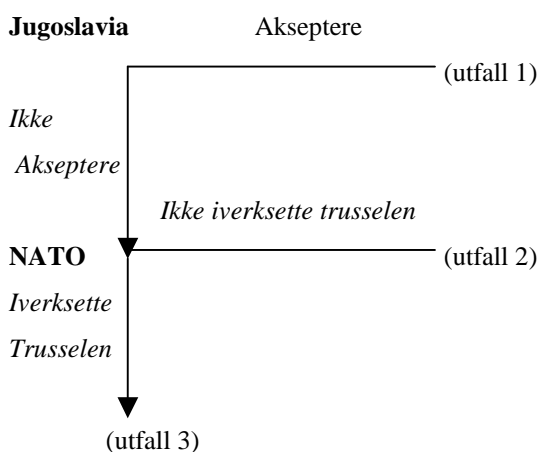
Dette kravet innebærer at Jugoslavia i det minste må tro at NATO vil iverksette sin trussel, dersom det "ikke gis etter" (Holsti 1995:144-145). Det er altså Jugoslavias oppfatning av NATOs vilje som ligger til grunn for om en trussel er troverdig. Troverdigheten er dermed en funksjon av NATOs incentiver til virkelig å iverksette trusselen, hvilket innebærer at en trussels troverdighet avhenger av Jugoslavias oppfatning av NATOs preferanser, i motsetning til graden av alvorlighet (Hovi 1998:19). Holsti (1995:144, 220-223) støtter dette ved å hevde at det er den truedes virkelighetsoppfatninger og persepsjoner av motparten som er avgjørende for en trussels troverdighet. Det regnes som svært krevende å overbevise om troverdighet i tilfeller hvor det er grunn for den truede å oppfatte det motsatte (Blechman & Wittes 1999:2). Militære trusler bør av den grunn være den siste utvei, etter at diplomatiet og andre sanksjoner har feilet (Blechman & Wittes 1999:1-6). Et siste krav som trekkes frem, er at "tale" må følges opp med "handling", for å underbygge vilje og evne til å iverksette trusselen (ibid). Videre må de maktmidlene NATO truer med være tilgjengelige og tilpasset den situasjonen de er tiltenkt, for at trusselen skal oppfattes som troverdig (Hovi og Malnes 2000:4). Den som truer bør som kjent søke å minimere egne kostnader i følge med den trusselen som fremsettes, slik at det ikke er tvil om at trusselen vil bli iverksatt (Holsti 1995:144,220-223). Lave kostnader (Low cost sanctions) regnes derfor som fordelaktig, ettersom det påvirker viljen til å bruke maktmidlene (Mitchell 1994:449).

5.2.2 Trusselspillet

Trusselspillet likner spillet som ble analysert i kap 4.4.2. Forskjellen ligger i at de ulike utfallene forklares med bakgrunn i NATOs trussel. Forutsetningene for spillet og aktørenes strategier er lik det som kom frem i kap 4.4.

Dersom utfall 1 realiseres vil NATOs trussel være effektiv uten at trusselen iverksettes. Trusselen har da den effekten NATO håper (tilstrekkelig alvorlig og troverdig). Dersom utfall 2 realiseres, er trusselen ikke troverdig, mens utfall 3 viser at trusselen ikke er tilstrekkelig alvorlig. I utfall 2 kan trusselen både være alvorlig og ikke alvorlig. Merk at vurderingene over forutsetter at trusselen er klar, relevant og fullstendig. Dersom dette ikke var forutsatt, kunne begrunnelsen for de ulike utfallene også ha skyldes at andre krav til vellykket trusselbruk ikke var oppfylt.

Figur 5.1 Trusselspillet

Forklaring til figur 5.1: Hvilket utfall som realiseres, avhenger av hvordan Jugoslavia oppfatter NATOs fremsatte trussel, med henblikk på troverdighet og alvorlighet. Aktørenes preferansstruktur er ikke presentert i spillet, fordi det er grunn til å anta at det var usikkerhet knyttet til Jugoslavias vurdering av de ulike kravene. I denne type spill er det relevante løsningsbegrepet delspillperfekte likevekter, så lenge usikkerheten er utelatt. Dersom usikkerheten er inkludert (se kap 5.3.5), vil det relevante løsningsbegrepet være Bayesianske Perfekte likevekter (BPE). Videre er det verdt å merke seg at dersom utfall 3 realiseres, vil spillet fortsette inntil enten Jugoslavia eller NATO gir seg (se kap 8).

5.3 Svakheter i NATOs trussel

Det at trusselen innledningsvis ikke var effektiv, leder til at det var svakheter i forhold til teorien. Velger her å fokusere på svakheter som kunne observeres og vurderes av Jugoslavia i forkant av iverksettelsen, samt de svakheter som kunne

observeres underveis i operasjon "Allied Force". Dette fordi det for det første var denne type informasjon som kunne ligge til grunn for Jugoslavias vurdering av NATOs trussel. For det andre vil dette fokus gi en forklaring på Jugoslavias vilje til å stå imot under selve operasjonen. Samtidig kunne NATO på tilsvarende vis vurdere om den fremsatte trusselen ville oppfylle de ovennevnte kravene, samt at det ga et grunnlag for å vurdere hvilke endringer i den militære maktbruken som var påkrevd.

5.3.1 Brudd på de spillteoretiske forutsetningene for trusselteorien

Kravene for vellykket bruk av trusler baserer seg på et spillteoretisk fundament som igjen krever at visse forutsetninger om aktørene og spillets struktur er oppfylt. I denne konflikten synes en rekke av forutsetningene å være brutt.

Manglende enhet hos avsender

Ifølge trusselteorien slik den er presentert, er det et krav at den som truer må opptre enhetlig (Hovi og Malnes 2000:14). For NATO som allianse var det potensielle problemer knyttet til denne forutsetningen, ettersom alliansen bestod av 19 selvstendige stater (se kap 6.3). Holsti (1995:93) hevder generelt at en allianse kan ha problemer med den politiske og militære koordineringen, samt at det ofte er dårlig planlegging som følge av manglende ansvarsfølelse. Operasjonelle problemer kom blant annet til syne ved et betydelig gap mellom europeiske og amerikanske kapabiliteter (Cordesman 1999:9-10). Gapet var av kvalitativ og kvantitativ art, i form av språkproblemer, manglende samband og etterretning, mangel på "smarte våpen" og spesielt egnede våpensystemer (Iklody 2000:14-15). Dette var observerbart fra jugoslavisk side, ikke bare i form av lærdommer fra Bosnia, men også i form av ulike rapporter i media om styrkeoppbyggingen i forkant av konflikten.

Et annet problem knyttet til en allianse, er at de ulike medlemmene kommer med diplomatiske utspill på egen hånd. Erfaringer fra de tidligere konfliktene på Balkan underbygger dette. Divergerende nasjonale interesser, samt uenighet knyttet til kostnadsfordelingen mellom alliansens medlemmer, var også problemer som hadde dukket opp tidligere (Laugen 1999:19). Leggold (1998:86) hevder i den sammenheng at gratispassasjer-problematikken ofte kan være gjeldende i fredsoperasjoner, som følge av manglende vilje til å påta seg kostnader fordi det antas at andre medlemmer

vil gjøre dette. Faren var også tilstede i denne konflikten, og i ettertid er det kommet frem at USA sto for majoriteten av maktmidlene (ca 90- 95 % av kamptoktene iflg Cordesman 1999:9). Av alliansens medlemmer var det 13 av 19 stater som deltok, hvor eksempelvis de nye medlemmene Ungarn, Tsjekkia og Polen valgte å avstå fra deltagelse (Hallion 2001:6). Jugoslavia fikk til en viss grad bekreftet det potensielle problemet knyttet til å holde alliansen samlet, da Italia og Hellas fremsto som motstandere av den valgte linjen. Innledningsvis i operasjonen var det eksempelvis demonstrasjoner i den greske befolkningen, hvor målinger viste at 98 % av befolkningen var motstandere av bombingene (Aftenposten 27 og 29 mars, 22 mai 1999). I Italia gikk statsminister D'Alema i Italia mot resten av alliansen ved å foreslå stans i bombingene (ibid). Frankrike la på sin side sterke begrensinger på hvilke mål som kunne angripes, noe som ledet til at det i en periode var mangel på mål for luftstyrkene (Short iflg Air Forces Monthly mai 2000). I tillegg var det i USA ikke bare en betydelig uenighet innad i kongressen, men også mellom General Clark og Pentagon (Clark 2001:274, 335, Cordesman 1999:59). Denne manglende oppslutningen førte i første rekke til at sprikende signaler ble sendt ut, men også til en antagelse om at alliansen ikke ville klare å holde seg samlet.

Andre organisasjoner (eks OSSE, EU og FN) og stater (eks Russland, Kina, Finland og Sverige) kompliserte forutsetningen omkring enhetlig opptreden for den som truet ytterligere. Deres diplomatiske fremstøt for å oppnå en fredelig løsning førte trolig også til uklarhet om kravene til Jugoslavia. De diplomatiske fremstøtene var dog hensiktsmessige, ettersom et fredelig utfall ville ha gitt høyest nytte for alliansen. Utstrakte forsøk på å oppnå beste utfall for NATO, synes av den grunn rasjonelt. Samtidig ville utstrakt diplomati gi en eventuell operasjon økt legitimitet innad i alliansen og i forhold til det internasjonale samfunnet (Pharo 2000:4). Denne legitimiteten synes særlig viktig da det ble klart at NATO ikke ville få en eksplisitt godkjenning av FNs sikkerhetsråd.

Forskjellig rasjonalitet hos avsender og mottaker

Jervis (1990:92-93) hevder at aktører handler forskjellig i tid og rom, samtidig som det er lite sannsynlig at aktørene er fullt ut rasjonelle og enhetlige. Hvorvidt NATO

og Jugoslavia fremsto som rasjonelle aktører kan helt sikkert diskuteres, og det ble blant annet av Aftenposten (31 mar 1999) hevdet at særlig Milosevic fremsto som irrasjonell i forhold til hva som var forventede handlinger. I forhold til definisjonen av rasjonalitet er det vanskelig å hevde at NATO eller Jugoslavia fremsto som irrasjonelle aktører. Det synes for begge aktørene å være en viss konsistens i egne handlinger over tid, samtidig som handlingene står i forhold til preferansene og virkelighetsoppfatningene. Milosevic' handlinger i denne konflikten var i tillegg tilsvarende det man hadde sett i tidligere konflikter på 1990-tallet, og det var forventet at Milosevic i beste fall ville gi etter "på overtid" (Laugen 1999, Mønnesland 1999, Rubin 2000). Posen (2000:81) hevder at Jugoslavias handlinger var meget vel fundert gitt situasjonen overfor en overlegen aktør. det er derfor liten grunn til å anta manglende rasjonalitet (se kap 5.3.7).

På den annen side er det generelt sett svært vanskelig for hvilken som helst aktør å fremstå som fullt ut rasjonell, ettersom kravene til beslutningstakerne vanskelig lar seg oppfylle i praksis (Hovi og Rasch 1996:80-84). En beslutning kan, i tillegg til rasjonalitet slik det ble definert i kap 4, basere seg eksempelvis på følelser, reflekser, normer, tradisjoner og kulturelle faktorer (Hovi Stv 917, høsten 2000). Generelt sett kan situasjoner med stress og betydelige konsekvenser lede til eksempelvis angst, sinne, apati eller svekket tankevirksomhet, noe som igjen kan påvirke strategivalget (Atkinson mfl 2000:492-495). Dette synes også å ha vært tilfelle i sluttfasen av forhandlingene i Rambouillet (Clark 2001: kap 5-7).

Det sentrale i denne sammenheng synes dog å være at det er så vidt ulike aktører som er i konflikt, hvilket innebærer at det kan ha vært svært ulike virkelighetsoppfatninger som lå til grunn for valg av strategier. I kulturelle teorier fremheves nettopp dette ved at ulike aktører legger ulike momenter til grunn for egne handlinger (Desch 1998:149,155,166). Warden (1989:112) hevder således at bruk av militærmakt må ses gjennom øynene til motstanderen og ikke ens egne, for at suksess skal oppnås. Totalt sett innebærer dette ikke irrasjonalitet hos aktørene, men heller at dannelsen av preferanser skjer på forskjellig grunnlag. Det er i den sammenheng trukket frem at Milosevic hadde en serbisk horisont og et annet menneskesyn, og at det var dette som ledet til en krig mellom tenkemåter hvor NATOs kulturelle

forståelse var annerledes enn tilfelle var for Jugoslavia (Aftenposten 31 mars 1999, Naastad 2000:45).

Ufullstendig informasjon hos aktørene

Et annet moment er hvorvidt aktørenes preferanser og strategier var åpent kjent. Generelt sett anses dette som kjent "privat" informasjon som ikke er tilgjengelig for motparten. Særlig ble det knyttet en viss overraskelse til de omfattende jugoslaviske aksjonene i Kosovo etter at NATO iverksatte trusselen. Hvorvidt dette strategivalget faktisk kom overraskende på NATO synes usikkert, ettersom den amerikanske forsvarsminister Cohen uttalte at de jugoslaviske handlingene var ventet (Time Magazine 12 apr 1999). Advarsler om mulige jugoslaviske handlinger ble også fremsatt av den svenske fredsmeglere Carl Bildt dagen etter at luftangrepene var iverksatt (Aftenposten 30 mars 1999). Det er allikevel grunn til å sette spørsmålsteget ved forutsetningen om fullstendig informasjon, siden denne generelt sett kan fremstå som lite realistisk. Dette fordi det ikke er mulig for en aktør å vite om alle trekk motstanderen kan foreta seg, ei heller rangeringen av de ulike utfallene som kan bli realisert (Barth Eide 2000:45).

5.3.2 Svakheter i betingelsene om relevans og fullstendighet

Den siste delen av kravet til relevans (interessekonflikt) synes åpenbart å være oppfylt, ettersom Jugoslavia ikke bare fortsatte, men også forsterket sine operasjoner i Kosovo utover høsten og vinteren 1998/99 (Mønnesland 1999:367). Det førstnevnte kravet til relevans synes også å være oppfylt, ettersom NATO hele tiden fremholdt at det eneste Milosevic måtte gjøre var å etterkomme kravene slik de ble fremsatt under forhandlingene i Rambouillet (Solana iflg Aftenposten mars 1999). Mot dette er det hevdet at kravene fra Rambouillet var urimelig harde og derfor umulig å etterkomme i praksis (Aftenposten 31 mars 1999, Borch 2000:4). Særlig er det blitt hevdet at en utplassert NATO-styrke, samt kravet om frie valg om uavhengighet etter tre år, var umulig å innfri for Jugoslavia (Mønnesland 1999:368, Roberts 1999:103). Videre var kravet om bevegelsesfrihet utover Kosovo for KFOR-styrken også problematisk for Jugoslavia (Ash 2000:56, Jugoslavias Utenriksdep 1999a:XVI). Judah hevder av den grunn at avtaleutkastet var designet slik at Jugoslavia ikke skulle akseptere (Judah

1999:14). Påstanden understøttes av at det var en rådende oppfatning i den jugoslaviske befolkningen at bombingene ville bli iverksatt uansett hva regimet foretok seg, som et ledd i et NATO ønske om globale posisjoner (Rajic 2000:2-7, Workshop 2001). Det er her verdt å merke seg kritikken som ble rettet mot kildene, ved at det kan ha vært en bevisst handling fra Jugoslavia å feilinformere for på det viset å søke oppslutning om egne strategivalg. Manglende jugoslavisk tro på nøytral inngripen underbygges også av den amerikanske støtten til muslimene under konflikten i Bosnia (NRK Brennpunkt 25 jun 2001). Denne oppfatningen ble ytterligere forsterket ifølge med utplasseringen av OSSE-styrker, fordi Jugoslavia så på OSSE som en etterretningsskilde for NATO (Jugoslavias Utenriksdep 1999b:XVI, Rajic 2001). OSSE innrømmet da også i ettertid "uheldige hendelser" i følge med de utplasserte styrkene i Kosovo (OSSE 2001). Det Jugoslaviske Utenriksdepartementet (1999b:XV-XVI) hevder således at

"aggression against FRY had been planned several months in advance..... targets were selected a few months before"

Barth Eide (2000:43) hevder videre at det var en rådende tanke i NATO at Milosevic trengte en inngripen for å trekke seg, og det kan derfor tenkes at kravene ble fremsatt for at trusselen skulle iverksettes. Det er også argumentert for at urimelige krav kan fremsettes for å fremprovosere en militær aksjon på et legitimt grunnlag (Diesen 1998:72). Dette kan ha vært tilfelle, ettersom det de siste årene har vært en mer eller mindre uttalt målsetting for NATO å fjerne Milosevic fra makten for å oppnå stabilitet på Balkan (Iklody 2000:4-6, Solana i Aftenposten 26 mars 1999). Samtidig ønsket NATO mot slutten å vise handlekraft for å styrke alliansens rykte og posisjon (Iklody 2000:4-6). Rajic (2000:18,26) hevder således at NATOs aksjon ble oppfattet som en straffeekspedisjon rettet mot regimet gjennom å ramme befolkningen.

Det kan derfor meget vel tenkes at Jugoslavia ikke oppfattet trusselen som fullstendig og relevant. Kravene til Jugoslavia er imidlertid bare umulig å innfri gitt at deres interesser og preferanser er slik de ble presentert tidligere (kap 4). I forhold til teorien om trusselbruk er kravene ikke umulige, ettersom de er mulig å etterkomme.

Kravet om fullstendighet synes også å være tilstrekkelig innfridd, ettersom det blant annet gikk ett døgn fra angrepsordren ble gitt og frem til angrepet ble iverksatt, nettopp med den hensikt å gi Jugoslavia muligheten til å akseptere (Solana iflg Aftenposten 24 mars 1999). Samtidig sørget NATO for at ”kommunikasjonslinjene alltid vil være åpne” (Holbrooke iflg Aftenposten 26 mars 1999). Det ble også fremhevet at NATO ville fortsette sin operasjon inntil samtlige krav ble innfridd, og at dersom dette skjedde så ”ville bombingene opphøre” (Aftenposten mars/april 1999). Trusselen var i tillegg av en slik art at dersom Jugoslavia hadde valgt å gi etter, så ville det vært enkelt for NATO å stanse operasjonen. Imidlertid kreves det troverdige forsikringer om at trusselen ikke blir iverksatt uansett hva Jugoslavia hadde foretatt seg, for at kravet om fullstendighet er oppfylt. Med bakgrunn i presentasjonen over kan det derfor hevdes at det kunne ha vært en viss uklarhet knyttet til fullstendighet. Aktørenes ulike forståelse av trusselen kan derfor ha spilt en rolle. Dette virker ikke urimelig, gitt den konspiratoriske tenkningen rettet mot den vestlige verden som rådet i Jugoslavia i forkant av konflikten (JIR 1 jan 1999). I så fall kan det for Jugoslavia ikke ha vært noen grunn til å akseptere et utkast til avtale.

5.3.3 En innledende uklarhet i trusselen

Tidligere OSSE-leder Vollebæk fremhever kravet om klarhet etter sitt møte med Milosevic, ved at han i slutfasen ville forsikre seg om at en krig ikke ble iverksatt som følge ”av en misforståelse”, og at delegasjonen ikke ”forlot Beograd uten at vi var sikre på at Milosevic forsto de tragiske konsekvenser av sin holdning” (Aftenposten 20 mars). Kravene slik de ble fremstilt i Rambouillet, var imidlertid ikke like klare hele tiden (Barth Eide 2000:37). Pharo (2000:7) hevder således at kravene ble mer presise etter som situasjonen i Kosovo forverret seg. I tillegg er det hevdet at signalene var så sprikende at verken Jugoslavia eller kosovoalbanerne hadde entydige signaler å forholde seg til (Barth Eide 2000:37, Pharo 2000:7, Vollebæk 1999:1). Dette ledet til tolkninger av NATOs signaler. Eksempelvis innebar et signal hvor NATO ga inntrykk av ikke å ville iverksette trusselen en indirekte støtte til Jugoslavia, mens det motsatte signalet innebar en støtte til kosovoalbanerne (Laugen 1999:94-96). Gjentakelser av trusselen hadde trolig også en negativ effekt på troverdigheten, ettersom dette bare var ”tale” og ingen ”handling” slik det er

foreskrevet (Laugen 1999:96-97). Eksempelvis uttalte den britiske utenriksminister Robin Cook allerede i juni 1998 at

"this is the last warning" (Ash 2000:53).

Kravet til klarhet svekkes derfor av at det ikke ble fremsatt noen endelig svarfrist etter at forhandlingene i Rambouillet ble avsluttet, men heller satset på et utstrakt diplomati og gradvis øking av beredskapen på NATOs styrker. Mot dette kan det hevdes at hensynet til klarhet måtte vike, fordi gjentatte uttalelser bidro til å styrke troverdigheten. Dette fordi NATO selv plasserte seg i et hjørne hvor handling var eneste utvei. Gjentatte offisielle uttalelser reduserte dermed handlingsrommet for NATO, noe Hovi (1998:33-35) fremhever som en mulighet for å øke en trussels troverdighet. Det kan også tenkes at NATO innledningsvis ønsket å presentere trusselen som uklar, fordi dette innledningsvis ville gi et større handlingsrom med henblikk på type maktmiddel. Dersom alliansen på et tidlig tidspunkt i konflikten hadde vært klar, ville det trolig blitt vanskeligere å få nasjonal og internasjonal aksept for å iverksette trusselen. Dette fordi konflikten i Kosovo, på et tidlig stadium, ikke ble oppfattet som tilstrekkelig alvorlig til å gripe inn på et humanitært grunnlag. I tillegg var det viktig å bevare handlingsfriheten så lenge kosovoalbanerne ikke aksepterte avtaleutkastet, fordi trusselen vanskelig kunne iverksettes mot begge aktørene (se kap 5.4). Det kan derfor hevdes at en uklar trussel var vel så stor fordel for alliansen i denne faktiske situasjonen, tross teoriens forskrift om det motsatte.

5.3.4 Manglende kontroll over mediene

Det er også hevdet at medias rolle i økende grad er et problem for aktører som truer med sanksjoner og maktmidler (Hovi 1998:32, Shea 2000:8). Problemene følger av media som informasjonsbringer av egne "grusomheter", samt medias evne til å sette dagsorden (CNN effekten). De negative effektene av egne handlinger blir i slike situasjoner meget alvorlige, fordi Jugoslavias sterke vilje til å ikke gi etter medfører betydelige aksjoner fra NATO. Dette er noe hjemlige opinioner kan ha vanskelig for å akseptere så lenge det ikke står vitale interesser på spill for den som truer. NATOs pressetalsmann Jamie Shea (2000) hevder således at NATO ble presset inn i konflikten som følge av mediedekningen, men at det var den samme mediedekningen som var med på å legitimere den inngripen som faktisk fant sted. I ettertid ble det

erkjent at mediernes støtte langt på vei var nødvendig for seire i konflikten, og at denne støtten ble oppnådd gjennom korrekt informasjon (Forsvarsdep 2001:5-6). Det er her verdt å merke seg at NATO trolig hadde et motiv for å gi informasjon som reduserte faren for splittelse. Mediene styrket også alliansen ved at utstrakt bruk av høyteknologiske våpen ga opinionene inntrykk av at det dreier seg om en virtuell krig med kirurgiske inngrep (Shea 2000:18). Denne fordelene har dog en betydelig ulempe, fordi det lett kan utvikle seg et krav om at den militære maktbruken skal gjennomføres uten tap av liv (Cordesman 1999:17-18). Lederen for luftkampanjen, General "Mike" Short (2001:23), poengterer dette ved å hevde at "shit happens", selv om politikerne tror noe annet. Problemene for NATO økte da Jugoslavia tillot å rapportere fra områder hvor NATO hadde truffet feil mål slik at sivile ble rammet (Aftenposten 16 aug 1999). I ettertid ble det erkjent av Shea, at alliansens evne til å takle mediene var sterkt begrenset, noe som blant annet ledet til at informasjonsstaben ble styrket underveis for å takle antallet journalister og oppmerksomheten i følge med eventuelle feilbombinger (Aftenposten 19-20 apr, 16 aug 1999).

5.3.5 Usikkerhet om trusselens alvorlighet

Med bakgrunn i Jugoslavias adferd etter Rambouillet kan det hevdes at NATOs trussel ikke ble oppfattet som tilstrekkelig alvorlig. Svakheterne i NATOs trussel, vil influere på aktørenes informasjonstilgang, ved at usikkerhet omkring aktørenes preferanser leder til ufullstendig informasjon. Situasjonen hvor det er usikkerhet knyttet til konsekvensene av NATOs trussel, er modellert i figur 5.2. Spillet er et dynamisk engangsspill, hvor aktørene er enhetlige og rasjonelle. Spillet starter i en situasjon hvor NATO har fremsatt den endelige trusselen, etter at forhandlingene i Rambouillet er avsluttet. Informasjonstilgangen er ufullstendig og ufullkommen, fordi NATO ikke vet hvilken strategi Jugoslavia vil velge. Det er med andre ord usikkerhet omkring Jugoslavias preferanser. "Naturen" velger her hvorvidt de faktiske konsekvensene av trusselen er tilstrekkelig alvorlig eller ei.

I likhet med tidligere antas det beste utfallet for Jugoslavia en situasjon hvor landet ikke aksepterer utkastet til avtale, mens NATO ikke iverksetter trusselen. Det dårligste utfallet for Jugoslavia antas å være en situasjon hvor avtaleutkastet aksepteres umiddelbart. Det nest beste utfallet ville for Jugoslavia dermed være en

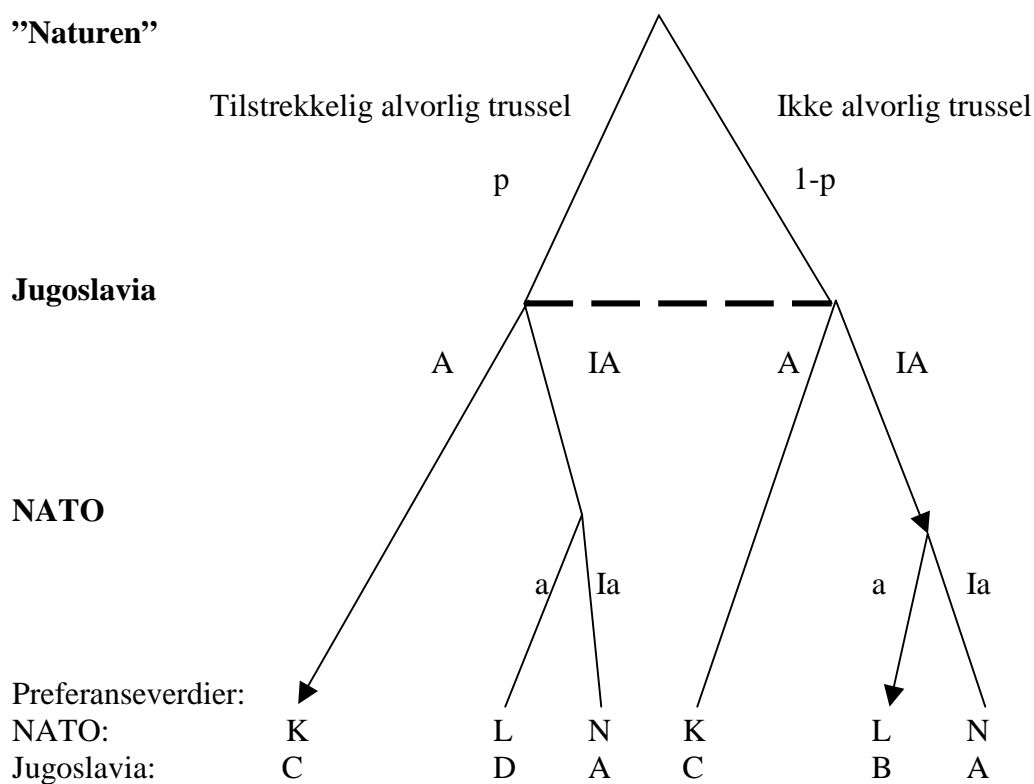
situasjon hvor de selv ikke aksepterer, mens NATO iverksetter trusselen.

Preferansestrukturen indikerer dermed at de jugoslaviske myndighetene har en dominant strategi i ikke å akseptere utkastet til avtale. Dette innebærer at NATOs trussel ikke er tilstrekkelig alvorlig, ettersom Jugoslavia rangerer utfallet hvor NATO iverksetter sin trussel som dårligere enn et utfall hvor Jugoslavia aksepterer avtalen.

Det kan derimot argumenteres for at trusselen, dersom den iverksettes, vil påføre Jugoslavia og Milosevic så stor politisk og økonomisk skade at det vil være fordelaktig å akseptere i forkant av en iverksettelse. Det er dermed en viss usikkerhet knyttet til konsekvensene i tilfelle trusselen iverksettes.

Preferansene til NATO antas å være slik at det åpenbart beste utfallet er at Jugoslavia velger å akseptere avtaleutkastet. Alliansen blir dermed ikke "tvunget" til å iverksette den fremsatte trusselen. Videre vil utfallet hvor Jugoslavia velger å "ikke akseptere", mens NATO velger ikke å iverksette trusselen, fortone seg som det dårligste for NATO. Det antas derfor at preferansene er slik at trusselen er troverdig.

Figur 5.2 Usikkerhet om trusselens alvorlighet

Forklaring på figur 5.2: Preferansestrukturen til NATO er $K > L > N$, hvilket innebærer troverdig trussel. For Jugoslavia er preferansene slik at $A > B > C > D$. I tilfelle trusselen er tilstrekkelig alvorlig vil spillets løsning være at Jugoslavia aksepterer (A), og utfallet (K,C) blir realisert. I tilfelle trusselen ikke er tilstrekkelig alvorlig, vil

spilletts løsning være at Jugoslavia ikke aksepterer (IA), mens NATO iverksetter sin trussel (a). Utfallet blir da (L,B). Begge utfallene er pareto-optimale Nash-likevekter, dersom spillene analyseres hver for seg. I modellen vil det være Bayesianske Perfekte likevekter (BPE). En BPE kjennetegnes av at det er et sett av strategier som utgjør et beste svar mot hverandre, for alle mulige delspill gitt spillernes virkelighetsoppfatninger.

Virkelighetsoppfatningene oppdateres underveis i spillet ved hjelp av Bayes regel der dette er mulig (Hovi Stv 917; høsten 2000). Dette forutsetter at p er åpent kjent. I tilfelle utfallet L,B realiseres vil det i tillegg til BPE være tale om en separerende likevekt, ettersom NATOs strategiske type vil være kjent ved spillets slutt (ibid).

Spørsmålet som da reiser seg, er hvilken strategi Jugoslavia bør velge.

Strategivalget avhenger av hvordan Jugoslavia oppfattet NATOs trussel med henblikk på graden av alvorlighet. Sannsynligheten (p) for at trusselen er alvorlig, er her det sentrale. Denne sannsynligheten antas å være åpent kjent for aktørene. For at Jugoslavia skulle velge å akseptere avtalen, måtte den forventede nytten av å akseptere utkastet være større enn nytten av ikke å akseptere utkastet til avtale:

$EU(\text{akseptere}) > EU(\text{ikke akseptere})$.

$EU(\text{ikke akseptere}): Dp+(1-p)B$

$EU(\text{akseptere}): C$

$Dp+(1-p)B > C$

$p > (B-C)/(B-D)$

Kommentar til resultatet: Innledningsvis er det verdt å merke seg at uttrykket kun avhenger av Jugoslavias preferanseverdier. Av resultatet går det frem at p må være større enn $(B-C)/(B-D)$ for at Jugoslavia skal velge å akseptere avtaleutkastet. Dersom p var åpent kjent ville det for Jugoslavia gå klart frem hvilken strategi som burde velges ettersom preferansene ville gi en verdi som enten var større eller mindre enn p .

Gitt at sannsynligheten (p) ikke er åpent kjent, vil det sentrale spørsmålet dermed bli Jugoslavias subjektive vurdering av p . Dersom Jugoslavia vurderte trusselen som lite alvorlig innebærer dette at ligningen ikke er oppfylt, ettersom Jugoslavias vurdering av p går mot 0 (i det minste lavere enn $(B-C)/(B-D)$). Jugoslavias vurdering av trusselen, synes i første rekke å avhenge av de kostnader som var forbundet med realiseringen av NATOs trussel. Svakheter i NATOs trussel på det militære plan er dermed et sentralt moment i vurderingen, sammen med Jugoslavias mulighet til å svekke trusselen. Følgende argumenter kan gis for at Jugoslavia oppfattet at p (sannsynlighet for alvorlig trussel) ikke var tilstrekkelig til å velge å akseptere kravene:

Problemet med luftmakt alene

Det er en allmen oppfatning at kontroll over luftrommet kan være avgjørende i moderne konflikter, ettersom operasjonell frihet i alle dimensjoner er påkrevd for å "vinne en krig" (Diesen 1998:100-101, Warden 1989:129). Det er derimot svært omstridt om luftmakt alene ikke bare er en nødvendig, men også i seg selv er en tilstrekkelig betingelse for suksess (Bull-Hansen 1999:6, Diesen 1998:100-101, Pape 1996:314). En serbisk militær uttalte i 1994 at flyangrep aldri vil bestemme resultatet av kampen mellom landstridskrefter (Furuhovde 1999). Luftmakt alene har flere begrensninger som i denne sammenheng kan ha svekket trusselens alvorlighet.

En avgjørende og velkjent begrensning med luftmakt er at den ikke har vært i stand til å okkupere og besette et gitt landområde (ibid). Clark hevder således at

"You cannot stop paramilitary murder on the ground with aeroplanes" (The Economist 14 apr 1999:33)

Jugoslavia kunne dermed relativt fritt operere egne styrker i Kosovo, vel vitende om at trusselen for å møte NATOs bakkestyrker ikke var tilstede.

En erfaring som Jugoslavia kunne trekke fra krigen i Bosnia, og maktbruken i Irak etter Gulfkrigen, er at luftmakt alene kan lede til en situasjon hvor aktørenes vilje og utholdenhet kommer i fokus (Pharo 2000:19-20). Den uttalte begrensningen om å utelukke bakkestyrker innebar i tillegg at strategien "ikke akseptere" kan ha blitt mer attraktiv for Jugoslavia, fordi det ikke automatisk ledet til "tap" av Kosovo. Av den grunn er luftmakt som eneste maktmiddel problematisk, fordi det nærmest forventes at trusselen skal iverksettes en tid før kostnadene blir tilstrekkelig høye. Dette følger av argumentet over om at luftmakt nærmest automatisk fortøner seg som en utmattelsesstrategi i militære termer (jfr argumentet om slitasjekrig fra kap 5.1.1).

I tillegg reduseres effekten av luftmakt når den opererer alene, fordi en forsvarer kun får én type trussel å forholde seg til. Dette fordi det er lettere å unngå en trussel fra luften så lenge trusselen på bakken er fraværende (Naastad 1999:30). Samtidig reduseres effekten ytterligere ved at evnen til å oppdage, verifisere og ramme et mål reduseres uten en bakkestyrke. Særlig synes dette å være tilfelle når Jugoslavias aksjoner overfor UCK og den kosovoalbanske befolkningen var av en slik art at det kun dreide seg om mindre enheter (Aviation Week & Space Technology 26 apr

1999). Målsettingen om ikke å ramme sivile blir også problematisk å oppfylle, ettersom faren for feilbombing også øker. NATO opererer i følge en kilde med 0,07% feilbombing, samt en treffprosent på 85 (Aviation Week & Space technology 12 apr 1999, Time Magazine 17 Mai 1999). Det kan antagelig knyttes en viss usikkerhet til disse tallene, men sannsynligheten for feilbombing øker ytterligere som følge av begrensninger i egen operasjonsfrihet, samt av høyden våpnene leveres fra. I ettertid er det hevdet at om lag 20 bomber traff feil mål (JIR 1 sep 1999). At effekten av luftmakt mot militære mål ikke var så stor som NATO først antok, underbygges av hvilke jugoslaviske tap som ble observert etter fredsslutningen i juni 1999 (Barth Eide 2000:50-51, JIR 1 sep 1999). Det er av flere hevdet at antallet stridsvogner som ble rammet er langt færre enn hva NATO hevdet underveis (JIR 1 sep 1999, Newsweek 15 mai 1999). I ettertid hevdet general Pavkovic i Jugoslavia, at omlag 13-14 stridsvogner gikk tapt. General Shelton hevdet på sin side at tallet er 120 stridsvogner (Newsweek 15 mai 2000). Underveis ble det av NATO rapportert om 744 bekreftede treff, mens det ifølge det amerikanske luftforsvaret kun kan redegjøres for 58 treff (ibid). Manglende effekt mot jugoslaviske enheter underbygges også av Cordesman (1999:4), som hevder at kun 35% av våpnene kunne styres mot et mål ("smarte våpen"). At effekten var lav mot militære mål indikeres også av misforholdet mellom NATOs og Jugoslavias anslag over antall drepte. NATO hevder at mer enn 5000 ble drept, mens Jugoslavia hevder at ca 580 (VJ og MUP) ble drept, samt at mer enn 2000 ble skadd (JIR 1 sep 1999). Effekten mot statiske mål ble derimot ansett som meget god og antallet treff mot denne type mål var derfor langt flere (Barth Eide 2000:50-51, Cordesman 1999:21-25). På det sivile plan ledet NATOs angrep ifølge Jugoslavia til om lag 400-600 drepte (Amnesty Int 2000:1).

Et tredje argument mot bruk av luftmakt alene er at gangen i operasjonen er kjent for "alle", før den starter. Luftmakt begynner i de fleste tilfeller med operasjoner rettet mot motstanderens luftforsvar, så også i dette tilfellet (Barth Eide 2000:49-51). Deretter fokuseres det enten på strategiske eller militære mål. I dette tilfellet var det militære mål i Kosovo som var prioritert, etterfulgt av en periode med strategisk bombing mot Milosevic' maktapparat og Jugoslavias langsiktige evne til fortsatt konflikt (Clark 1999). I tillegg ble strategien formidlet via media for å gi inntrykk av

nevnte troverdighet og alvorlighet. Eksempelvis ble det i Aftenposten ved starten av operasjonen presentert planer for angrep, samt hvilke mål som skulle rammes (Aftenposten 15-23 mars 1999). Totalt sett innebar dette at muligheten for noen grad av overraskelse falt bort, noe som igjen reduserte effekten av trusselen ytterligere (Iklody 2000:13).

Klare avvik fra militære doktriner

NATOs anvendelse av luftmakt synes også å innebære brudd på gjeldende doktriner for effektiv bruk av militærmakt. Det er for det første hevdet at kravet om korrespondanse mellom militære midler og politiske målsettinger ikke var tilstede (Daalder & O'Hanlon 1999:133, Iklody 2000:11). I følge Liddell Hart (1954:322) er dette det viktigste målet å oppfylle. Luftmakt alene var ikke i stand til å stanse de overgrep som fant sted i Kosovo, hvilket var et uttalt mål før operasjonen startet (Clark 1999, Cordesman 1999:15-16). Denne evnen ble til en viss grad nådd da NATO klarte å samarbeide med UCK fra midten av mai 1999 (Barth Eide 2000:48-49). I tillegg fremsto de militære styrkene som Jugoslavias "sterke punkt". Å angripe disse styrkene var riktignok påkrevd innledningsvis for å sikre egne operasjonsfrihet og samtidig sikre politisk enighet (Clark 2001:244). Dette fordi fokuseringen på det "sterke punktet" var trolig lite hensiktsmessig, fordi effekten generelt sett er lav og fordi styrkene spesielt sett ikke utgjorde Jugoslavias strategiske tyngdepunkt (Clark 2001:198-203, Liddell Hart 1954:327, Short iflg Air Force Magazine des 1999). Short (2001:8) karakteriserer derfor fokuseringen på de militære styrkene som en "high effort, high risk and low pay off operation". Av NATO ble det innledningsvis vurdert at Jugoslavia hadde to tyngdepunkt i henholdsvis Milosevic maktapparat og de serbiske militære styrkene (Clark 2001:242-245). Dette ledet til angrep over to akser som igjen bryter med det militærstrategiske prinsippet om valg og fastholdelse av målet. Dette prinsippet synes særlig viktig, dersom det ikke er tilstrekkelige maktmidler tilgjengelig for å ramme begge tyngdepunkt samtidig. Underveis ble det erkjent at fokuseringen på de militære styrkene ikke ga tilstrekkelig suksess, noe som ledet til en økt fokusering på de strategiske målgruppene (ibid). Tradisjonelt sett er det slik at angrep på styrkene ved fronten har en umiddelbar effekt, og at effekten av

å ramme strategiske mål merkes etter en tid (Liddell Hart 1954:327-331, Warden 1989:46). I denne konflikten kan det ha vært motsatt, hvilket førte til at de innledende angrepenes effekt ikke kom til syne før operasjonen hadde vart en tid. De jugoslaviske militære styrkene var utstyrt for å operere en viss tid uten etterforsyninger, samtidig som operasjonene gjorde det mulig å skjule forsyningslinjene for alliansen. De jugoslaviske styrkene i Kosovo gikk således ikke tom for forsyninger, hvilket gjerne er det avgjørende for å ramme styrkene ved fronten (ibid).

Erkjennelsen om at Milosevic maktapparat utgjorde kjernen i Jugoslavias vilje, synes i liten grad å ha vært i fokus før operasjonen startet (Clark 2001:243). General Short hevdet at dette var den største feilen som ble begått, ettersom alliansen ikke gikk "for the head of the snake" fra første tokt (Air Force Monthly mai 2000). Short var av den grunn uenig med Clarks strategi, ved å hevde at NATO burde "put the light out in Belgrade the first night" for umiddelbart å ramme maktapparatet (Short 2001:4-8). Dette ble ikke gjort før i mai (Clark 2001:274). Eksempelvis ble det i Beograd holdt konserter og bilutstillinger, hvilket innebar at befolkningen ikke følte krigen på kroppen den første tiden (Aftenposten 27-29 mar 1999).

NATO hadde heller ingen klar plan for operasjonen frem til en ønsket slutttilstand, ei heller hva som skulle skje i tilfelle målene ikke ble nådd i løpet av kort tid (Barth Eide 2000:45, Cordesman 1999:15-16). På spørsmål om hva alliansen skulle foreta seg dersom Jugoslavia nektet å gi etter, kikket president Clinton på sin sikkerhetsrådgiver Sandy Berger, som da svarte at de ville fortsette å bombe (Aftenposten 26 mars 1999). Alliansen var heller ikke forberedt på en langvarig konflikt, noe som kom til syne da Solana svarte "this is not good" etter at Clark informerte om aktiv jugoslavisk motstand de første dagene av operasjonen (Clark 2001:196). Short (2001:10) hevder således at det fra politisk hold var regnet med at operasjonen bare ville vare om lag 3 dager. Alliansen var med andre ord forberedt på en rask avgjørelse (Borch 2000:4, Bull-Hansen 1999:5). Av den grunn var det en viss tretthet som rådet i alliansen mot slutten av operasjonen (Aftenposten 21 mai 1999).

NATO avvek også fra prinsippet om overlegen makt ("Powelldoktrinen") ved at alliansen satset på en gradvis eskalering (Cordesman 1999:15-16, Daalder &

O'Hanlon 1999:133-134). Hvorvidt "Powelldoktrinen" var mulig å etterleve behandles senere i oppgaven, men da alliansen valgte å angripe var det ikke med en overlegenhet og kraftsamling slik det er foreskrevet (Rekkedal 2000b, Flight International sep 1999). For forsvareren er det normalt sett lettere å holde ut når det skjer en gradvis tilvenning til smerten (Daalder & O'Hanlon 1999:134). NATO startet sin aksjon med anslagsvis 430 fly, noe som økte til mer enn 1000 fly i slutten av april (JDW 1 mai 1999). Til sammenligning ble det under operasjon "Allied Force" fløyet 486 tokt i snitt per dag, mens tallet for Gulfkrigen var 2555 tokt per dag. De første dagene av operasjonen ble det bare fløyet 150 tokt per dag, rettet mot 40-50 mål (JDW 7 jul 1999). Short mener derfor at Powelldoktrinen i større grad burde vært fulgt ved at

"Once you've decided to go, go with everything you've got- your Sunday punch on the first night get the adversary's attention in the strongest possible way" (Flight International sep 1999)

Når det i tillegg er observerbart via medier og andre offisielle uttalelser hva som kunne forventes i trusselen, synes det klart at det for Jugoslavia var rimelig å betrakte trusselen som lite alvorlig (JDW 1 jul 1999). Dette fordi det ble gitt inntrykk av at trusselen innebar langt større kostnader enn hva den faktiske styrkeoppbyggingen tilsa. Ikke bare kunne Jugoslavia observere hva som var i vente, men deres militære kunne også beregne de potensielle og faktiske kostnadene som ville bli og ble påført. Samtidig er det vanlig at aktørene i en konflikt overvurderer muligheten for suksess og samtidig undervurderer de sannsynlige kostnadene (Pape 1996:2) Kravet om overlegenhet og kraftsamling for å oppnå tilsiktet effekt i løpet av kort tid blir dermed ytterligere viktig. Prinsippet om handlingsfrihet ble også brutt, ettersom alliansen i perioden frem til iverksettelsen gradvis presiserte egen trussel ved detaljert beskrivelse av fremtidig gjennomføring. Alvorligheten ble ytterligere svekket ved at det ble fløyet faste ruter til faste tider. Operasjonen ble dermed lett å forholde seg til for Jugoslavia, fordi mulighetene til mottiltak ble bedre (JFR 23 sep 1999). Bull-Hansen (1999:6) hevder av den grunn at alliansen ga Jugoslavia initiativet.

Nært opp til gradvis eskalering, ligger ubesluttsomhet omkring bruken av militærmakt- en ubesluttsomhet som synes å ha rådet under hele konflikten på Balkan (Laugen 1999). Politisk besluttsomhet ved bruk av militærmakt er en viktig faktor for

suksess, og dette bruddet kan ha forsterket den jugoslaviske viljen til utholdenhet, samtidig som det svekket trusselens alvorlighet (Forsvarsdep 2001:3, Luttwak 1999:39). Ikke bare kom dette til syne ved den gradvise eskaleringen, men begrensningene i hvilke mål som ble gjort tilgjengelig hindret også alliansen (Cordesman 1999:15-16). Det politiske rådet i NATO (NAC) grep inn overfor de militære på detaljnivå, slik at alliansen i perioder ikke klarte å holde presset oppe (Arntsen 2000:3, Johansen 2000:1). Av mer enn 1000 mål, ble om lag halvparten ikke godkjent som følge av ulike nasjonale interesser hos de deltagende medlemsstatene (Clark 2001:224, Flight International des 1999). Presset på Jugoslavia ble ytterligere svekket av at alliansen brukte svært lang tid på å verifisere om bestemte mål var ødelagt (Clark 2001:225-226, Cordesman 1999:15-16). Dette som følge av mangelen på pålitelige kilder som kunne bekrefte treff, feilbombing eller avkrefte tap av egne styrker (Shea 2000:9).

Ufordelaktig terreng, vegetasjon og klima svekket ytterligere muligheten for en hurtig avgjørelse (Clark 1999:3). Det var en ulempe for NATO at trusselen ble iverksatt vinterstid, ettersom klimaet i det gitte tidsrommet innebar en fordel for de jugoslaviske styrkene (Cordesman 1999:5, 15-16). Argumentet underbygges av at det etter 21 dager med angrep hadde vært 7 dager med godt vær, mens det var 10 dager hvor 50 % av toktene var blitt kansellert (JDW 21 apr 1999). Muligheten til å verifisere militære mål ble dermed redusert, samtidig som kravet til minimumshøyde gjorde operasjonene meget krevende (Air International mai 1999).

I kapittel 4 ble det slått fast at kunnskap om motstanderen er meget viktig. Bull-Hansen (1999:11) hevder i den sammenheng at mange av de nevnte svakhetene knyttet til maktbruken skyldes en manglende innsikt i, og kunnskap om, alliansens motstander. Denne manglende innsikten kan ha medvirket til at NATO ikke vurderte sine handlinger fra et jugoslavisk ståsted, og følgelig feilvurderte effekten av maktmidlene og de jugoslaviske reaksjonene (Rekkedal 2000a). Dette kommer eksempelvis til syne under bombingene i Montenegro og i Novi Sad, som ledet til økt oppslutning for Milosevic og dermed svekkelse av opposisjonen i de rammede områdene (Aftenposten 30 mar, 13 apr 1999, Rajic 2000:11,31).

Totalt sett synes det gode grunner for Jugoslavia å tvile på trusselens alvorlighet, fordi NATO avvek fra betydelige prinsipper for vellykket bruk av militærmakt. Iklody (2000:14) hevder derfor at det ble feil å satse på en rask avgjørelse når det i realiteten er tale om utmattelse som strategi. Politikerne hadde trolig for stor tro på luftmakt alene, og det er derfor hevdet at det ble trukket feil lærdommer fra NATOs inngripen i Bosnia (Laugen 1999, Aviation Week & Space Technology mai 1999).

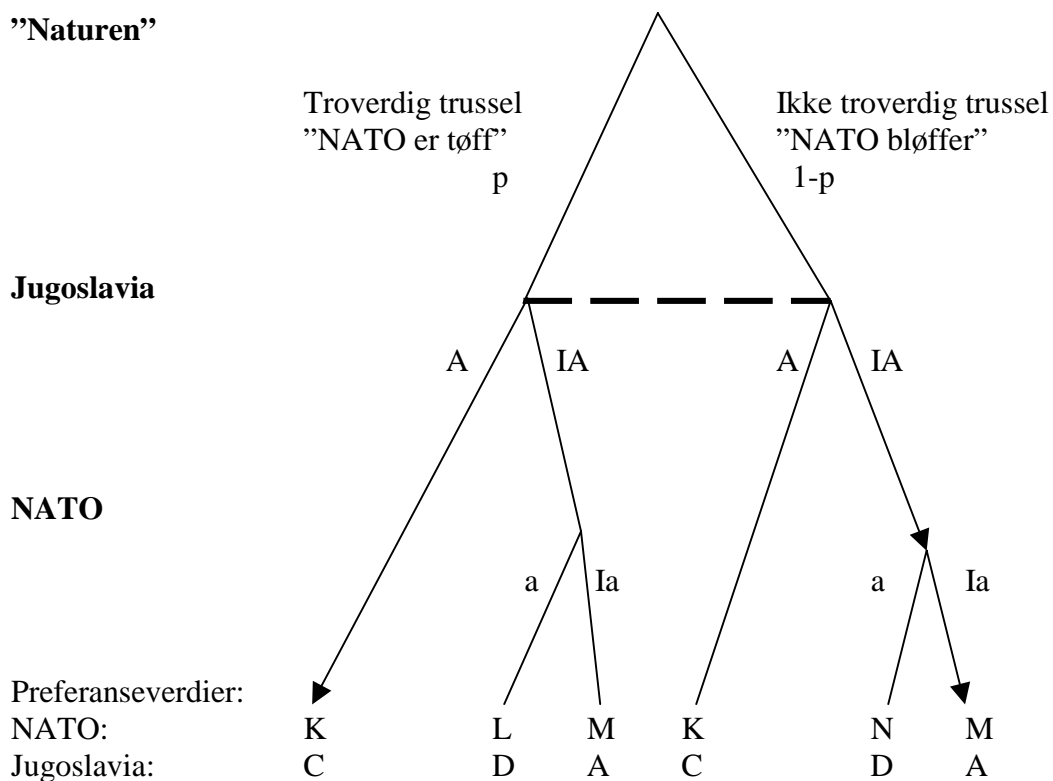
5.3.6 Usikkerhet omkring NATOs troverdighet

Det er nærliggende å tenke seg at det for NATO var fordelaktig å gi inntrykk av at trusselen virkelig var troverdig, ettersom alliansens tidligere handlinger og interne problemer kunne ha gitt et inntrykk av manglende vilje til å iverksette trusselen. I forkant søkte NATO i første rekke å styrke sin troverdighet ved å øke legitimiteten til en eventuell aksjon. Dette ble eksempelvis gjort ved å gjenta argumentene for å aksjonere, sammen med ulike tolkninger av internasjonal rett. NATO søkte på denne måten å gjøre dette til et prinsippsspørsmål knyttet til etikk, moral og humanitære rettigheter. Samtidig brukte NATO ulike medier til å rapportere overgrep, som i stor grad influerte positivt på egen legitimitet (Shea 2000). På dette viset fikk alliansen økt støtte innad og utad. Troverdigheten ble også økt, ettersom trusselen gradvis ble presisert og dermed reduserte handlefriheten for alliansen. I denne sammenheng kan det trekkes frem at en gradvis presisering innebar at alliansens potensielle kostnader i tilfelle mislykket trusselbruk steg tilsvarende (Barth Eide 2000:39). NATO styrket trolig også troverdigheten fra det tidspunkt trusselmekanismen ble klargjort og utplassert. I perioden før, under og etter forhandlingene i Rambouillet utplasserte NATO flystyrker i Italia, samt ulike sjøstyrker i Adriaterhavet.

Ulempen ved aktivt å forsøke å styrke troverdigheten, er at det kan virke mot sin hensikt, fordi det kan gi inntrykk av å være en "bløff". Dette gjelder særlig dersom det kan knyttes usikkerhet omkring viljen til å iverksette. Med bakgrunn i NATOs interesser, tidligere handlinger overfor Jugoslavia og argumentene om medias rolle som påtrykker for en inngripen, kan det hevdes at det var en viss usikkerhet knyttet til NATOs troverdighet. Spørsmålet for Jugoslavia blir dermed hvilken strategi som bør velges, dersom det antas at NATO ikke med sikkerhet ville iverksette trusselen i tilfelle Jugoslavia valgte ikke å akseptere. Denne situasjonen kan fremstilles

spillteoretisk slik det kommer frem i figur 5.3. Informasjonstilgangen i modellen er ufullstendig. Forutsetningene om spillets struktur er de samme som for spillet i kap 5.3.5, samt at det også her forutsettes at den fremsatte trusselen er relevant, klar og fullstendig. I tillegg forutsettes det at trusselen er tilstrekkelig alvorlig. Dette innebærer at det for Jugoslavia er bedre å akseptere avtalen, enn utfallet hvor NATO iverksetter trusselen etter at Jugoslavia ikke har akseptert. Dersom dette ikke var tilfellet ville troverdigheten ikke ha noen innvirkning, ettersom det uansett ville være dominant for Jugoslavia ikke å akseptere avtaleutkastet. For NATO er det to ulike preferansestrukturer som kan være gjeldende. Den første indikerer at trusselen er troverdig med en viss sannsynlighet p , mens den andre indikerer at trusselen ikke er troverdig med en sannsynlighet $1-p$.

Figur 5.3. Usikkerhet om trusselens troverdighet

Forklaring på figur 5.3. Spillet fra figur 5.2 kjennes igjen ved at strukturen er lik, med unntak av preferansestrukturen til NATO, som denne gangen varierer mellom troverdig og ikke troverdig. Jugoslavias preferanser er slik at trusselen anses som alvorlig. Fremdeles slik at $K > L > M > N$ for NATO, mens $A > C > D$ for Jugoslavia. I tilfelle trusselen er troverdig, vil spillets løsning være at Jugoslavia aksepterer (A), og utfallet (K, C) blir realisert (en ikke-separerende BPE). I tilfelle trusselen ikke er troverdig, vil spillets løsning være at

Jugoslavia ikke akseptere (IA), mens NATO ikke iverksetter sin trussel (Ia). Utfallet blir da (M,A), som vil være en separerende BPE, ettersom NATO strategisk type er kjent ved spillets slutt.

For at Jugoslavia skal velge å akseptere utkastet til en avtale, må forventet nytte av å akseptere være større enn forventet nytte av å ikke akseptere for Jugoslavia.

$$EU(A) > EU(IA)$$

$$C > Dp + (1-p)A$$

$$p > (A-C)/(A-D)$$

Kommentar: I dette tilfellet er uttrykket "indirekte" avhengig av NATOs preferansestruktur, i motsetning til uttrykket knyttet til en trussels alvorlighet, hvor Jugoslavias preferanser lå til grunn. Den forventede nytten til Jugoslavia ved å akseptere, avhenger av sannsynligheten for at NATOs trussel er troverdig. I denne sammenheng må denne sannsynligheten (p) være større enn $(A-C)/(A-D)$ for at Jugoslavia skal velge å akseptere avtalen. Dersom dette er tilfelle, vil utfallet hvor Jugoslavia akseptere bli spillets løsning. Dersom kravet til sannsynlighet ikke er oppfylt, vil Jugoslavia velge ikke å akseptere utkastet, mens NATO velger å ikke iverksette sin trussel (utfall M,A). Merk at sannsynligheten (p) er åpent kjent i modellen. Det kan tenkes at denne p endrer seg underveis i konflikten, som følge av gradvis økt troverdighet. Dette er utelatt i modellen fordi tidsaspektet "fryses".

Sannsynligheten for at NATOs trussel er troverdig i tilfelle alliansen iverksetter trusselen, er i dette tilfelle 1 ($p=1$). At denne intuitivt korrekte påstanden er riktig kan vises ved å bruke Bayes regel, hvor Jugoslavia oppdaterer sine virkelighetsoppfatninger når ny informasjon foreligger. Denne nye informasjonen fremkommer straks NATOs trekk blir kjent (Forelesning Stv 917:høsten 2000).

Bayes regel er som følger:

$$p(A/B) = (p(B/A) * p(A)) / ((p(B/A) * p(A)) + (p(B/\tilde{A}) * p(\tilde{A})))$$

Forklaring av Bayes regel:

A: NATO er tøff. \tilde{A} : NATO bløffer. B: NATO iverksetter trusselen

$p(A)$: Sannsynlighet for at NATO er tøff før spillet starter. I dette tilfelle $p(A)=p$

$p(\tilde{A})$: Sannsynlighet for at NATO bløffer før spillet starter. I dette tilfelle $p(\tilde{A})=1-p$

$p(B/A)$: Sannsynlighet for at NATO iverksetter sin trussel, gitt at alliansen er tøff. I dette tilfelle $p(B/A)=1$

$p(B/\tilde{A})$: Sannsynlighet for at NATO iverksetter trussel, gitt at alliansen bløffer. I dette tilfelle er $p(B/\tilde{A})=0$

$p(A/B)$: Sannsynlighet for at NATO er tøff, gitt at trusselen iverksettes. I dette tilfelle blir dermed

$p(A/B) = (1 * p) / ((1 * p) + (0 * (1 - p))) = (1 * p) / (1 * p) = 1$, slik det kommer frem når Bayes regel regnes ut med de gitte verdiene.

I likhet med kap 5.3.5 (usikkerhet om alvorlighet) kan det hevdes at en åpent kjent p er lite realistisk. Det sentrale blir dermed hvilke argumenter som kan gis for å hevde

at Jugoslavia oppfattet at sannsynligheten (p) for en troverdig trussel ikke var tilstrekkelig til å akseptere avtaleutkastet. Det er verdt å bemerke at dette synes å bryte med argumentet om at Jugoslavia kan ha antatt at trusselen uansett ville bli iverksatt.

Ifølge Mønnesland (1999:369), og av den tidligere presentasjonen, går det frem at Jugoslavia hadde gode grunner til å anta at NATO ikke ville klare å holde seg samlet i tilfelle en trussel ble iverksatt. Denne antagelsen var trolig basert på den politikk NATO førte under opptrappingen av Kosovokonflikten. Vollebæk (1999:1) hevder i den sammenheng at Jugoslavias steilhet ble styrket som følge av en manglende tro på NATOs samhold og samtidig en lav sannsynlighet for bakkestyrker. Selv om NATO skulle klare å opptre enhetlig, var det flere argumenter som kunne gi inntrykk av at NATOs vilje til å iverksette trusselen ikke var tilstede.

For det første er det vanskelig som tredjeperson å gripe inn i en intrastatlig konflikt hvor de stridende ser seg best tjent med å fortsette konflikten. Intrastatlige konflikter tenderer gjerne mot å trekke ut i tid, hvilket innebærer betydelige økonomiske og politiske kostnader for de stater som engasjerer seg (se kap 6 og 7).

For det andre ville en eventuell iverksetting av trusselen sannsynligvis ikke dekkes av en FN resolusjon, som eksplisitt godkjente NATOs bruk av militærmakt. Russland og Kina signaliserte nemlig tidlig at de ikke ville godkjenne en slik resolusjon i Sikkerhetsrådet (Roberts 1999:104). Jugoslavia kunne dermed med en viss rett håpe på at en iverksettelse av trusselen ikke ble aktuelt, som følge av en økt internasjonal krise mellom Russland og NATO (Mønnesland 1999:369). Troverdigheten kan ha blitt ytterligere svekket svekket, ettersom flere internasjonale aktører mente at alliansens trussel om inngripen var i strid med folkeretten (Barth Eide 2000:58, Mønnesland 1999:368).

Et tredje argument er at NATO selv var klar over svakhetene knyttet til valgte maktmidlene, slik de kom frem over (Aftenposten 20 mars 1999). Bruk av militære trusler fordrer i tillegg at vitale interesser står på spill for den som truer (Pape 1996:4). Dette var trolig ikke tilfelle, før alliansen som helhet hadde lagt eget rykte og troverdighet "på bordet". At vitale interesser var fraværende underbygges blant annet av den manglende risikoviljen i alliansen (Laugen 1999:30, Luttwak 1999:40). Det

kan derfor hevdes at troverdigheten var et usikkerhetsmoment, inntil kostnadene forbundet med alliansens tap av troverdighet og rykte overgikk kostnadene med trusselen. Den nølende holdningen, samt manglende handlinger etter truende uttalelser, kan dermed ha signalisert manglende troverdighet. Ikke bare synes dette å ha vært gjeldende innledningsvis, men også etter at forhandlingene i Rambouillet var brutt sammen (Iklody 2000:13, Pharo 2000:17). Lav risikovilje er også et brudd på militære prinsipper, ettersom det gjør at forutsigbarheten blir større. Ikke bare svekker det effekten av egne handlinger, men det gir også motstanderen et økt håp om ”seier”. I den sammenheng hevder Fredrik Zeuthen at det er den aktøren som innehar minst risikovilje i en forhandlingssituasjon, som må gi etter (Midgaard 1983:308-309). Manglende risikovilje underbygges ikke bare av begrensinger på maktmidlene, men også av manglende vilje til humanitære flydropp i lav høyde over Kosovo (Aftenposten 14 apr 1999, Time Magazine 26 apr 1999). I følge Clark (2001:349) kom slike flydropp ikke i stand før begynnelsen av juni.

Det å inkludere kun luftmakt var dermed en maksimering av den relative teknologiske overlegenheten for NATOs militære maktmidler. Dette innebar at risikoen for egne tap ble minimert, ettersom Jugoslavia i langt mindre grad var i stand til å ramme en luftstyrke enn tilfelle ville ha vært med bakkestyrker. Når NATO i tillegg valgte å begrense luftstridskreftenes operasjonelle frihet, forsterket dette inntrykket av manglende risikovilje hos alliansen (Bull-Hansen 1999:5, Gulseth 1999). Også dette kan ha gitt Jugoslavia inntrykket av at NATO egentlig ikke ønsket å bruke sine maktmidler (Aviation Week & Space Technology, mai 1999). Samtidig indikerer NATOs preferansestruktur at alliansen ønsket en fredelig løsning uten bruk av maktmidler. Denne preferansestrukturen kan, sammen med begrensningene i maktmidlene, også ha vært med på å svekke alliansens troverdighet.

Et fjerde argument er at de ”kontekstuelle faktorene” ikke var tilstrekkelig oppfylt (Blechman & Wittes 1999). For USA fantes det få tradisjoner, ut over hendelsene på 1990 tallet, for å gripe inn på Balkan. Samtidig var det problemer for president Clinton med å skaffe støtte i den amerikanske kongressen. Videre ble det hevdet at dette ikke angikk amerikanske interesser, samtidig som det var en misnøye knyttet til graden av det europeiske engasjementet (Rubin 2000). Det kan også argumenteres for

at kravet om et "krigersk" rykte hos NATOs ledere, heller ikke var tilstede i forkant av konflikten fordi dette var første gang alliansen som helhet benyttet sine maktmidler.

Et siste argument er problemene knyttet til at kosovoalbanerne innledningsvis ikke aksepterte utkastet til avtale. Dette svekket ultimatumet overfor Jugoslavia (Rubin 2000). Troverdigheten var derfor lav så lenge kosovoalbanerne valgte ikke å akseptere i Rambouillet. For NATO var det derfor viktig at kosovoalbanerne underskrev avtalen i Rambouillet, nettopp fordi det skapte en bedre situasjon i forhold til bruken av trusler (Barth Eide 2000:43). Rubin (2000) hevder videre at overtalelsen av kosovoalbanerne var langt vanskeligere enn antatt, ettersom det innebar at deres krav om uavhengighet måtte fravikes.

NATO havnet også i et dilemma, ved å fremsette sine trusler mens OSSE fremdeles var representert i Kosovo i form av Kosovo Verification Mission (KVM). Det ble nemlig ansett som lite sannsynlig at alliansen ville iverksette sin trussel så lenge disse styrkene var tilstede (Rajic 2000:7). Dette bekreftes også av jugoslaviske analytikere, som hevdet at trusselen ikke ville være troverdig før NATO for det første trakk ut OSSE-styrkene og deretter fikk kontroll over UCK (JDW 27 jan 1999, Pharo 2000:6).

5.3.7 Jugoslavias handlingsrom for å svekke NATOs trussel

Med bakgrunn trusselens karakteristika, synes det rimelig å anta at Jugoslavia også ved egne handlinger svekke effekten. Jugoslavias mottiltak var trolig klare før trusselen ble iverksatt, ettersom det forelå god informasjon om hva som ville skje i tilfelle trusselen ble iverksatt. Av konflikter utenfor Balkan er det særlig erfaringer fra Irak og Somalia som fremstår som nyttige for Jugoslavia, ettersom lærdommene kunne nyttiggjøres i forkant av konflikten (Blechman & Wittes 2000).

Jugoslavias mulighet for å gå "seirende" ut av konflikten som følge av egne tiltak, lå hovedsakelig i mottiltak som ville lede til splittelse av NATO (Posen 2000:39). Dette fordi egne opinioner generelt sett regnes som alliansens strategiske tyngdepunkt (Diesen 1998:28). Med seier menes her en situasjon hvor utfallet for Jugoslavia var bedre enn utkastet til avtale fra Rambouillet, samtidig som Kosovo ikke var tapt til kosovoalbanerne. Splittelsen kunne oppnås dels som følge av et indre press i alliansen i form av økt motstand i ulike opinioner, og dels som politisk press fra

substatlige aktører. Alternativt kunne et ytre press fra organisasjoner og stater utenfor alliansen utgjøre et avgjørende press. Dette kunne eksempelvis være andre stater som Russland eller Kina, men også andre aktører som eksempelvis FN eller Amnesty International (Posen 2000:51). Gobarev (1999:3) hevder at Jugoslavias håp om støtte fra Russland var berettiget, ettersom Russland hadde interesser i å holde på Jugoslavia som samarbeidspartner. Dels var dette et resultat av et russisk ønske om internasjonal innflytelse og dels som følge av historiske og kulturelle bånd (ibid). Mot dette er det hevdet at Russland ville følge sin egen agenda, og at denne var mer knyttet til målsettingen om å bli en del av den "europeiske sivilisasjonen" (ibid).

I militær teori er det en sentral erkjennelse at en underlegen motpart vil søke å kjempe sine slag på andre fronter enn den angriperen ønsker (Barth Eide 2000:44). Det sentrale blir dermed hvilke handlinger Jugoslavia kunne foreta seg. Jugoslavia hadde for det første en god mulighet til å unnvike NATOs krav ved enten å ignorere dem slik det ble gjort etter avtalen fra oktober 1998, eller ved bevisst å sende uklare signaler tilbake. På det viset ville alliansen bli tvunget til å handle, noe som igjen kunne øke faren for økt internasjonal motstand eller intern uenighet og splittelse (Pharo 2000:17). I tillegg til å skape splid, ville Jugoslavia vinne tid til militære forberedelser ved denne strategien (Cordesman 1999:23, Posen 2000:54).

Tilsvarende fordeler kunne også oppnås ved mindre innrømmelser, samt at det kunne gi forbedringer i en eventuell avtale (ibid). Dette kom til syne da det ble krevd stans i bombingene før videre forhandlinger (Aftenposten 8 mai 1999). Jugoslavia varslet også tilbaketrekninger og delvis akseptering av kravene (Aftenposten 7 apr, 12 mai og 10 jun 1999). Innrømmelsene som ble fremsatt var av liten betydning til tross for at de skapte problemer innad i alliansen (Clark 2001:150, Pharo 2000:24-25). Det lå også en mulighet for Jugoslavia å forsøke en vennlig tilnærming ved å innby til fredelig løsning. Dette ble eksempelvis forsøkt 1 mai, da amerikanske soldater ble satt fri, samtidig som det med jevne mellomrom ble foreslått våpenhvile (JFR 15 apr 1999, Time Magazine 8 mai 1999). Dette bekreftes av Jugoslavias informasjonsminister Komnemic, som under forhandlinger før den ortodokse påsken hevdet at

"Vi ønsker at denne våpenhvilen blir oppfattet som et uttrykk for vår gode vilje, og for vårt ønske om at denne konflikten skal løses på en fredelig måte" (Aftenposten 7 april 1999).

Strategien om å aktivt trenere ved bevisst å unngå, og samtidig komme med mindre innrømmelser, er for øvrig velkjent innen trusselteori (Hovi og Malnes 2000:16-17).

Ved utholdenhet kunne Jugoslavia også håpe på at feilbombing ville inntreffe, slik at alliansen fikk problemer med å holde seg samlet (Posen 2000:51). Dette ble et problem i en periode av konflikten, og da særlig etter bombingene av den kinesiske ambassaden, toget på jernbanebroen og konvoien med flyktninger (Amnesty International 1999, Clark 2001:317, Jugoslavias Utenriksdep 1999a). Jugoslavias evne til utholdenhet ble av den grunn også styrket, ettersom feilbombingene ledet til tap av moment og strengere begrensninger under operasjonen for NATO (Clark 2001:298,317).

Ved å aktivt søke å vinne tid, ville Jugoslavia i tillegg få muligheten til å nå sitt mål om å løse problemene knyttet til UCK og det albanske kravet om uavhengighet (Posen 2000:54). Rajic (2000:18) hevder i den sammenheng at det i realiteten pågikk to kriger i Kosovo, hvor Jugoslavia på den ene side kriget mot UCK og på den andre side mot NATO. Den jugoslaviske utsendingen Milutinovic hevdet således overfor utenriksminister Albright i Rambouillet

"Why do you care about these Albanians anyway? We will solve the Albanian problem in a few short weeks," (Rubin 2000)

Dersom egne mål ble nådd før NATO iverksatte sin trussel, kunne nemlig Jugoslavia akseptere en avtale. Dette fordi faren for uavhengighet under en folkeavstemning ville være redusert (Time Magazine 12 apr 1999). Denne strategien ble delvis bekreftet da Jugoslavia foreslo avtale, etter først å ha erklært at målet med aksjonene var nådd (Aftenposten 11 mai 1999). Målet om å svekke UCK, kan også ha vært fundert i de problemer som ville oppstå dersom UCK koordinerte sine angrep med NATO (Cordesman 1999:30). Erfaringene fra Bosnia, hvor serbiske styrker led store tap da bosniske-kroater iverksatte sine offensiver, samtidig som NATO gjennomførte sine luftangrep, underbygger således påstanden om at Jugoslavias offensiver i forkant av trusselen hadde til hensikt å svekke NATOs trussel, mer enn å

teste alliansens troverdighet (JDW 27 jan, 21 jul 1999, Laugen 1999:60-62). Samtidig kunne de utstrakte jugoslaviske aksjonene lede til økt misnøye blant alliansens medlemmer, ved at den politiske målsettingen om å forhindre overgrep i Kosovo ikke ble nådd (Borch 2000:2). Jugoslavia kunne således forsøke å skape et inntrykk av at det var NATOs bombing, og ikke jugoslaviske operasjoner som ledet til den økte flyktningsstrømmen (Posen 2000:53). Mot dette kan det hevdes at omfanget av aksjonene i Kosovo utgjorde et feilgrep fra Jugoslavia, fordi det var dette som ledet til at alliansen klarte å holde seg samlet (Posen 2000:39)

Ved utstrakte forberedelser kunne Jugoslavia også forbedre sin egen evne til utholdenhet (Pharo 2000:19-21, Posen 2000:55-57). Jugoslavia utnyttet dette blant annet ved å plassere sine våpensystemer i nærheten av sivil bebyggelse, samt utstrakt bruk av falske bombemål (Clark 2001:276-277, Johansen 2000:1). Det er i ettertid hevdet at mer en 90% av narremålene ble rammet som følge av Jugoslavias bevisste forsvarsstrategi, og Clark erkjenner i ettertid ved å hevde at resultatene var nedslående i militære termer (Air Forces Monthly nov 1999, Clark 2001:221). Faren for å ramme sivile ble også økt, samtidig som effekten av angrepene sank, hvilket igjen reduserte tapene for Jugoslavia (JIR 1 sep 1999, Johansen 2000:3). Falske stridsvogner, fly og broer ble utplassert med stort hell, noe som bekreftes av misforholdet mellom NATOs estimater og eksempelvis journalister og jugoslaviske militæres estimater over treff mot materiell. Videre var det også en bevisst strategi å sørge for at eget luftforsvar overlevde, slik at NATOs frihet ble begrenset (Aftenposten 27 mar 1999, Barth Eide 2000:49-50, Posen 2000:57-60). Med luftforsvar menes her alle type operasjoner som har til hensikt å ramme en luftbåren angriper, eller svekke effekten av et fremsatt angrep. Overlevelse kunne dermed lede til at NATOs kampfly ville bli nektet adgang til lave høyder, ettersom det innebar en økt risiko for tap. Treffsikkerheten og effekten mot de godt forberedte jugoslaviske styrkene i Kosovo ble derfor mindre, ettersom NATOs kampfly ble pålagt å holde en minimumshøyde (Gulseth 1999). Manglende og sporadisk bruk av våpnene utgjorde også et problem for alliansen, fordi våpnene ble vanskeligere å oppdage samtidig som de hele tiden utgjorde et faremoment (Cordesman 1999:26-28, Short 2001:15). Dette støttes av at den ene nedskytingen av fly skjedde i mai (Short 2001:15). Terrenget og

vegetasjon utgjorde også en fordel for Jugoslavia, ettersom mulighetene til kamuflasje var gode. Dette ledet til ytterligere problemer for NATO med hensyn til lokalisering av styrkene (Aviation Week & Space Technology 26 apr 1999). Evnen til utholdenhet ble også forsterket, da problemene med etterforsyninger av styrkene ble løst ved bruk av flyktingekonvoier (JIR 1sep 1999).

Jugoslavia kunne, dersom trusselen ble iverksatt, også forsøke å ramme NATOs styrker, hvilket innebar at Jugoslavia måtte risikere egne styrker i utstrakt grad (Posen 2000:50). Jugoslavia visste fra tidligere konflikter at NATOs strategiske tyngdepunkt var opinionene. Opinionens støtte til fortsatte angrep kunne falle bort, dersom de jugoslaviske styrkene klarte å påføre alliansen tap av personell eller materiell. I tillegg kunne Jugoslavia aktivt søke å provosere NATO til å bryte med utmattelses tanken, og dermed risikere egne liv for å oppnå en rask avgjørelse. Milosevic synes å ha vært klar over dette da han til Tysklands utenriksminister Joschka Fischer uttalte at

"I can stand deaths – lots of it- but you can't (Ash 2000:56)

Jugoslavia kunne også benytte vestlige og egne medier til å svekke NATO. Ved å bringe bilder av ødeleggelse og feilbombinger ifølge med angrepene, kunne Jugoslavia håpe på økt motstand internt og eksternt for alliansen. Bevisst feilinformering utgjorde også et problem for alliansen, ettersom sikker informasjon om en gitt operasjon ikke var tilgjengelig før etter en viss tid (Shea 2000:9). Med bakgrunn i argumentet over om NATOs problemer med mediene, kan det derfor hevdes at Jugoslavia i langt større grad enn hva som faktisk var tilfelle, burde ha tilpasset sin mediedekning til den vestlige opinionen (Shea 2000:11). På det viset kunne oppslutningen til NATOs operasjon bli svekket. Av den jugoslaviske dokumentasjonen over NATOs aksjoner synes det klart at tilsvarende bilder i vestlige medier ville lede til at deler av NATOs opinioner ville sette spørsmålsteget med operasjonen (Jugoslavias Utenriksdep 1999a/b, 2000a/b).

Totalt sett kan det derfor hevdes at det for Jugoslavia fantes gode grunner til ikke å akseptere. Posen (2000:39) hevder således at den jugoslaviske strategien for å splitte alliansen fungerte overraskende bra, gitt den situasjonen landet sto ovenfor.

5.4 Særtrekk ved Kosovokonflikten og militære maktmidlers egnethet som trusselmekanisme

Tjøstheim (1998) mener å finne en rekke særtrekk i konflikter tilsvarende den det her er tale om. For det første var dette en intrastatlig konflikt fundert i en nasjonal gruppes krav om selvstendighet, hvor konflikten trolig utviklet seg som følge av et visst bortfall av, eller organiserte overgrep fra statsmakten. De ulike befolkningsgruppene var i tillegg svært forskjellige hva angår sosial struktur og levesett (Rajic 2000:13-14). Ifølge Holsti (1995:343-345) kjennetegnes konflikter av typen Kosovo av at det er meget vanskelig å oppnå en forhandlet fred, samtidig som minst en av aktørene ikke aksepterer eller anerkjenner motparten. Dette har kommet til syne ved den gradvise oppløsningen av Jugoslavia, myndighetenes overgrep mot den kosovoalbanske befolkningen, samt Jugoslavias tilnærming til kosovoalbanerne. Problemer knyttet til varig fred underbygges også av de internasjonale styrkenes tilstedeværelse i Bosnia (Laugen 1999:77-83).

Videre synes det å mangle en klar front mellom de stridende, slik det oftest er i væpnede konflikter mellom stater. UCK var ikke en organisert og væpnet hær lik den jugoslaviske, men heller en desentralisert gerilja-organisasjon (Ash 2000:53). Dette innebærer ifølge Tjøstheim (1998:77-78) et brudd på det tradisjonelle militære paradigme, ettersom organiserte "slag" mellom de stridende var lite utbredt. Med militært paradigme menes her et mønster for hvordan en krig skal utføres (ibid). Det var med andre ord en form for asymmetri mellom de stridende, som eksempelvis kom til syne ved ulik teknologi, ulik organisering, forskjellig militært paradigme og ulike normer for krigføring (Tjøstheim 1998:76-77). Konflikten synes i tillegg å bære preg av fire overordnede trekk (Tjøstheim 1998:83-84), hvor det for det første er et spesielt høyt voldsnivå. For det andre har voldsnivået innad vedvart over tid. Et tredje poeng er at en forhandlet fredsavtale ville være vanskelig å oppnå, som følge av motstridende interesser. Det siste poenget er at en fredsavtale dersom, den ble undertegnet, trolig ville ha vært ustabil som følge av dype konfliktlinjer og hevntradisjoner (ibid). Trekkene samsvarer i stor grad med Holstis klassifisering (1995:344) ved at aktørene foretrekker å "vinne" fremfor en forhandlet avtale, samt at de også foretrekker å tape fremfor en avtale. I tillegg var konflikten ikke en total krig, men heller begrenset med borgerkrigsliknende karakter. Videre var det ikke et klart

skille mellom krig og fred, samt at konflikten heller ikke ble utkjempet på de militæres premisser (Tjøstheim 1998:79-80). Totalt sett innebar dette at det for NATO var langt vanskeligere å intervensere (Laugen 1999:83). Holsti (1995:345) hevder på sin side at en tredjepart ikke aksepteres i denne type konflikter, noe som bekreftes ved at Jugoslavia anså dette som et indre anliggende. For den intervenserende tredjeparten er det derfor mulig å oppnå våpenhvile og stans i voldshandlingene, men svært vanskelig å oppnå stabil fred (ibid).

En eventuell fredsopprettende bakkebasert NATO-styrke ville i tillegg mest sannsynlig ha møtt et mer uoversiktlig, uvennlig og utilgjengelig miljø med varierende karakter, oppgaver, samt store restriksjoner på eget handlingsmønster (Tjøstheim 1998:82-83). Dette fordi det dreide seg om en konflikt hvor det ikke bare var tale om fredsbevaring, men heller fredsopprettning, humanitær hjelp og fredsskaping (ibid). For den intervenserende tredjeparten ville dette innebære økt sannsynlighet for tap av egne soldater. Dette som følge av at konflikten sannsynligvis ikke ville blitt utkjempet etter tredjepartens premisser, samt at maktmidlene til denne aktøren tradisjonelt sett ikke er tilpasset det miljøet den skal operere i (ibid). I tillegg fantes det politiske begrensninger, som følge av hensynet til folkeretten og egen opinion (Tjøstheim 1998:89). En kompliserende faktor var i denne sammenheng UCK, som ved sine særtrekk utgjorde en meget vanskelig aktør for NATO på det politiske og militære plan. For det første var UCK vanskelig å ramme med militære maktmidler, fordi en gerilja generelt sett trenger lite logistisk støtte samtidig som den er vanskelig å skille fra befolkningen forøvrig (Pape 1996:8,31). UCK var også en type organisasjon med lav grad av enhetlig atferd, hvilket gjør identifisering av strategisk tyngdepunkt meget vanskelig (Tjøstheim 1998:90). Kosovoalbanerne som gruppe ville også være vanskelig å ramme moralsk og politisk, dersom det var blitt nødvendig å iverksette trusselen mot denne aktøren (US News 1 feb 1999). Dette fordi kosovoalbanerne ble oppfattet som den lidende aktøren i konflikten. Det blir derfor et sentralt moment om en slik aktør overhodet ville la seg beseire, fordi deres sårbare punkter er vanskelig tilgjengelige for aktører som NATO (Liddell Hart 1954:kap 23, Tjøstheim 1998:92).

Med bakgrunn i konfliktenes særtrekk kan det dermed reises tvil om militærmakt overhodet er egnet som trussel i denne type konflikt, hvor ikke-statlige aktører er inkludert (Tjøstheim 1998:92). I den sammenheng hevder Clark at

”Operation Allied Force wasn’t unfolding like the Gulf war or like the military textbooks taught us”

Naastad (2000:48-50) støtter dette ved å hevde at klassisk militærteori er ubrukelig i slike konflikter, og han stiller seg derfor tvilende til å bruke ”gamle” våpen i denne type konflikter. Dette fordi de valgte ”våpen” ikke ødelegger viljen, men heller gir økt oppslutning til det regimet man prøver å svekke (Naastad 2000:48-50, Pape 1996:316, Rajic 2001). Det ble faktisk, av enkelte jugoslaviske studenter, hevdet at luftvernsirenene utgjorde et større ”onde” enn selve bombingene (Workshop 2001). Dette kan i følge Pape (1996:21-25) relateres til den sterke motstandsviljen en stat innehar i tilfeller hvor det er betydelige interesser på spill. Det er også verdt å merke seg at den opposisjonelle bevegelsen OTPOR, hvis målsetting blant annet var å ”styrte Milosevic”, støttet opp om regimet under konflikten med NATO (OTPOR 2000). Det kan dermed hevdes at manglende fokusering på strategiske mål ikke var en svakhet i NATOs strategi, ettersom dette trolig kunne ledet til ytterligere oppslutning om det regimet NATO ønsket å ramme (Naastad 2000:49, Rajic 2000:11-12). Spørsmålet som da reiser seg er om kravet om tilstrekkelig alvorlighet i trusselen overhodet kunne oppnås med luftmakt alene, ettersom det i følge Naastad (2000:48) ikke finnes historiske tilfeller hvor strategisk bombing virker slik den var tiltenkt. Pape (1996:18) underbygger dette argumentet ved å hevde at sivile ofre også utgjør et betydelig problem i denne type konflikt, fordi det er lite akseptabelt i de statene som skal stå for en inngripen med sine militære midler. Pape (1996:315-318) hevder videre at tvangsmakt generelt sett er meget vanskelig, samt at strategiene for bruk av luftmakt slik de ble presentert i kap 5.1 ikke er bevist effektive. Militærmakt regnes derfor som et marginalet verktøy for politikerne, som overlever fordi dets egnethet og begrensninger er lite kjent (Pape 1996:318,326-328). En sterk fokusering på de militære styrker (”denial”) regnes tradisjonelt sett mest vellykket i konvensjonelle konflikter (Pape 1996:330). Problemet i denne konflikten var at de jugoslaviske operasjonene ikke lot seg ramme, samt at deres etterforsyninger i liten grad ble

rammet av NATO (Posen 2000:65, Short 2001:8). Argumentet om militærmaktens manglende egnethet underbygges ytterligere av at maktgrunnlaget til Milosevic, vanskelig kunne rammes som følge av alliansens selvpålagte restriksjoner av politisk og militær art. Av dette følger at det er meget vanskelig å gripe inn, dersom det for den utenforstående ikke står tilstrekkelige vitale interesser på spill (Pharo 2000:5). Laugen (1999:102) hevder således at et fredelig utfall ved bruk av militærmakt i konflikten hadde en begrenset mulighet, samtidig som det kan synes illegitimt og ineffektiv. Mot argumentet over hevder Luttwak (1999:39) at NATO hadde midlene til å stoppe konflikten, men at det var de selvpålagte restriksjonene som gjorde midlene lite effektive. Dette kan også underbygges av presentasjonen over, hvor svakhetene i NATOs trussel synes åpenbare i både i forhold til trusselteorien og militærstrategien. De militære utfordringene i intrastatlige konflikter er således annerledes enn for konvensjonell krig, hvilket innebærer en annen trening, utrustning og fleksibilitet hos de militære styrkene (Tjøstheim 1998:77,81).

Det er i tillegg vanskelig å true flere aktører så lenge ens egne målsettinger og interesser bryter med konfliktens stridende (Laugen 1999:69,96). Særlig gjelder dette i situasjoner hvor den ene aktøren (i dette tilfelle UCK) ser seg tjent med fortsatte aksjoner, fordi dette innebærer økt sannsynlighet for en eskalering av konflikten (Barth Eide 2000:37). Dette ville igjen innebære økt sannsynlighet for at NATOs trussel ble iverksatt (Laugen 1999:96). Laugen (1999:103) hevder derfor at en internasjonal inngripen kan eskalere konflikten mer enn den dempes. Det er i den sammenheng verdt å merke seg at UCK bevisst kan ha søkt å provosere de jugoslaviske styrkene for å fremprovosere aksjoner (JDW 1 feb 1999). Luttwak (1999:44) understøtter dette argumentet ved å hevde at permanent fred kun realiseres dersom de stridende selv avslutter krigen. En inngripen i en konflikt med påtvunget fred leder således bare til at de stridende får økt evne til utholdenhet, fordi de gis muligheten til å gjenoppbygge sine styrker (Luttwak 1999:37). Michael Howard ved IISS (International Institute for Strategic Studies) oppsummerer problemene med inngripen i denne type konflikt, ved å hevde at en tredjepart i utgangspunktet ikke bør involvere seg. Dersom dette allikevel gjøres, så må det velges side og samtidig sørge for at den valgte siden vinner (Aftenposten 29 mar 1999). Tidligere generalsekretær i

NATO, Lord Carrington, hevdet derfor at det siste alliansen burde gjøre var å blande seg inn i borgerkriger og etniske konflikter (Aftenposten 9 sep 1999).

5.5 Avslutning

Det synes å være gode grunner til å hevde at Jugoslavia ikke oppfattet at NATOs trussel ville være så effektiv som alliansen håpet. Det var svakheter knyttet til de spillteoretiske forutsetningene om enhetlige aktører og rasjonalitet. Sistnevnte krav synes å være et svært viktig ettersom det hele tiden er hevdet at trusselen må tilpasses den det søkes å påvirke. Manglende innsikt i hva som ville være rasjonelt for Jugoslavia, synes å være en betydelig svakhet for NATO. I forhold til trusselteorien og militære doktriner synes det også å være betydelige svakheter. I forhold til trusselteorien, var det innledningsvis en manglende klarhet, samtidig som Jugoslavia meget vel kan ha antatt at trusselen uansett ville bli iverksatt. Trusselen om luftmakt var i sin natur heller ikke tilstrekkelig alvorlig, ettersom det her dreide seg om en form for utmattelsesstrategi. I tillegg ble det begått en rekke brudd på militære læresetninger for riktig bruk av denne type maktmidler. Situasjonen var også av en slik art at det kan stilles spørsmålsteget om militærmaktens egnethet som trussel. Det kan også argumenteres for at mye av Jugoslavias steile holdning til å "ikke akseptere en avtale" skyldes en antagelse om at NATOs vilje til å iverksette trusselen var lav, samt at det fra et jugoslavisk ståsted var en reell mulighet til å "beseire" NATO i en konflikt. Det kan således hevdes at ikke bare var trusselens alvorlighet for lav, men også troverdigheten var manglende.

6. Bakkestyrker som avgjørende element i NATOs trussel

Det sentrale spørsmålet som nå reiser seg, er om en inkludering av bakkestyrker kunne ha ledet til at NATOs trussel ble effektiv på et tidligere tidspunkt. Borch (2000:1) hevder at NATOs trussel var "verdiløs uten en evne og vilje til bakkestyrker". I fremstillingen antas det at alternativet til NATOs fremsatte trussel, ville være å inkludere bakkestyrker i tillegg til luftmakten. Kapittelet vil først

fokusere på hvorfor alliansen ikke eksplisitt burde ha utelukket bakkestyrker, men heller inkludert slike styrker i sin trussel. Deretter vil det argumenteres for å utelukke bakkestyrker fra trusselen, for å belyse om NATOs strategi kunne være vel fundert. Til slutt i kapittelet vil spørsmålet omkring bakkestyrker modelleres, for å forankre problematikken i et teoretisk fundament.

6.1 Argumenter for å inkludere bakkestyrker i trusselen

Hvilke argumenter kan så gis for at NATO burde ha inkludert bakkestyrker i sin trussel? Med bakgrunn i presentasjonen over synes det å være flere grunner for alliansen til å inkludere slike styrker.

6.1.1 Fordelaktig i henhold til militærstrategi og trusselteori

I forhold til de tidligere presenterte teoriene omkring militær maktbruk som trussel, kan det argumenteres for at en inkludering av bakkestyrker ville styrke trusselens alvorlighet og troverdighet. Dette fordi slike styrker kunne redusert mange av de tidligere presenterte svakhetene i trusselen.

En inkludering av bakkestyrker ville redusert gapet mellom de politiske målsettingene og de militære midlene (Pharo 2000:21). Det uttalte målet om å beskytte sivilbefolkningen i Kosovo, som var med på å legitimere NATOs operasjon, ville dermed bli lettere å oppnå. Bakkestyrker ville med andre ord være bedre egnet til å ramme jugoslaviske styrker i Kosovo, samtidig som de ville være i stand til å beskytte flyktningene (Aftenposten 30 mar 1999). Bakkestyrker kunne dermed i langt større grad ha demmet opp for den misnøye som ble rettet mot NATO i følge med de jugoslaviske overgrepene mot den kosovoalbanske befolkningen.

Videre ville en bakkestyrke generelt sett ledet til økt handlefrihet og fleksibilitet, ved at flere alternative handlinger ble gjort mulig for alliansen (Liddell Hart 1954:352). Ifølge The Economist (8 mai 1999) kunne dette ha skapt den nødvendige usikkerheten til at Jugoslavia hadde gitt etter. Det er i den sammenheng verdt å poengtere at en inkludering av bakkestyrker i trusselen ikke nødvendigvis ville innebære at styrkene ble tatt i bruk, men heller at opsjonen ble gjort tilgjengelig (Clark 2001:336-337).

Bakkestyrker ville trolig også ledet til økt slagkraft, økt mulighet for overraskelse og økt overlegenhet, dersom de ble tatt i bruk på en klar og konsis måte med tilstrekkelige midler (Johansen 2000:1). Samtidig kunne alliansen i større grad beholdt initiativet i konflikten, ettersom handlingsrommet ville blitt utvidet (Borch 2000:2). Clark hevder således at

”When we enter into a campaign- we’ve got to apply decisive force, decisive power as rapidly as possible to secure our objectives” (Air Force Magazine des 1999)

Bakkestyrker ville også ha fratatt Jugoslavia muligheten til å forberede seg mot en bestemt type trussel. Flere typer maktmidler fører gjerne til at effekten av de innledende luftangrepene blir bedre (Warden 1989:86-87). I tilfelle bakkestyrker var inkludert kan det derfor hevdes at Jugoslavias evne til utholdenhet ville dermed bli redusert (Pharo 2000:20). Bakkestyrker ville også frata Jugoslavia mye av muligheten til seier ved utholdenhet, fordi NATO på kort varsel kunne besette Kosovo. Utholdenhet ville dermed bli langt mindre attraktivt for Jugoslavia, ettersom tap av Kosovo kunne bli utfallet av ikke å akseptere utkastet til avtale (JDW 7 jul 1999). Argumentene underbygges videre av NATOs vilje til å armere UCK, samt at NATOs samkjøring med UCK ledet til økt effekt av begge parters operasjoner (Barth Eide 2000:53, Clark 2001:342-343).

I tillegg ville bakkestyrker uansett være påkrevd dersom trusselen ikke ble effektiv, og da særlig i tilfelle en avgjørelse ikke var klar før vinteren kom. Foruten betydelig problemer innad dersom operasjonen strakk ut ytterligere i tid, ville et stort antall flyktninger på vinterstid utgjøre en potensiell trussel for alliansens evne til å holde seg samlet (JFR 13 mai 1999). Fravær av en endelig avgjørelse innen vinteren kunne nemlig ifølge FNs generalsekretær Kofi Annan, ha lede til en ytterligere humanitær katastrofe (Aftenposten 26 mai 1999).

En inkludering av bakkestyrker kunne også ha styrket alliansens troverdighet, fordi graden av forpliktelse ble større. Ved å inkludere en bakkestyrke ville NATO involvert seg i større grad, samtidig som alliansen satte seg i en situasjon hvor det ikke lenger var mulig å ”trekke seg”. De politiske kostnadene ved ikke å iverksette trusselen dersom dette var påkrevd, ville dermed bli betydelige fordi inntrykket av NATO som ”bløffmaker” ville festet seg.

6.1.2 Enklere på det politiske plan

På det politiske plan kunne en inkludering av bakkestyrker i første rekke være fordelaktig fordi kritikernes fokusering på det militærstrategiske problemet trolig ville falle bort eller endret seg. NATOs ledelse ville dermed sluppet å fokusere på dette momentet så lenge konflikten pågikk. At problematikken omkring bakkestyrkene utgjorde et betydelig politisk problem for alliansen bekreftes av Clark (2001:268, 312), og da særlig i tiden frem til "tidsfristen" for å inkludere, klargjøre og innsette styrkene før vinteren kom. Det kan også argumenteres for at en langvarig konflikt kunne føre til tap av alliansens rykte som avskrekker og overlegen aktør på det internasjonale militære plan. Barth Eide (2000:39) hevder videre at en allianse tilsvarende NATO må fokusere på egen troverdighet og avskrekkende effekt, ettersom dette utgjør et kjernepunkt for alliansens evne til avskrekking og dermed også dens berettigelse. De potensielle sikkerhetspolitiske problemene for alliansen i fremtiden kunne dermed ha blitt betydelige i fall alliansen ikke evnet å komme til en endelig avklaring i en konflikt av begrenset omfang. Det kunne nemlig ha gitt inntrykk av at NATO ikke engang evnet å løse konflikter i liten skala. Clark hevder videre

"The longer the campaign takes, not only the greater risk to the people prosecuting, but the longer the risks of its expansion, inadvertent consequences, and possibly the loss of the campaign" (Air Force Magazine des 1999)

Det er dermed gode argumenter for å hevde at en inkludering av bakkestyrker også ville være en fordel på det politiske plan.

6.1.3 Kravet om ekstern mekanisme og erkjennelsen fra Rambouillet

Av kapittel 4 gikk det frem at en endelig og permanent avtale mellom Jugoslavia og kosovoalbanerne virket lite sannsynlig, som følge av aktørenes interesser, konfliktens særtrekk, og av avtalens innhold. For at en avtale skal kunne karakteriseres som selvhåndhevende, kreves det at ingen av aktørene bryter avtalen så lenge ingen andre gjør dette (Hovi 1992:243, 1998:85). Samtidig kreves det at ingen eksterne håndhevingsmekanismer er nødvendig for å oppnå det førstnevnte kravet(ibid). Definisjonen indikerer at det i konflikten var et behov for en ekstern håndhevingsmekanisme (jfr kap 4.3). Denne erkjennelsen kom til syne i avtaleutkastet fra Rambouillet i form av kravet om internasjonal tilstedeværelse med

militære og sivile styrker (KFOR og OSSE). Fordi de internasjonale styrkene i utgangspunktet var aktuelle fra det tidspunkt avtaleutkastet ble akseptert, virker det rimelig å anta at det var tale om styrker av fredsbevarende karakter, slik KFOR-styrkene ble beskrevet i avtaleutkastet. Dette underbygges av den utrustning de utplasserte styrkene i Makedonia hadde under konflikten (JDW 3 mar 1999). Styrkene i Makedonia (2200 soldater i "Operasjon Gurantor") hadde innledningsvis til hensikt å gripe inn dersom OSSE-styrkene (KVM) havnet i fare (JIR 1 feb 1999). Dette viser hvilke krav som stilles til den eksterne mekanismen i denne type konflikt, ettersom KVM ikke var en tilstrekkelig ekstern mekanisme i forhold til de stridende (JIR 1 jan, 1 feb 1999, Borchgrevink 1999:4, Pharo 2000:16). Mandatet til KVM var nemlig å observere og rapportere eventuelle brudd på avtalen, og ikke å sanksjonere overfor de stridende. Etter som konflikten utviklet seg ble styrkene i Makedonia forsterket, men det ble fastholdt at disse var et fredsbevarende element. De ble derfor ikke regnet som tilstrekkelige til å gripe inn under selve konflikten som en fredsopprettende bakkestyrke (Aftenposten 26 mai 1999).

Med bakgrunn i argumentet om eksterne mekanismer kan det argumenteres for at de fredsbevarende styrkene burde vært klargjort på et tidlig tidspunkt, slik at de kunne utplasseres umiddelbart etter en eventuell avtale (JFR 1 feb 1999). Dette for å unngå en utvikling henimot økt og dypere konflikt mellom de stridende. Dersom styrken ikke var tilstede fra det tidspunkt en avtale ble akseptert kunne et "power vacuum" oppstå, hvilket også skjedde i Pristina etter at fredsavtalen var akseptert (Aftenposten 12 jun 1999, JFR 10 jun 1999).

Problemet er at en fredsbevarende KFOR-styrke trolig ville være avhengig av betydelige forsterkninger i tilfelle en fredsavtale ble brutt. Med bakgrunn i erfaringene fra Bosnia i 1995, hvor nederlandske styrker ble tatt som gisler, kan det argumenteres for at den styrken NATO burde ha klargjort avviker fra den styrken som faktisk ble utplassert. Dette fordi fredsbevarende styrker er svært sårbare dersom mandat og utrustning er lite tilpasset konflikten (Laugen 1999:49-50, 58). Bull-Hansen (1999:11) fremhever dette aspektet ved å hevde at en oppgradering av en styrke fra fredsbevarende til fredsopprettende er langt vanskeligere enn motsatt vei. Det anbefales dermed å være for sterk i en innledende fase, ettersom det gir en positiv

avskrekkende effekt på motstanderen (ibid). I forhold til den fremsatte trusselen, ville det trolig være fordelaktig om disse påkrevde styrkene var klargjort og utplassert med mulighet for fredsoppretting før operasjon "Allied Force" ble innledet (Nordberg 2000:16). I første rekke ville dette forsterket NATOs troverdighet, fordi det var allerede klart tidlig i Rambouillet- forhandlingene at slike styrker var påkrevd (ibid). Samtidig kunne styrkene, dersom de var riktig utrustet, ha oppveid noen av de nevnte svakhetene i NATOs trussel. Det faktum at de ikke var utplassert tross et erkjent behov, kan derfor ha forsterket Jugoslavias inntrykk av en manglende vilje hos alliansen til å gripe inn (ibid).

6.2 Argumenter for å allikevel utelukke bakkestyrker fra NATOs trussel

Hvilke argumenter kan så gis til forsvar for alliansens beslutning om å utelukke bakkestyrker, tross argumentene foran om at slike styrker trolig ville hatt en positiv effekt på trusselen.

6.2.1 *Det militære perspektivet*

Hovedargumentet innen militær strategi for å utelukke bakkestyrker, synes å være knyttet til alliansens eget strategiske tyngdepunkt. En slik defensiv tyngdepunktstankegang fokuserer på hva som kan lede til at en selv "taper" krigen (Gulseth mfl 1998:44). Tjøstheim (1998:90) hevder at "mammaisme" er NATOs strategiske tyngdepunkt, fordi tap av egne styrker vil påvirke opinionens tilslutning og dermed sette hele den militære maktbruken i fare. Dersom dette antas å være riktig, er det et godt argument å utelukke bakkestyrker, fordi NATO på det viset ville ha større kontroll over eget strategisk tyngdepunkt. Alliansen ville dermed minimere egne kostnader hvilket synes å være et mål for operasjonen. Dette fordi en inkludering av bakkestyrker ville redusert det relative teknologiske forspranget (Liddell Hart 1952:325). Jugoslavia ville ved en inkludering av bakkestyrker dermed ha et godt incentiv til fremdeles ikke å gi etter, fordi muligheten til å ramme NATO hvor alliansen var sårbar ville bli bedre (Bull-Hansen 1999:6). Samtidig ville Jugoslavia nok en gang få muligheten til å forsvare seg mot en overlegen angriper (Judah 1999:16, Nordberg 2000:15).

Det er videre hevdet at luftstridskrefter i denne type konflikter innehar visse fordeler i forhold til en bakkestyrke (Mason 2000). Luftstyrker er et langt mer fleksibelt maktmiddel, fordi det raskt kan utplasseres som følge av høy reaksjonsevne. Videre kan maktmiddelet trekkes ut og settes inn etter ønske, samtidig som politikerne har god kontroll helt til aksjonen er i gang (ibid). Dersom NATO ble etablert på bakken, ville det være en betydelig kostnad knyttet til en eventuell uttrekning før en permanent fred var oppnådd (Frantzen 1998). Egen sårbarhet reduseres ikke bare som følge av at det teknologiske gapet er maksimert, men også fordi det opereres fra baser utenfor selve stridsområdet (ibid). Luftmakt er derfor regnet som et politisk "billig" verktøy (JFR 30 mar 1999). Luftmakten har videre en fordel at det i mediene gjerne fokuseres på det "kirurgiske" og høyteknologiske (Time Magazine 26 apr 1999). Det virker derfor rimelig å anta at luftmaktens fordeler kan ha vært sentrale i beslutningen omkring bakkestyrker som følge av ønsket om å redusere egne tap og samtidig opprettholde egen handlefrihet i forhold til bruken av maktmiddelet.

Det kan også argumenteres for at Jugoslavia ville oppfattet en eventuell klargjøring av bakkestyrker som en "bløff". Trusselen om, og utplasseringen av kamphelikoptre (AH-64) er i den sammenheng med på å illustrere dette poenget. Dette fordi det var åpent kjent at slike helikoptre (også kalt "Hangar-dronningene") er sårbare overfor luftvern og da særlig dersom de opereres uten støtte fra bakkestyrker (Aftenposten 6 apr, 7 mai 1999, Luttwak 1999:41). Jugoslavia kan dermed ha oppfattet de gjentatte truslene om å benytte helikoptre som lite troverdige. Å fremsette denne trusselen var derfor med på å svekke alliansens totale troverdighet (Clark 2001:280-281).

En form for utmattelse ved bruk av luftmakt kan dermed ha vært en gjennomtenkt militær strategi for NATO, fordi den tar høyde for kostnadsminimering samtidig som eget strategisk tyngdepunkt beskyttes. Da operasjonen var over, hadde NATO tross alt nådd målet om å minimere egne tap. Alliansen tapte nemlig bare 2 kampfly (F-16 og F-117) og mellom 15-40 ubemannede fly (UAV) som følge av jugoslavisk motstand (Air Force Magazine mai 2000, Defence Review, Spring 2001).

Et neste argument for å utelukke bakkestyrker er knyttet til hvilke styrker som var tilgjengelig for alliansen på det gitte tidspunkt. NATOs nåværende generalsekretær,

George Robertson, hevdet at kun 2% av alliansens styrker var egnet til å takle det stridsmiljøet som ville oppstå i Kosovo (Ikloody 2000:15). I den sammenheng kan det nevnes at det i Bosnia var behov for 60000 soldater mot en motpart som ikke gjorde nevneverdig motstand (Laugen 1999:74). Antallet bakkestyrker som ville vært påkrevd synes meget uklart, og tallene varierer mellom 30000 og 200000 avhengig av kildene (Aftenposten 30 mar 19 apr 1999, Clark 2001:284, JFR 30 mars 1999). I tradisjonelle konvensjonelle kriger gjelder at forholdet mellom forsvarer og angriper bør være 1:3, eller noe lavere ved teknologiske fortrinn (Andersen 2001). Problemet er at denne faktoren øker til 1:5 eller mer, dersom det er et politisk krav om å minimere egne tap (ibid). Hvor stort alliansens teknologiske fortrinn virkelig var, utgjorde ifølge flere amerikanske militære det sentrale usikkerhetsmomentet, ettersom kvaliteten på de jugoslaviske styrkene ikke var kjent (Aftenposten 30 mar 1999). Problemet med mangelen på tilgjengelige styrker bekreftes av at store deler av KFOR (Telemark bataljon inkludert) ikke var tilstede i Kosovo før omlag to måneder etter fredsslutningen (JDW 1999, JFR 1999). At bakkestyrker var problematisk for alliansen, bekreftes også av at NATO kun klarte å enes om oppbyggingen av de fredsbevarende styrkene i Makedonia. Det er derfor hevdet at bakkestyrker utgjorde en opsjon som i virkeligheten ikke var tilstede (Aftenposten 31 mar 1999, Barth Eide 2000:47). Bull-Hansen (1999:5) hevder derfor at det ikke bør trues med styrker som ikke er tilgjengelig, mens Diesen (1998:54-55) hevder at en trussel ikke har noen effekt dersom maktmiddelet ikke er utplassert og klargjort for innsetting.

Argumentet over kan knyttes til problematikken omkring behovet for å utplassere en ekstern mekanisme. Bakkestyrker av fredsskapende/-oppbyggende karakter er langt mindre mobile enn en fredsbevarende styrke som følge av økt pansring og tyngre våpen (Tjøstheim 1998:81, Bull-Hansen 1999:11). En deployering av styrker for innsats i Kosovo måtte derfor startet god tid i forkant, slik at det ble gitt tid til tilstrekkelig oppøving og samtrening (Aftenposten 20 apr 1999). Eksempelvis tok det under konflikten i Gulfen 3 måneder å flytte 13000 soldater med utstyr, samt at styrkeoppbyggingen pågikk 6 måneder forut for bakkeinvasjonen (Forsvarets Forum 21 jan 2001). Clark (2001:285) hevder at det ville tatt 60 dager med planlegging og 90 dager med utplassering av tilstrekkelig antall styrker før de var klare for innsats.

Dersom alliansen likevel hadde klart å plassere ut styrker, ville det være betydelige problemer knyttet til den infrastrukturen som fantes i mottakerområdene, samt hvilken strategi som ville være den beste (Clark 2001:284). Begrensninger med hensyn til havner, flyplasser og veinett i de land som var tilgjengelige for en slik utplassering, ville gjøre en operasjon langt mer statisk enn hva som er ønskelig (Aftenposten 20 apr 1999, Proceedings sep 1999). Det er også hevdet at de jugoslaviske styrkene hadde minelagt sentrale innfartsveier til Kosovo, noe som ytterligere ville ha rammet og sinket en eventuell bakkestyrke (Time Magazine 12 apr 1999). Dette ville igjen ha influert på NATOs evne til å oppfylle kravene for riktig bruk av bakkestyrker slik det ble presentert foran. Mot dette er det hevdet at de jugoslaviske styrkene ikke var av særlig høy kvalitet, hvilket kan indikere at en mobil bakkestyrke ville ha vært tilstrekkelig til å beskytte flyktningene. Det er videre hevdet at en slik styrke kunne ha vært tilstede i Kosovo i løpet av noen dager (Aftenposten 30 mar 1999).

Et annet argument for å utelukke bakkestyrker er knyttet til mulighetene til å forhindre overgrep mot den kosovoalbanske befolkningen. Innledningsvis i operasjonen ville det ikke vært aktuelt å benytte bakkestyrker, ettersom alliansen først ønsket å sikre egen operasjonsfrihet i form av overlegenhet eller herredømme i luften, og dernest svekke de jugoslaviske bakkestyrkene (Pharo 2000:19). Bakkestyrker ville således ikke ha vært i stand til å forhindre de overgrep som fant sted umiddelbart etter at trusselen var iverksatt. Eksempelvis var det under konflikten i Gulfen først en periode med intense luftangrep (37 dager), før bakkeoffensiven ble iverksatt (Forsvarets Forum 24 jan 2001). Dette var nødvendig for å svekke Iraks slagkraft, samtidig som egen operasjonsfrihet ble bedre (ibid). Det ville derfor med all sannsynlighet gått en viss tid før en eventuell bakkestyrke ville vært i stand til å forhindre overgrep mot sivilbefolkningen (Pharo 2000:19). Slik konflikten utviklet seg utover vinteren 1999, kunne NATO antagelig ikke ha ventet til en bakkestyrke var klargjort og utplassert før operasjonen ble iverksatt, fordi dette for det første ville ledet til betydelige internasjonale reaksjoner mot de jugoslaviske handlingene. For det andre ville Jugoslavia bli gitt muligheten til nå egne mål først.

Et siste argument for å utelukke bakkestyrker er knyttet til motstanderens strategiske tyngdepunkt. Underveis i konflikten viste det seg at Jugoslavias strategiske tyngdepunkt ikke var de militære styrkene, men trolig maktapparatet og -grunnlaget til Milosevic personlig. I hvilken grad en bakkestyrke ville vært i stand til å ramme denne type mål synes tvilsomt, fordi disse målene var i Serbia (Clark 2001:300,308-309). En aksjon med bakkestyrker i Serbia ville trolig innebære en betydelig risiko for alliansen (Clark 2001:284-285). Lederen for NATOs luftkampanje, general Short hevder av den grunn at bakkestyrker bare bør inkluderes, dersom motpartens væpnede styrker utgjør det strategiske tyngdepunktet (Air Force Magazine sep 1999). Dette fordi det ville lede til brudd på militærstrategiens prinsipp om å kun utkjempe fordelaktige slag, samtidig som de relative teknologiske fordelene til angriperen ville bli redusert (Børresen 1998:5). Daalder og O'Hanlon (1999:132) hevder i fortsettelsen av dette at NATOs operasjon var den mest vellykkede strategiske bombingene i historien, ettersom den til slutt ledet til alliansens seier. Mot dette står Naastad (2000:48) og Rajic (2000:11) som hevder at den strategiske bombingene styrket Milosevic i et kort perspektiv, mer enn den svekket ham.

6.2.2 Det politiske perspektivet

Det kan hevdes at bruk av bakkestyrker er en langt mer alvorlig inngripen enn å utelukkende basere operasjonen på luftmakt, og at en inkludering kunne lede til kraftigere internasjonale reaksjoner (Frantzen 1998, Pharo 2000:20). Dette synes særlig å gjelde dersom alliansen hadde startet en oppbygging av bakkestyrker på et tidlig tidspunkt. En konsekvens av dette kunne i verste fall blitt en regional eskalering av konflikten, hvor Russland i større grad ble trukket inn. Forholdet til Russland spesielt og resten av det internasjonale samfunn generelt var derfor et viktig argument for å utelukke bakkestyrker, ettersom en inkludering kunne virke provoserende på aktører utenfor NATO. For NATO var det hele tiden viktig å sikre seg Russlands støtte (Forsvarsdep 2001:3). Det kan dog hevdes at alliansen ikke klarte å oppnå Russlands støtte, så det var heller tale om å begrense den russiske motstanden mot en eventuell inngripen. En inkludering av bakkestyrker ville uansett ha vært et slag mot Russland og dets stolthet (The Economist 17 apr 1999), hvilket underbygges av den retorikk som ble benyttet fra russisk hold i tiden etter at trusselen

var iverksatt (Time Magazine 15 apr 1999). Russland var i tillegg meget negative i forhold til NATOs bruk av trusler i oktober 1998, og fra russisk hold ble det blant annet truet med tilbakekalling av styrkene i Bosnia, militær støtte til Jugoslavia, og tilbakekalling av Russlands ambassadør i NATO - hvilket også skjedde i forkant av operasjon "Allied Force" (Aftenposten 25 mar 1999, JFR 22 okt 1998). Alliansen var med andre ord trolig klar over de potensielle farene i følge med en provoserende inngripen. Hensynet til den internasjonale stabiliteten kan i så måte ha virket inn på beslutningen om å utelukke bakkestyrker. Det er derfor hevdet at NATOs åpning for bakkestyrker etter flere måneder med luftmakt, var et resultat av at Russlands støtte til Jugoslavia falt bort (Barth Eide 2000:28). Det er verdt å merke seg at disse hensynene kan relateres til graden av interesse for alliansen. Dersom det hadde vært nasjonal sikkerhet på spill for alliansens medlemmer ville trolig ovennevnte hensyn vært mindre sentrale. Det kan derfor hevdes at mange av svakhetene i trusselen fremstår som nødvendige på det politiske plan. Operasjonens legitimitet og forholdet til internasjonal rett er ikke et tema i oppgaven, men det kan kort tilføyes at et svakt juridisk grunnlag for inngripen også kan ha vært bakgrunn for NATOs begrensninger i militærmakten.

Et annet argument kan relateres til en form for trinnvis opptrapping, hvor en gradvis tilnærming gjør involveringen og eskaleringen mer akseptabel for alliansens interne og eksterne opposisjoner (Forsvarsdep 2001:5). En ekskludering virket i den sammenheng positivt, ettersom det motsatte antagelig ville innebære langt større forberedelser på et langt tidligere tidspunkt. Fra kap 6.2.1 gikk det frem at en klargjøring ville være tidkrevende. Konflikten hadde for det første ikke en alvorlighetsgrad som legitimerte en slik oppbygging i forkant av Rambouillet, og for det andre ville en slik eskalering ført til en større intern motstand i alliansen enn tilfelle var med luftmakt (Nordberg 2000:15). Dersom styrkene ble utplassert på et tidlig tidspunkt, ville militærmakt ikke fremstått som en siste utvei, hvilket igjen ville redusert legitimiteten (Ash 2000:59). Tilbakeholdenhet i bruk av maktmidler var således viktig, fordi alliansen trolig ikke ville oppnådd en intern enighet dersom bakkestyrker var blitt brakt på banen (Forsvarsdep 2001:5). Denne strategien om eksplisitt å utelukke et kontroversielt maktmiddel kan derfor innebære at

troverdigheten øker, ettersom motstanden mot det valgte maktmiddelet er lav (Hovi 1998:33-36). Trusselteorien hevder i denne sammenheng at et bestemt handlingsvalg bør utelukkes dersom det er fare for viljesvakhet hos aktøren som truer (Hovi 1998:kap 3). Ved eksplisitt å utelukke en opsjon, vil derfor trusselen i enkelte tilfelle styrkes. Dette fordi usikkerheten knyttet til om opsjonen virkelig vil bli benyttet dersom dette er påkrevd, faller bort (ibid). I tillegg vil det være lettere å nå andre politiske målsettinger utenfor konflikten, fordi velviljen hos utenforstående aktører fremdeles blir opprettholdt. Med bakgrunn i dette hevder Espenes (2000:12) at spørsmålet om bakkestyrker i realiteten var et spørsmål om trusselen overhodet kunne fremsettes (se kap 7.3.4). Videre hevdet den amerikanske presidentens sikkerhetsrådgiver Sandy Berger at soldater på bakken i Kosovo ikke var i henhold til amerikanske interesser, noe som også gjenspeilet seg i Kongressens manglende vilje til å gripe inn (Aftenposten 6 apr 1999, Clark 2001:164). Det kan derfor ikke bare reises tvil om bakkestyrker virkelig ville bli tatt i bruk, dersom målene med luftmakt ikke ble nådd i løpet av et gitt tidsrom. Det kan nemlig også hevdes at dersom bakkestyrker var inkludert, ville alliansen aldri kommet i den situasjon som oppsto fra Rambouillet og frem til fredsslutning (Espenes 2000:12). Dette fordi det verken ville bli enig innad eller akseptert utenfra å fremsette en trussel som inkluderte bakkestyrker (ibid).

Et annet argument er knyttet til fremtidige konflikter. En operasjon av de dimensjonene det her var tale om, er politisk og økonomisk belastende for alliansens medlemmer. Det kan derfor også tenkes at NATO ønsket å unngå en presedens for tilsvarende konflikter i fremtiden. Under konflikten var det usikkerhet knyttet den fremtidige utviklingen i Montenegro, Sanjak, Vojvodina, Makedonia og Bosnia (JIR jul 1999). Ved å ikke eskalere unødig, kunne det gis inntrykk av at alliansen ikke var villig til å komme alle "uavhengighetskjemper" til unnsetning i fremtiden. Mot dette kan det selvsagt hevdes at bakkestyrker burde vært inkludert, for å avskrekke enhver hersker fra overgrep mot deler av egen befolkning eller andre stater.

Ofte er det ikke mulig for en allianse å vedta mer enn hva som er minste felles samlingspunkt. Vanskelighetene med å komme frem til enighet synes å være tiltagende med et økende antall medlemmer (Midgaard og Underdal 1977:247). I

tilfelle en avtale finner sted, vil det ofte være en delvis, eller en latent uenighet i en allianse. Det kan også være slik at en avtale kun er akseptert av deler av en allianse (Midgaard og Underdal 1977:262). Av argumentene foran, fremsto luftmakt trolig som langt mindre kontroversielt enn bakkestyrker blant NATOs medlemmer. Denne strategien utgjorde derfor minste felles samlingspunkt, og dermed det eneste maktmiddelet som alliansen kunne stå samlet om over tid (JFR 30 mar 2000, Pharo 2000:8, Roberts 1999:118-119). Rubin (2000) fremhever problemene om å enes som et hovedargument for at det ikke var mulig å gripe inn på et tidligere tidspunkt. Forhandlingene i Rambouillet fremsto derfor som svært viktige for alliansen, fordi det ledet til en ensretting med henblikk på videre handlinger (ibid).

Ved å eksplisitt utelukke bakkestyrker, unngikk NATO også den potensielle faren som kunne følge med egen viljesvakhet. Dersom bakkestyrker hadde vært inkludert og utplassert, kunne NATO ha havnet i en situasjon hvor presset på alliansen ble meget stort. Ikke bare kunne dette ledet til at alliansen måtte ha satt inn styrkene mot egen vilje, som følge av eksempelvis mediernes press. Det er her verdt å merke at mediene allerede hadde vært med på å presse alliansen inn i konflikten (jfr kap 5.3.4). Det kan med bakgrunn i nevnte argument om mediernes rolle også tenkes at styrkene kunne bli satt inn på et tidligere tidspunkt enn planlagt. I tilfelle dette ville faren for tap i konflikten trolig ha økt for alliansen. Totalt sett kan det derfor argumenteres for at det for alliansen ville være enklere å takle misnøye knyttet til manglende fremdrift, enn å takle store tap i en situasjon hvor det for en rekke medlemsstater ikke var tilstrekkelige interesser på spill. Dette fordi det ville være lettere å få aksept for en ytterligere eskalering.

6.3 Modelleringer omkring bakkestyrker og NATOs trussel

I det etterfølgende vil spørsmålet omkring bakkestyrker modelleres for å knytte diskusjonen til et teoretisk rammeverk, for å få bestemte momenter klarere frem.

6.3.1 Konflikten som et sammenvevd spill

Presentasjonen over leder til tanken om at NATO i realiteten var involvert i et sammenvevd spill (Nested Game). Med sammenvevde spill, menes her ulike spill på ulike arenaer, som en bestemt aktør er involvert i (Tsebelis 1990:7). I dette tilfellet

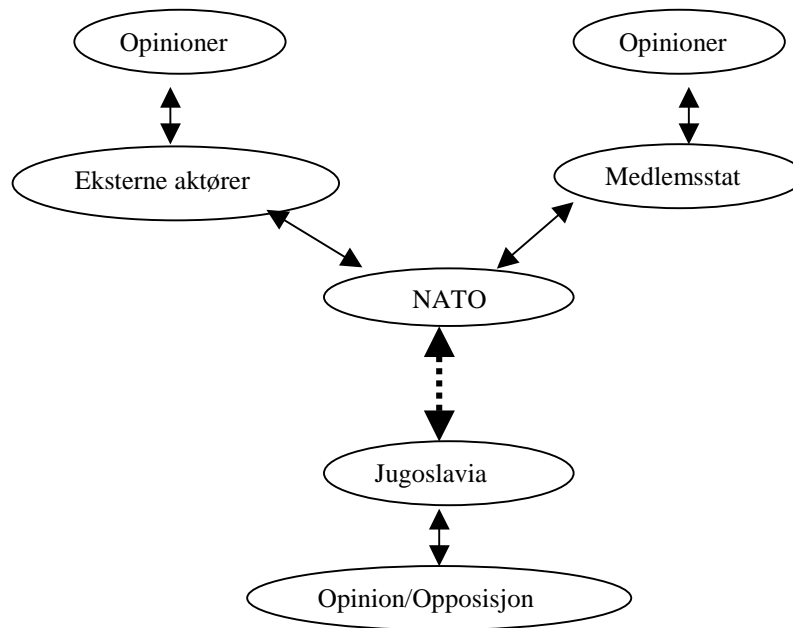
dreier det seg om NATO og Jugoslavia, som var involvert i flere spill enn hva som har vært i fokus så langt (se fig 6.1). I tillegg til konflikten med Jugoslavia (the principal arena iflg Tsebelis 1990:7), kan det hevdes at alliansen også var involvert i spill med ulike deler av det internasjonale samfunn. I disse spillene utgjorde eksempelvis Russland, OSSE, EU og FN sentrale aktører, fordi det var en målsetting for NATO å ha deres støtte i følge med en iverksetting av trusselen (Forsvarsdep 2001:3). Et neste spill NATO synes å være involvert i, er forholdet til hvert enkelt medlemsland, som hver for seg hadde vetorett. Hvert av medlemslandene var også involvert i spill mellom den politiske og militære ledelsen, samt forholdet til egen opinion (Clark 2001:295).

Det kan argumenteres for at utelukkelsen av bakkestyrker i utgangspunktet var en suboptimal handling, fordi en inkludering trolig kunne hatt en positiv effekt på den fremsatte trusselen i "the principal arena" - spillet mellom NATO og Jugoslavia. Særlig synes dette å gjelde for graden av trusselens alvorlighet. Tsebelis (1990:7-9) hevder i den sammenhengen at en suboptimal handling kan fremstå som optimal, dersom alle spill en aktør (i dette tilfellet NATO) er involvert i legges til grunn. Et bredere fokus på den situasjonen NATO var i, er som det er argumentert over, med på å forklare utelukkelsen av bakkestyrker. NATOs valg av strategi er derfor et resultat av hva som ble utfallet av de andre spillene, mer enn hva som ville være fordelaktig i den principale spillet. Tsebelis hevder nemlig at enhver handling influerer på utfallene på de andre arenaene (ibid). Spillene utenfor "the principal arena" kan dermed ha styrket alliansens troverdighet, og dermed muliggjort en fremsettelse av trusselen. Den negative effekten av utelukkelsen var at graden av alvorlighet ble redusert. Alliansen optimaliserte med andre ord sin handling i en mer komplisert situasjon enn det som tidligere er presentert og forutsatt.

Det er også verdt å merke seg at Milosevic steilhet overfor NATO kan skyldes argumentet om at en inngripen ville styrke hans maktposisjon på kort sikt. Dette fordi opplutningen om regimet i befolkningen økte, samtidig som opposisjonen ble svekket. Milosevic vurdering av NATOs trussel kan derfor også være et resultat av et spill mellom det jugoslaviske regimet og opinionen/opposisjonen. Det kan derfor tenkes at NATOs trussel isolert sett var tilstrekkelig alvorlig i forhold til spillet i "the

principal arena”, men at muligheten for å styrke eget maktgrunnlag ville bli bedre for Milosevic dersom NATO iverksatte sin trussel. Betydningen av Kosovo kan således ha vært lavere en tidligere antatt, da det kan ha vært personlige interesser som var avgjørende for Jugoslavias strategivalg.

Figur 6.1: NATOs sammenvevde spill.

Forklaring på figur 6.1: Pilene mellom de ulike aktørene viser eksempler på hvilke sammenvevde spill NATO og Jugoslavia deltok i. Med ”eksterne aktører” menes her eksempelvis EU, FN, Kina og Russland med tilhørende opinioner. Merk at de sammenvevde spillene til Tsebelis forutsetter simultane spill (Tsebelis 1990:244).

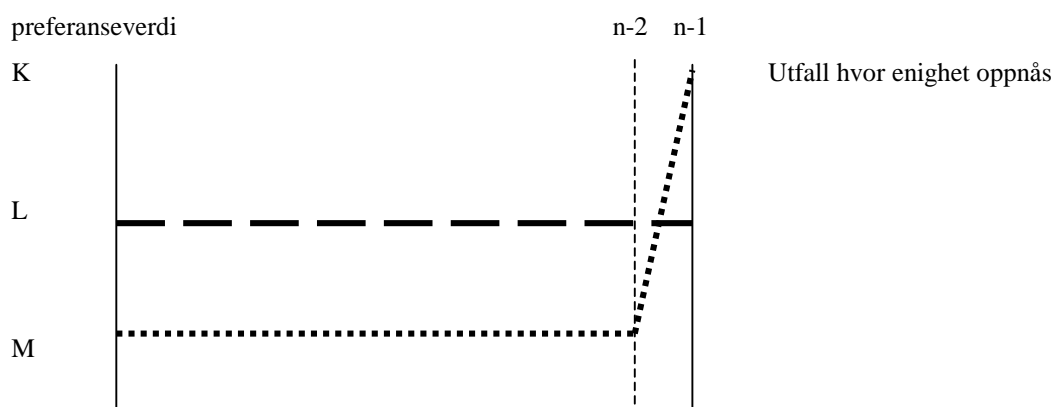
6.3.2 Problemer knyttet til hvilke maktmidler alliansen kunne enes om

I kapittel 5 ble det argumentert for at bruddet på forutsetningen om enhetlig aktør for den som truer utgjorde en svakhet i NATOs trussel. Under konflikten besto alliansen av 19 stater, med konsensus og enstemmighet som beslutningsregel. Dersom et medlem valgte å aktivt benytte vetoretten, ville alliansen med andre ord havne i en situasjon preget av handlingslammelse. I modellen under (fig 6.2) presenteres forhandlingene på et statlig nivå i et såkalt ”Schelling–diagram” (Hovi og Rasch 1994:57-63). Spillet er et N-person spill med enhetlige og rasjonelle aktører. Spillstrukturen er statisk og informasjonstilgangen fullstendig (ibid). Det er her tale om et trinnvist gode, som kan anskaffes dersom alle aktørene i spillet velger å akseptere. Spillernes preferansestruktur er symmetrisk og av en slik art at det er best

for alle om enighet oppnås (utfall K). Dersom ikke enighet oppnås, så er det best å være den aktøren som ikke godkjenner et forslag, ettersom det antas en kostnad ved å akseptere et forslag til avtale (utfall M). Spillet det her er tale om er dermed en variant av spillet ”Moderat Selvhevdelse” (ibid).

Mot modellen kan det innvendes at det i NATO er tale om hegemonens makt, mer enn likeverdige medlemmer. Stater som USA, Frankrike, Tyskland og Storbritannia ”trakk lasset” i betydelig grad, og det kan derfor hevdes at de ulike medlemmene ikke hadde en reell vetorett. Hegemonisk Stabilitetsteori (HST) fremhever nettopp dette, ved å hevde at stormaktene i stor grad bestemmer hvilke handlinger som finner sted, og at disse handlingene er fundert i hva som fremstår som fordelaktig for hegemonen (Østerud mfl.1997:81). HST, som hadde sitt utgangspunkt i dominerende militærmakter, synes også i denne konflikten å virke inn på alliansen. Det kan således ha vært ulike grad av interesser og makt hos aktørene, hvilket betyr at det ikke er tilstrekkelig å vite hvor mange andre som aksepterer det foreslåtte maktmiddelet, men også hvem som aksepterer (Hovi 1992:100-101). Spillet er dermed å betrakte som et asymmetrisk spill med et inklusivt gode. Dette fordi kostnadene i uforholdsmessig grad faller på medlemmet med størst interesse, samtidig som den ”store” aktøren frembringer godet i tilstrekkelig grad (Hovi 1992:103-104). Hegemonens rolle kommer ikke til syne i modellen under, men det kan hevdes at USAs manglende vilje til å sette inn bakkestyrker i seg selv medførte at dette alternativet ble utelukket. Spillet i modellen under er således å betrakte som symmetrisk.

Figur 6.2: Valget av trusselmekanisme

Kommentar til figur 6.2. Figuren viser spillet slik det fremsto for NATO under drøftingene om hvilke maktmidler som skulle inkluderes i trusselen. Hver stat måtte velge mellom å godta eller forkaste foreslått maktmiddel. Dersom det var slik at det var minst en aktør som med sikkerhet ikke ville godkjenne forslag til

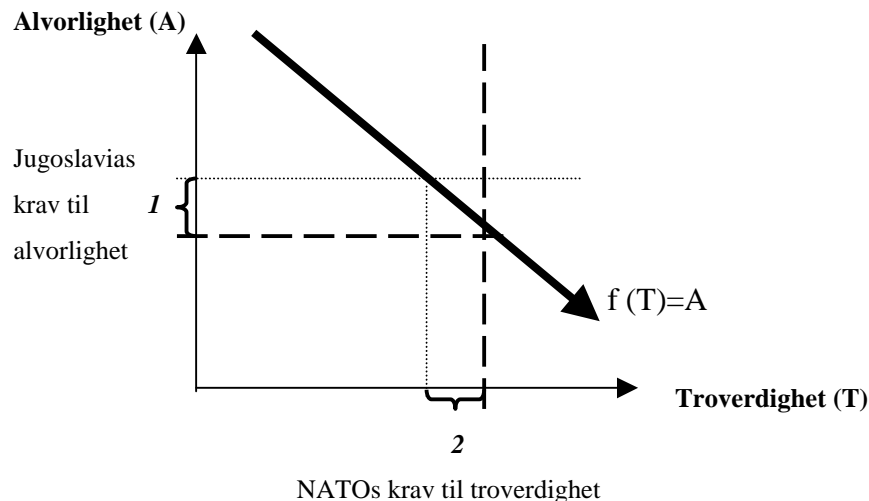
maktmiddel, vil det for en gitt stat gi økt nytte av selv ikke å godkjenne forslaget. Utfall L vil dermed realiseres for denne staten (stiplet linje). Dersom alle andre godkjente forslaget, ville det for en gitt stat ($n-1$) være fordelaktig å godkjenne, ettersom utfall K ville realiseres for alle. Merk at alle som godtok det foreslåtte maktmiddel ble belastet med en merkostnad ($L-M$) i tilfelle et medlem benyttet sin vetorett. Modellen har to Nash likevekter, hvor det ene er et utfall hvor alle aksepterer, mens det andre er et utfall hvor ingen aksepterer forslaget til trussel. Av aktørenes preferanser går det frem at utfallet hvor alle aksepterer er Paretooptimalt, fordi dette gir høyest nytte for alle. Det virker rimelig å anta at dersom trusselen fremsto som kontroversiell, ville sannsynligheten øke for at minst ett medlem benyttet sin vetorett. Dersom det var ufullstendig informasjon for aktørene, ville det være usikkerhet om minst en aktørs preferanser. Det dominerte utfallet ville dermed være "særlig sannsynlig". Dette fordi alt ville "rakne", dersom en aktør mistenker en annen for ikke å ville akseptere forslaget (Hovi og Rasch 1994:63).

Hvilke forslag hvert enkelt medlem kunne akseptere, avhenger igjen av hva den hjemlige opinionen kunne godta. For at en gitt stat skulle velge å akseptere et forslag til trussel, virker det rimelig å anta at dette forslaget måtte ligge innenfor den gitte statens forhandlingsmengde (jfr kap 4.3). Eksempelvis var det som tidligere nevnt 98 % av befolkningen i Hellas som var negative til NATOs inngripen. Det virker derfor rimelig å anta at dette medlemmet hadde en liten forhandlingsmengde. Tilfellet Hellas, som trolig ville forkaste et forslag om å inkludere bakkestyrker, leder til at det enten er usikkerhet knyttet til Hellas preferanser eller at det kan identifiseres en stat som ikke vil akseptere forslaget om å inkludere bakkestyrker i trusselen. Dette kunne igjen i følge modellen lede til at ingen ville gå inn for bakkestyrker fordi det ville lede til lavere nytte.

6.3.3 NATOs trussel som et valg mellom troverdighet og alvorlighet

Presentasjonen så langt, kan også lede til tanken om at det i konflikten var et dilemma for NATO knyttet til valget av maktmidler. I følge trusselteorien er det viktig for den som truer å minimere egne kostnader, for å oppnå en tilstrekkelig troverdighet. Bruk av militærmakt fordrer derfor at betydelige interesser står på spill, slik at troverdigheten kommer frem. Samtidig var det et krav at trusselen måtte være tilstrekkelig alvorlig, slik at det for Jugoslavia ble fordelaktig å akseptere utkastet til avtale. Det kan derfor hevdes at det var et visst motsetningsforhold mellom troverdighet og alvorlighet. Dersom alliansen hadde inkludert bakkestyrker ville trusselen bli mer alvorlig, men mindre troverdig.

Figur 6.3: NATOs valg mellom troverdighet og alvorlighet

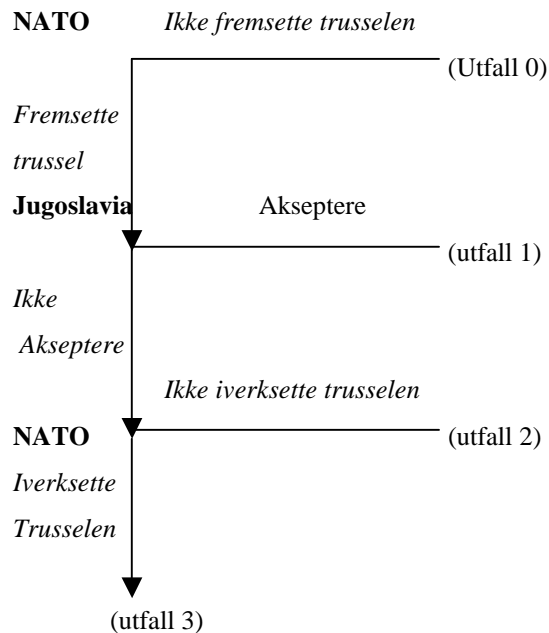
Forklaring på figur 6.3. Modellen viser det problem NATO sto ovenfor i praksis, ved at det var et motsetningsforhold mellom alvorlighet og troverdighet. Av modellen går det frem at NATOs trussel var troverdig, men ikke tilstrekkelig alvorlig. Den "stiplede" linjen viser NATOs krav til troverdighet, samt hvilken grad av alvorlighet dette leder til. Den "prikkete" linjen viser hvor alvorlig trusselen måtte være for at Jugoslavia skulle gi etter, samt hvilken troverdighet dette ville ledet til for NATO. Differanse I viser "gap" i alvorlighet, for påkrevd troverdighet for NATO. Differanse 2 viser "gapet" i troverdighet, i forhold til påkrevd alvorlighet for Jugoslavia. Det sentrale blir dermed å fastsette NATOs eget krav til troverdighet, eller Jugoslavias krav til alvorlighet. Modellen forutsetter at informasjonstilgangen er fullstendig, samt at det er enhetlige og rasjonelle aktører. Videre forutsettes det at trusselen er fullstendig, klar og relevant. Merk at funksjonen $f(T)=A$ ikke gjelder i alle sammenhenger. Funksjonens form avhenger av hvilken situasjon som er gjeldende, og dens stigningstall vil derfor variere. Det kan således like gjerne være en kurvlineær funksjon i dette tilfellet, dog med negativt stigningstall.

6.3.4 Bakkestyrkenes egentlige effekt på NATOs trussel

Foran (kap 6.2.2) ble det hevdet at spørsmålet om å inkludere bakkestyrker innledningsvis ikke var et spørsmål om hvilken effekt det ville ha på den fremsatte trusselen, men heller et spørsmål om hvor vidt trusselen overhodet ville bli fremsatt. Ved å utvide trusselspillet slik det ble presentert i kapittel 5.2.2, kommer dette frem. Forutsetningene i dette spillet er ellers lik trusselspillet. Innledningsvis kan det tenkes at NATO hadde valget mellom å fremsette trusselen eller la det være, før Jugoslavia valgte strategi. Utfall 0 i modellen viser situasjonen hvor NATO ikke er i stand til å fremsette en trussel hovedsakelig fordi de politiske kostnadene er høyere enn gevinsten ved å true. Trusselspillet vil dermed være avsluttet, dersom nytten av utfall 0 for NATO var større enn nytten av utfall 1-3 i figur 6.4. I en slik situasjon vil det

dermed være fordelaktig for NATO å ikke fremsette en trussel hvor bakkestyrker er inkludert.

Figur 6.4: Spørsmålet om bakkestyrker, slik det reellt kan ha vært ?

Forklaring på figur 6.4: Figuren viser problemet NATO i realiteten kan ha stått ovenfor, dersom bakkestyrker var blitt inkludert i trusselen. Det forutsettes her at en inkludering innebærer at styrkene ble klargjort og utplassert. Dersom kostnadene ved en slik handling ble for store, ville det være fordelaktig ikke å fremsette trusselen. Utfall 0 ville dermed realiseres. Dette utfallet vil da være en delspillperfekt likevekt, gitt forutsetningene om enhetlig og rasjonelle aktører, dynamisk spill og ikke-kooperativt, samt fullstendig og fullkommen informasjon.

6.4 Avslutning

Spørsmålet omkring bakkestyrker og deres effekt på trusselen, synes å gi et svar som ikke er like entydig som det kritikerne hevdet under og etter konflikten i Kosovo. I et ideelt militært og trusselteoretisk perspektiv ville det trolig være riktig å inkludere bakkestyrker. Bakkestyrker ville trolig lede til at NATOs evne til å ramme Jugoslavias styrker ble bedre, samt at evnen til å beskytte flyktningene ville bli styrket. Dette kommer til syne ved at graden av alvorlighet øker. Dette kunne ha ført til at operasjon "Allied Force" ikke ble iverksatt, dersom kostnadene for Jugoslavia ved å ikke gi etter ble ansett som for store. Trusselen ville da ha vært effektiv uten at den ble iverksatt. Hvorvidt dette faktisk ville bli utfallet er mer usikkert, ettersom det synes å være Milosevic maktapparat som utgjorde det strategiske tyngdepunktet. Bakkestyrker kunne således bare rammet hans sterke punkt, samtidig som alliansens

svake punkt ble mer sårbart. Problemet er dermed at effekten av bakkestyrker på aktørenes preferanser ikke med sikkerhet kan anslås.

Videre er det sentralt å se hvilket perspektiv som legges til grunn for vurderingen av bakkestyrker. NATO var ikke bare involvert i et spill mot Jugoslavia. Forholdet til de ulike opinionene (interne og eksterne), førte til at alliansen risikerte å ikke ha tilstrekkelig troverdighet, dersom en bakkestyrke var inkludert på et innledende stadium. Det var derfor en fare for at trusselen overhodet ikke ville bli fremsatt i tilfelle bakkestyrker var inkludert. Et slikt utfall ville medføre betydelige politiske kostnader for alliansen. Det kan derfor tenkes at alliansen så det som langt enklere med en gradvis eskalering, enn å utfordre de potensielle problemer som kunne knyttes til å inkludere bakkestyrker.

7. Utfallet av Operasjon "Allied Force"

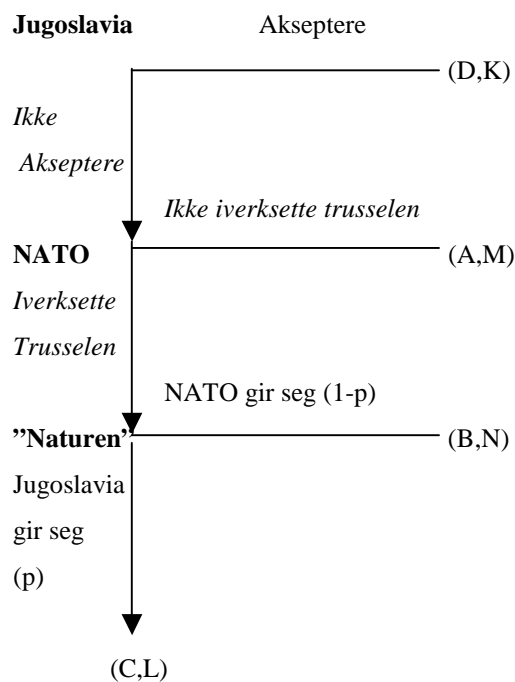
Hva som førte til at Jugoslavia etter 78 dager med bombing aksepterte en avtale, er fokus i dette kapitlet. Kapitlet vil først se på hvem som ville trekke seg først og deretter tas det utgangspunkt i antagelsen om at NATOs trussel innebar en form for utmattelsesstrategi, hvor evnen til utholdenhet var avgjørende. Endelig presenteres det ulike grunner til at Jugoslavias evne til å holde ut var svakere enn tilfelle var for NATO.

7.1 Usikkerheten omkring hvem som velger å gi etter først

Diesen (1998:58) hevder at det i mange tilfeller ikke er nødvendig å gjennomføre et "slag", fordi det er en entydig forventning hos begge parter om hva utfallet vil bli. Lidell Hart hevder (1954:325) således at den underlegne aktøren vil velge å unngå den forestående konfrontasjonen. Det er i denne sammenhengen verdt å merke seg at beslutningen om å "kjempe" avhenger av partens subjektive oppfatning av situasjonen (Diesen 1998:58). Når "slaget" faktisk ble utkjempet i denne konflikten, kan det skyldes at enten NATO eller Jugoslavia (eventuelt begge) vurderte mulighetene for seier som gode. Fordelaktige antagelser om egne og motpartens kapasiteter er da også svært vanlig i militære konflikter (Pape 1996:2). Dette kan

enten innebære en subjektiv feilvurdering for minst en av aktørene, eller at sannsynligheten for å "vinne" er tilstrekkelig stor. I kapittel 5 ble det argumentert for at NATOs trussel ikke var tilstrekkelig alvorlig, men troverdig. Ved å inkludere utfallene hvor enten Jugoslavia eller NATO trekker seg i trusselspillet, vil konflikten kunne analyseres videre. Med bakgrunn i den tidligere analysen, kan det hevdes at det var usikkerhet hos minst en av aktørene om hvem som ville "trekke seg" først. Å trekke seg vil for NATO medføre at operasjon "Allied Force" ble avsluttet uten at Jugoslavia hadde akseptert utkastet til avtale, mens det å trekke seg for Jugoslavia innebærer at en avtale ble akseptert. Denne usikkerheten er presentert spillteoretisk i figur 7.1, hvor "Naturen" løser problemet med usikker informasjon. Foruten rasjonelle og enhetlige aktører, forutsettes det et dynamisk engangsspill av ikke-kooperativ art med ufullstendig informasjon. Aktørenes preferanser slik de kommer frem i modellen, baserer seg på tidligere begrunnelser. Merk at det dårligste utfallet for NATO er at alliansen gir opp etter først å ha iverksatt trusselen. At preferanseverdien på dette utfallet anses som meget dårlig relativt til de andre utfallene, virker rimelig i forhold til tap av fremtidig evne til avskrekking og troverdighet for alliansen.

Figur 7.1: Usikkerhet over hvem som gir seg først

Kommentar til figur 7.1: Spillet viser usikkerheten knyttet til hvem som gir seg først. I modellen avgjøres utfallet av "Naturen". For aktørene blir det dermed sentralt å anslå hvilken sannsynlighet det er for at NATO

trekker seg først, ettersom Jugoslavia fremdeles antas å ha en dominant strategi i ikke å akseptere avtalen. Preferansestrukturen for begge aktørene er lik det foregående spillet.

For Jugoslavia vil det fremdeles være dominant ikke å akseptere avtalen, ettersom trusselen ikke anses som alvorlig. Jugoslavias strategivalg er med andre ord kjent. NATO vil på sin side vurdere hvorvidt de skal iverksette trusselen eller ikke.

”Naturens” trekk vil bare komme til syne dersom NATO velger å iverksette trusselen.

Det sentrale spørsmålet blir dermed hvor stor sannsynligheten er for at Jugoslavia gir seg, før alliansen selv blir tvunget til å gi seg. For å finne svar på dette spørsmålet må NATO kalkulere den forventede nytten (EU) av å iverksette trusselen, opp mot den forventede nytten av å ikke iverksette trusselen:

EU (Iverksette): $pL + (1-p)N$

EU (Ikke iverksette): M

EU (Iverksette) > EU (Ikke iverksette)

$pL + (1-p)N > M$

$p > (M-N)/(L-N)$

Kommentar: NATO vil velge å iverksette trusselen, dersom sannsynligheten for at Jugoslavia vil gi seg er større enn $(M-N)/(L-N)$. Med bakgrunn i den tidligere begrunnelsen av preferansene, virker det rimelig å anta at de to dårligste utfallene for NATO har en meget lav verdi (M og N meget lave ift L). I tillegg virker det rimelig å anta at M er tilnærmet lik N , hvilket gjør at uttrykket er nær 0. Kravet til p for å iverksette trusselen (p mot 0) vil dermed være enklere å oppfylle for NATO. At $M-N$ er nær 0 indikerer en høy troverdighet hos alliansen, ettersom det kan vise at viljen til å unngå tap er meget høy. Ettersom det antas at p er åpent kjent, vil Jugoslavias og NATOs valg av strategi komme til syne ved at uttrykket over enten oppfyller kravet til å iverksette trusselen eller ikke.

I likhet med de tidligere modelleringene med usikkerhet kan det argumenteres for at antagelsen om at p og NATOs preferanseintensitet ikke var åpent kjent for Jugoslavia i forkant av operasjon ”Allied Force”. Jugoslavia kan også ha oppfattet NATOs preferanseintensitet annerledes enn hva faktisk var tilfelle. Denne feilaktige oppfattelsen kan dermed ha ledet til en jugoslavisk antagelse om at NATO ville trekke seg først. Dette ville ledet til at uttrykket $(M-N)/(L-N)$ går mot 1. Operasjonen kunne dermed ha blitt iverksatt ikke bare som følge av feilvurderinger fra minst en av aktørene, men også fordi en iverksettelse i visse tilfeller (høye p verdier) ville vært et beste svar for NATO. Merk at dersom Jugoslavia ikke hadde en dominant strategi i ikke å akseptere, ville også lave p verdier lede til at trusselen ble iverksatt.

7.2 Usikkerheten omkring aktørenes evne til utholdenhet

For å finne svar på spørsmålet om hvem som trekker seg først, kan det foretas en analyse av hvor lenge NATO og Jugoslavia ville være i stand til å holde ut en konflikt. Rubinstein hevder at minst en av aktørene i en forhandlingssituasjon er utålmodig etter å komme frem til en avtale, ettersom det gjerne påløper aktørene en merkostnad ved fortsatt konflikt (Hovi 1992:47). Spillet fortsetter med andre ord inntil kostnadene er så store at det for minste en av dem vil være fordelaktig å gi etter. I presentasjonen av trusselteorien går det frem at kostnadene ved fortsatt konflikt er sentralt. Pape (1996:18) hevder derfor at overgivelse først vil skje når kostnadene ved fortsatt kamp er høyere enn å gi etter. Midgaard (1976:226) hevder i fortsettelsen av dette at det er den aktøren som taper mest, som vil ha en relativ ulempe i situasjonen.

Ved å betegne situasjonen etter at operasjon "Allied Force" ble iverksatt som et gjentatt spill med avgrensede tidsperioder, er det mulig å analysere hva som ville bli utfallet av konflikten. Et gjentatt spill kjennetegnes ved at det er en serie med repetisjoner av et mindre spill, som gjerne kalles trinns spill (Hovi og Rasch 1994:78). Det aktuelle trinns spillet det her er tale om er en fortsettelse av trusselspillet i kap 5 (fig 5.1), hvor Jugoslavia må velge mellom å akseptere eller å ikke akseptere avtalen etter at NATO har iverksatt trusselen. I likhet med tidligere spill oppfattes aktørene å være rasjonelle og enhetlige. Av forutsetningen om fullstendig og fullkommen informasjon følger at tidshorizonten er åpent kjent. NATO velger på sin side mellom å "fortsette bombingene dersom Jugoslavia ikke aksepterer" eller å "stanse bombingene dersom Jugoslavia ikke aksepterer".

Videre virker det rimelig å anta at det for både Jugoslavia og NATO påløper en merkostnad for hver periode spillet fortsetter. For Jugoslavia kan dette eksempelvis dreie seg om fysiske skader som landet påføres i følge med NATO-bombingen, samt Milosevic' utgifter til å holde på sine støttespillere og samtidig stagge opposisjonen (Aftenposten 27 mar 1999, Time Magazine 26 apr 1999). For NATO kostet 2 ukers luftkrig anslagsvis 500 millioner dollar. De totale kostnadene for alliansen ble anslått til 2-4 milliarder dollar (Aftenposten 7 apr 2000). Samtidig virker det rimelig å anta at det for alliansen også påløp en betydelig politisk kostnad i å holde på intern støtte og samtidig begrense den eksterne motstanden. Med bakgrunn i argumentene om

fremtidig troverdighet antas det også å være en betydelig kostnad for alliansen forbundet med det å gi seg først.

Omfanget av kostnadene varierer naturlig nok underveis for aktørene, men av hensyn til resonnementets kompleksitet holdes kostnadene konstante under hele spillet. Denne antagelsen er lite realistisk, ettersom NATO underveis i konflikten gradvis økte omfanget av sine luftangrep, men den vil ikke redusere fruktbarheten av resonnementet i særlig grad. Aktørene antas å ville fortsette konflikten så lenge følgende forutsetninger er oppfylt

For Jugoslavia: $B - (t \cdot w) > D$

For NATO: $M - (T \cdot W) > N$

Kommentar: Ligningen er ment som et grunnlag for diskusjon omkring aktørenes evne til utholdenhet. T og t er antall tidsperioder (hele tall) for hhv NATO og Jugoslavia, mens W og w er aktørenes merkostnader. D er Jugoslavias nytte i tilfelle utkastet til avtale aksepteres, mens B er nytten dersom NATO fortsetter bombingene. Rangeringen for Jugoslavia er $B > D$. M er nytten NATO oppnår i tilfelle bombingene fortsetter, mens N er nytten i tilfelle NATO stanser bombingene. Rangeringen for NATO er $M > N$. Utfallet avhenger av hvor store merkostnadene den enkelte aktør pådrar seg ved fortsatt konflikt, samt hvilken preferanseintensitet aktørene har. Med bakgrunn i forutsetningen om fullstendig og fullkommen informasjon, virker det rimelig å anta at $T > t$, hvilket viser at NATOs evne til utholdenhet var best.

Av drøftingen over går det frem at det er urealistisk å forutsette fullstendig informasjon, ettersom aktørenes preferanseintensitet og kostnader trolig ikke var kjent for motparten når spillet startet. Eksempelvis antok NATO at de jugoslaviske kostnadene ved luftangrep var langt større enn hva virkelig var tilfelle, noe som ble bekreftet da formann i NATOs militærkomité, Klaus Nauman uttalte at

"The air campaign is working but not as quickly as we hoped" (Time Magazine 17 mai 1999).

På tilsvarende vis var det for Jugoslavia rimelig å anta at de politiske kostnadene for alliansen ville være betydelige, dersom operasjonen trakk ut i tid.

Feiloppfatninger kan også ha vært gjeldende for aktørenes preferanseintensitet, hvilket også influerer på evnen til utholdenhet. Det kan derfor hevdes at utfallet av konflikten ville vært klart for begge, dersom informasjonstilgangen hadde vært fullstendig og fullkommen slik resonnementet forutsetter. Når disse forutsetningene ikke var oppfylt, måtte "slaget" gjennomføres fordi aktørenes subjektive oppfatninger av evnen til utholdenhet ikke sammenfaller med hva som virkelig var tilfelle.

7.3 En mulig begrunnelse for hvorfor Jugoslavia aksepterte en avtale over Kosovo

Hva som faktisk ledet til at Jugoslavia aksepterte en avtale er det siste sentrale spørsmålet i oppgaven. Dette fordi det kan få frem om NATOs trussel i virkeligheten ble effektiv, eller om det kan ha vært andre grunner til at Jugoslavia ga etter. Argumentene som presenteres kan relateres til de tidligere spillteoretiske modelleringene, ved at de enten berører de spillteoretiske forutsetningene eller aktørenes subjektive oppfatninger av preferanser og kostnader i følge med operasjon ”Allied Force”. Følgende grunner synes å ha innvirket på Jugoslavias beslutning om å akseptere det utkast til avtale som ble presentert i begynnelsen av juni 1999.

Forutsetningen om enhetlig atferd for NATO ble tilstrekkelig oppfylt

Den spillteoretiske forutsetningen om NATO som enhetlig aktør var som kjent ikke oppfylt, hvilket innledningsvis var et usikkerhetsmoment. At alliansen klarte å holde seg samlet, er sett på som et av de viktigste argumentene for at NATO fikk igjennom en fredsavtale (Pharo 2000:9). Alliansen viste få tegn til splittelse, selv om spørsmålet omkring bakkestyrker, tilfeller av feilbombing og skader på sivile utgjorde et problem underveis (JFR 30 mar 2000). NATO hadde under konflikten problemer med enkelte stater, men etter som konflikten utviklet seg ble det gradvis klarere at det ikke ville komme en splittelse, slik Jugoslavia hadde gode grunner til å håpe på i forkant (Ash 2000:59, Posen 2000:70). Alliansen opplevde tvert imot en økt oppslutning underveis, noe som trolig skyldes Jugoslavias maktbruk overfor kosovoalbanerne og mediens rapporter om flyktingestrømmer (Aftenposten apr-jun 1999, Rubin 2000, Short 2001:13).

Bortfall av allierte for Jugoslavia

For NATOs motstandere og Jugoslavias ”allierte” ble det til slutt for kostbart å aktivt opponere mot operasjonen (Aftenposten 5 jun 1999, Cordesman 1999:3,13). For Jugoslavia utgjorde trolig manglende støtte fra Russland et avgjørende element, fordi det hele tiden ble håpet på at NATO ikke ville iverksette trusselen for å unngå en konflikt med Russland (Ash 2000:59, Gobarev 1999:4). Da Russland støttet G-8 landenes utkast til avtale i begynnelsen av mai 1999, ble det klart at Russland så det

som sin interesse å ta NATOs side. Jugoslavia hadde med andre ord mistet sin viktigste støttespiller (Aftenposten 7 mai 1999, Posen 2000:69-70). Den russiske utsendingen Viktor Tsjernomyrdin bekreftet Russlands holdning overfor Milosevic, og en måned etter bøyde Jugoslavia av. Det er hevdet at Jugoslavias håp var sterkt overdrevet. Dette fordi den reelle grunnen til den endrede russiske atferden trolig lå i at de russiske båndene til Serbia ikke er særlig sterke, samt at Russland så kostnadene ved fortsatt å støtte Milosevic som for store (Gobarev 1999:3-4, Rajic 2000:25). Russlands støtte til NATO er av flere regnet som et av de viktigste elementene for fred, og behovet for russisk engasjement ble fremhevet allerede to uker etter at operasjonen startet (Aftenposten 13 apr 1999; Barth Eide 2000:53, Forsvarsdep 2001:3). Gobarev (1999:4-5) hevder således at Milosevic ikke ville akseptert noen avtale i tilfelle Russland hadde støttet Jugoslavia. Denne påstanden støttes også av Posen (2000:70), som hevder at den jugoslaviske strategien for å svekke NATO fungerte til siste slutt. Dette begrunnes med at bombingene av Kinas ambassade (den 7 mai), og bombingene av flyktingene i Korisa (den 13 mai), ledet til betydelige politiske problemer for alliansen (ibid).

Økte kostnader for Jugoslavia som følge av økt effekt fra NATOs maktmidler

Et annet argument er at de innledende svakhetene i maktbruken falt bort med de endringer som ble foretatt i NATOs militære strategi (Cordesman 1999:15-16). Det var hele tiden klart at NATO innledningsvis ville fokusere sine angrep på det jugoslaviske luftforsvaret. Da målet om tilstrekkelig operasjonell frihet ble nådd samtidig som værforholdene bedret seg, økte effekten av NATOs bombing (Short 2001:22). Samtidig økte NATO antallet deltakende fly, hvilket innebar en gradvis tilnærming til "Powelldoktrinen" (Daalder & O'Hanlon 1999:134, Posen 2000:72). Særlig effektive var angrepene på de strategiske målene, som influerte på Milosevic evne til å holde på sine støttespillere (Barth Eide 2000:51). NATO rammet med andre ord Milosevic svake punkt i større grad (Flight International sep 1999). Fokuseringen på "the head of the snake" synes dermed vellykket, ettersom de økonomiske kostnadene til slutt ble for store (Mønnesland 1999:372). I tillegg kan det hevdes at effekten av de tidlige angrepene ikke kom til syne innledningsvis, ettersom det gjerne

kreves om lag 6 uker med luftkrig før en motstanders evne er tilstrekkelig svekket (Aftenposten 19 apr 1999). Samtidig kan det argumenteres for at Jugoslavias økonomiske utholdenhet i utgangspunktet ikke var særlig sterk, fordi de allerede iverksatte økonomiske sanksjonene hadde influert negativt på evnen til utholdenhet (Cordesman 1999:22-23).

Forberedelse til bakkestrid innebar økte potensielle kostnader for Jugoslavia

Etter som konflikten trakk ut i tid, ble det også klart at bakkestyrker kunne bli påkrevd i tilfelle en avtale ikke ble nådd før vinteren (Daalder & O'Hanlon 1999:132). Da tidspunktet for en offisiell avgjørelse på dette spørsmålet nærmet seg, ble det klart at flere sentrale aktører ikke ville utelukke bruk av bakkestyrker (Tony Blair, Bill Clinton og Javier Solana iflg Aftenposten 19 apr-3 jun 1999). Med bakgrunn i det betydelige antall flyktninger i nabolandene, var det dermed en større krise i vente for alliansen dersom en avklaring ikke ble nådd i løpet av kort tid. Signalene om holdningsendringene i forhold til bakkestyrker kom ut i media, og i mai 1999 utelukket ikke alliansen lenger bakkestyrker. Dette ble også fulgt opp med en gradvis økt tilstedeværelse av bakkestyrker i Makedonia (Cordesman 1999:3,13). For Jugoslavia ble det dermed klart at NATO trolig ville ha tilstrekkelig troverdighet i følge med en operasjon på bakken, selv om en slik offensiv til en viss grad lå frem i tid (JFR 13 mai 1999).

Økt suksess for UCK innebar økte kostnader for Jugoslavia

For Jugoslavia var det trolig også en faktor at UCK i den siste perioden hadde suksess på bakken (Daalder & O'Hanlon 1999:131). Denne suksessen var trolig nært knyttet til samkjøring av aksjoner med NATOs luftstyrker (Barth Eide 2000:53). Samkjøringen skapte således "målrrike omgivelser for NATO" og da særlig de siste to ukene av operasjonen, da NATO angrep den vestlige delen av Kosovo rundt Mt Pastrik med strategiske bombefly (Aftenposten 5 jun 1999, Clark 2001:336-337, Air Forces Monthly jun 2000). Denne økte effekten var trolig også med på å fremtvinge en fredsslutning (Barth Eide 2000:53, Cordesman 1999:3). Mot dette hevder Posen (2000:64) at dette argumentet ikke kan ha vært særlig fremtredende, fordi skadene som er avdekket i det nevnte området i ettertid ikke var særlig store.

NATO ble i liten grad rammet, hvilket innebar lave kostnader for alliansen

Etterhvert synes det også som Jugoslavias vilje til utholdenhet ble svekket som følge av at NATOs flystyrker ikke ble rammet i særlig grad. Tross i at den jugoslaviske militære evnen ikke ble rammet i særlig grad, synes evnen uansett å være stadig dårligere (Posen 2000:73). Alliansen tapte som kjent ingen soldater som følge av jugoslaviske mottiltak, selv om et lite antall fly ble skutt ned av motparten. Det var for første gang i historien tale om en krig hvor den ene aktøren ikke hadde falne som følge av fiendtlige handlinger (Aftenposten 11 jun 1999). NATOs evne til utholdenhet militært sett, var med andre ord ikke særlig svekket, da tapene kun dreide seg om 0,03% av luftstyrkene (Cordesman 1999:6). I forhold til Gulfkonflikten var tapene en tredjedel. Short understreker dette poenget ved å hevde at manglende tap, sammen med samhold i alliansen og beskyttelse av egne styrker på Balkan, var avgjørende for suksess (Air Force Magazine sept 1999).

Misnøye i opposisjonen og befolkningen i Jugoslavia

Innledningsvis hadde det i Jugoslavia vært en positiv holdning til å forsvare Kosovo mot NATO og UCK, men da befolkningen i økende grad følte effekten av bombingene på kroppen, snudde denne oppslutningen (Aftenposten 31 mai 1999, Posen 2000:74, Short 2001:12). Milosevic maktgrunnlag ble med andre ord svekket, tross den innledende støtten regimet hadde i befolkningen (Ash 2000:59, Rajic 2000:11). Dette ledet til en økende fare for intern uro i Jugoslavia, til tross for at regimet i stor grad kontrollerte mediene og maktapparatet (Mønnesland 1999:372). Milosevic, som fryktet et nytt Romania under Ceuscescu-regimets fall, kan ha blitt urolig av den økende misnøyen i befolkningen, som blant annet ledet til antikrigs protester (Aftenposten 22 mai 1999). Det kan dermed ha vært Milosevic vilje til å fortsette konflikten som var det springende punktet, mer enn de militære styrkenes evne og vilje til fortsatt kamp (JDW 7 jul 1999). Dette henger særlig sammen med argumentet om økte kostnader for regimet, fordi evnen til å holde på nasjonale støttespillere dermed ble stadig svakere.

Endrede krav for Jugoslavia å forholde seg til

Et neste argument er at de krav NATO satte frem ved fredsslutningen, var noe forskjellige fra utkastet til avtale fra Rambouillet (Posen 2000:79). FN-resolusjon 1244, som lå til grunn for freden i juni, avvok noe fra kravene fra Rambouillet (Aftenposten 12 jun 1999). FN kom inn som en overordnet myndighet med en langt større rolle enn tilfelle var i utkastet fra Rambouillet (Posen 2000:76-77). Russland var ved fredsslutningen inkludert i de internasjonale styrkene, selv om NATO var den viktigste aktøren. Videre måtte Kosovos fremtidige status og den fremtidige folkeavstemningen godkjennes av FNs sikkerhetsråd. Dette gjorde fremtidig uavhengighet mindre sannsynlig, samtidig som jugoslavisk suverenitet ikke ble avgitt (Mønnesland 1999:372, Sunde 2000:67). Kosovo var dermed ikke tapt fordi det var en klarere del av Serbia (JDW 21 jul 1999, Posen 2000:79).

For Milosevic, som hele tiden synes å ha maktpolitikk som drivkraft, ledet dette trolig til at det å "gi etter" fremsto som et bedre alternativ enn fortsatt konflikt. Milosevic hadde nemlig ikke latt seg fullstendig diktere av overmakten, hvilket er positivt i et jugoslavisk historisk lys (Posen 2000:79). Totalt sett var den nye avtalen nemlig bedre for Jugoslavia enn den opprinnelige, og da særlig i en tid hvor den jugoslaviske strategien hadde sluttet å fungere (Posen 2000:39). Dette innebar at det å akseptere det nye utkastet til avtale lå innenfor det jugoslaviske forhandlingsrommet (Posen 2000:83). I denne sammenheng er det verdt å merke seg at de nye kravene ble vedtatt av G-8 landene og foreslått de stridende (NATO og Jugoslavia) av EUs og Russlands utsendinger (Aftenposten 3-5 jun 1999). I forhold til definisjonen av en ekstern mekanisme kan det derfor hevdes at det var denne type aktører som var med på å få frem en avtale.

7.4 Avslutning

Med bakgrunn i den spillteoretiske presentasjonen kunne utfallet av operasjon "Allied Force" ha vært klart for aktørene forut for iverksettelsen, dersom kostnadene og preferanseintensitetene var åpent kjent i forkant. Ikke bare kommer dette frem i modelleringen av hvilken aktør som ville gi seg først, men også i presentasjonene av aktørenes evne til utholdenhet som igjen er fundert i vurderingene av interesser og

målsettinger. I forhold til antagelsen om konflikten som et gjentatt spill, kan det hevdes at aktørenes preferanseintensitet og kostnader ved var det avgjørende. Jugoslavia og Milosevic ble med andre ord påført tilstrekkelige kostnader av NATO til at det ble fordelaktig å akseptere. Det kan også hevdes at det diplomati som EU og Russland bidro med, var avgjørende for en fredelig løsning. Særlig avgjørende for Jugoslavias handlingsvalg synes bortfallet av Russland som alliert. Dette underbygger argumentet om at NATOs trussel ikke ble effektiv, men heller at en ekstern faktor var det avgjørende elementet. Endrede krav for Jugoslavia å forholde seg til, er også med på å underbygge argumentet om at NATOs trussel alene ikke var det avgjørende. Avtaleutkastet fra juni kan, i motsetning til utkastet fra Rambouillet, ha vært innenfor forhandlingsmengden til aktørene.

8. Konklusjon

Målsettingen

Oppgaven har hatt som målsetting å belyse NATOs bruk av militærmakt overfor Jugoslavia under Kosovokonflikten i et teoretisk perspektiv. Den første problemstillingen var knyttet til hva det var rimelig for NATO å forvente om Jugoslavias reaksjon på den fremsatte trusselen. Den neste problemstillingen var knyttet til hvilke argumenter som kunne gis for at NATOs trussel ikke førte til at Jugoslavia aksepterte alliansens krav, før trusselen ble iverksatt. Oppgavens tredje problemstilling hadde til hensikt å belyse problematikken rundt utelukkelsen av bakkestyrker. Fokus var her rettet mot hvilke argumenter som kunne gis for at NATO, tross argumenter for å ikke utelukke bakkestyrker, likevel valgte å fremsette en trussel som bare omfattet luftmakt. Oppgavens siste problemstilling tok for seg mulige grunner til at Jugoslavia valgte å akseptere en avtale, for på det viset å belyse om det var NATOs trussel som til slutt ble effektiv.

Funnene

Da NATO valgte å engasjere seg i konflikten i Kosovo, var det i strid med hva flere sentrale aktører anbefalte. Presentasjonen av konfliktens historie, dens særtrekk

og aktørenes interesser, viste at det ikke ville bli noen enkel oppgave for alliansen å skape en permanent fred. For kosovoalbanerne og Jugoslavia var det egen sikkerhet og fremtid som sto på spill, hvilket indikerte at det ville kreves betydelige maktmidler for at disse aktørene skulle endre atferd permanent. For NATOs medlemmer var det menneskerettigheter, humanitære verdier, status og prestisje og et ønske om stabilitet og fred i regionen som var fremtredende. Det var derfor ikke tilsvarende vitale interesser på spill for alliansen eller dens medlemmer. Særlig synes dette å gjelde frem til kostnadene ved et potensielt nederlag ble tilstrekkelig store for alliansen som helhet. Selv på dette tidspunkt var ikke den nasjonale sikkerhet truet, noe som betyr at grunnlaget for vellykket bruk av militærmakt ikke fullt ut var tilstede.

Det synes av den grunn ikke rimelig for NATO å forvente at Jugoslavia ville gi etter, før trusselen ble iverksatt. Foruten tidligere jugoslaviske handlinger i tilsvarende situasjoner kunne alliansen under forhandlingene i Rambouillet få inntrykk av at Jugoslavia ikke ville gi etter for det press som ble fremsatt. Dette fordi det å akseptere utkastet til avtale ville gi lavest nytte for Jugoslavia. En akseptering av utkastet ville nemlig innebære tap av Kosovo som en fremtidig del av Serbia. Situasjonen for Jugoslavia ble ikke særlig endret da det ble klart at kosovoalbanerne aksepterte avtaleutkastet fra Rambouillet. Dette fordi Jugoslavias steile holdning trolig også var et resultat av de svakheter som kunne knyttes til den fremsatte trusselen.

Svakheterne i NATOs trussel innebar at alliansen ikke oppfylte kravet til enhetlig aktør slik spillteorien forutsetter. Det faktum at det også dreide seg om aktører med ulik kulturell bakgrunn indikerer videre at det var forskjellige virkelighetsoppfatninger, hvilket igjen influerer på aktørenes rasjonalitet. Manglende kulturell forståelse kan derfor ha ledet til reaksjoner hos Jugoslavia som alliansen ikke forventet.

Det synes også å ha vært en viss grad av uklarhet i trusselen, ettersom NATO innledningsvis ikke avklarte trusselens innhold, samt at det heller ikke ble fremsatt noen klar og endelig tidsfrist. Det ble i stedet satset på utstrakt diplomati og en gradvis heving av beredskapen til alliansens styrker. For Jugoslavia innebar dette en mulighet for unnvikenhet og mindre innrømmelser.

Videre kan det hevdes at det var svakheter i kravene om relevans og fullstendighet, fordi Jugoslavia meget vel kan ha oppfattet at trusselen ville bli iverksatt uansett hvilke handlinger landet foretok seg. Dette fordi trusselen kan ha blitt oppfattet som et oppgjør for å fjerne Milosevic, mer enn å endre Jugoslavias handlinger i Kosovo.

Det kan også argumenteres for at NATOs trussel ikke ble oppfattet som tilstrekkelig alvorlig. Svakheterne ved bruk av luftmakt var åpenbare i forkant av operasjonen. Dette fordi NATO ved luftmakt alene ikke var i stand til å okkupere Kosovo, ei heller beskytte den sivile befolkningen. I tillegg var gjennomføringen av trusselen åpent kjent i forkant, slik at det for Jugoslavia var få overraskelser i vente. Jugoslavias muligheter til å svekke effekten av luftangrepene, NATOs avvik fra militære teorier, samt ufordelaktig klima og terreng, reduserte effekten av trusselen ytterligere. For Jugoslavia fremsto dermed utholdenhet som nøkkelen til suksess, ettersom det kunne lede til at kravene ble endret eller at alliansen ble splittet. Jugoslavia hadde dessuten gode erfaringer fra tidligere konflikter, hvilket gjorde at handlingsrommet for å svekke NATO var meget godt.

Det kan hevdes at dersom NATO umiddelbart hadde gått for "the head of the snake" med overveldende bruk av luftmakt, kunne en avtale kommet i stand på et tidligere tidspunkt. Også dette argumentet er det knyttet usikkerhet til, fordi det for det første kunne ha lammet det jugoslaviske beslutningsapparatet. For det andre er effekten av en strategisk bombekampanje et meget omstridt tema, ettersom det i de fleste tilfeller styrker det sittende regimet og svekker opposisjonen. Det kan derfor reises tvil om trusselen om luftmakt overhodet kunne bli tilstrekkelig alvorlig, dels fordi den ved sin utforming var basert på utmattelse og dels fordi det ville være meget vanskelig å svekke Milosevic maktgrunnlag uten samtidig å svekke opposisjonen i Jugoslavia. For Milosevic kan det å ikke akseptere derfor ha vært fundert i et ønske om å konsolidere egen makt i en situasjon hvor mulighetene for å beseire NATO i tillegg var tilstede. Samtidig ville det for Jugoslavia i et historisk lys være bedre å bli påtvunget det dårligste utfallet fremfor å akseptere det innledningsvis.

Det kan også hevdes at Jugoslavias manglende vilje til å akseptere skyldes en oppfatning om manglende troverdighet hos alliansen. Merk at dette synes å bryte med argumentet om at Jugoslavia kan ha antatt at trusselen uansett ville bli iverksatt. Tross

påstanden om at det for NATO som helhet var betydelige interesser på spill i etterkant av Rambouillet, var det gode grunner for Jugoslavia å anta at alliansen ikke ville iverksette trusselen. NATOs potensielle problemer internt og eksternt synes her å spille en vesentlig rolle, sammen med de nevnte svakhetene i trusselen. Særlig synes Russlands motstand mot en NATO inngripen å ha influert på Jugoslavias steile holdning.

Når det gjelder argumentene for og imot en inkludering av bakkestyrker i trusselen, synes konklusjonen ikke å være like klar som kritikerne har hevdet. Bakkestyrker ville i en ideell situasjon trolig ledet til at evnen til å ramme de jugoslaviske styrkene ville bli bedre, samtidig som det ville styrke evnen til å beskytte flyktningene. Bakkestyrker ville således ha vært fordelaktig, fordi det ville ledet til økt samsvar mellom de politiske målsettingene og de militære virkemidlene. Gitt NATOs mål om å presse Jugoslavia til å akseptere et utkast til avtale og samtidig minimere alliansens egne tap, er svaret langt mer usikkert. Jugoslavias utholdenhet synes ikke i avgjørende grad å avhenge av tap i militære styrker, men heller å være påvirket av Milosevic maktgrunnlag. Bakkestyrker ville i liten grad være egnet til å ramme maktgrunnlaget, fordi det ville innebære aksjoner mot mål i Serbia. Behovet for bakkestyrker dukker derfor opp dersom målet med operasjonen var å besette eller beskytte et område eller en befolkning. Dersom målet var å presse et styre, hvis strategiske tyngdepunkt ikke synes å være dens militære styrker, kan det derfor diskuteres om bakkestyrker bør inkluderes. Dette fordi det gjør alliansen mer sårbar, da bakkestyrker med all sannsynlighet ville medført tap av soldater for alliansen i tilfelle Jugoslavia fortsatt valgte å stå imot. Beskyttelse av eget strategisk tyngdepunkt fremstår dermed som det viktigste argumentet for å utelukke bakkestyrkene. Dette fordi det trolig ville ha virket negativt på alliansens evne til å stå samlet, noe som igjen ville ha svekket troverdigheten.

Et neste sentralt punkt er hvorvidt bakkestyrker virkelig var tilgjengelig for alliansen på kort varsel. Det er hevdet av sentrale aktører at dette var et problem, ettersom de enkelte statene kun hadde vilje til å sende sine beste soldater, samt at utplasseringen av styrken ville ha vært tidkrevende. Frykten for tap, er i den

sammenheng en sentral faktor. En trussel om bakkestyrke kunne derfor blitt ansett som en "bløff", dersom den ikke ble klargjort og utplassert.

Problemet for NATO var ikke bare hvilken effekt en trussel om bakkestyrker ville ha på Jugoslavias strategivalg, men like mye om en slik trussel overhodet kunne fremsettes. Fokus bør derfor rettes mot hva alliansen kunne bli enige om internt, samt alliansens handlingsfrihet i forhold til andre aktører i det internasjonale samfunn. Disse momentene synes særlig fremtredende, ettersom en inngripen i konflikten i utgangspunktet fremsto som kontroversiell for ulike aktører i og utenfor alliansen. I denne sammenheng spilte den manglende formelle godkjenningen fra FN en rolle, sammen med den kraftige misnøye som ble fremsatt fra russisk hold. Det kan derfor med rette reises tvil om en slik type trussel overhodet kunne la seg realisere.

Når utfallet av konflikten ble at Jugoslavia valgte å trekke seg først, synes dette å være en følge av at NATO klarte å forbli samlet, samtidig som alliansen påførte Jugoslavia og Milosevic betydelige økonomiske og politiske kostnader. Alliansen svekket for det første Jugoslavias militære evne samtidig som fokuseringen på de strategiske målene innebar en svekkelse av det økonomiske grunnlaget for Jugoslavia som stat. I tillegg rammet NATO maktgrunnlaget til Milosevic, hvilket influerte på hans evne til å holde på sine støttespillere. For alliansen ble egne kostnadene holdt på et lavt nivå, ettersom egne tap var minimale. Samtidig klarte alliansen å holde de politiske kostnadene på et lavt nivå. I sum var derfor alliansens evne til utholdenhet bedre enn Jugoslavias. Dette leder til tanken om at trusselen ble effektiv.

Mot dette kan det hevdes at det for det første var Russlands støtte til NATO som var det avgjørende. Særlig synes Russlands valg om å støtte NATO å være av avgjørende betydning for Jugoslavias vilje til utholdenhet. For Jugoslavia og Milosevic kan også utfallet av spillene på de interne arenaene ha virket inn. Tenker her særlig på Milosevic evne til å holde på egne støttespillere og samtidig kontrollere maktapparatet internt i Jugoslavia.

For det andre kan de endrede kravene på et vis som var fordelaktig for Jugoslavia i forhold til avtaleutkastet fra Rambouillet også ha virket inn. Kosovo var i det nye utkastet mer knyttet til Serbia, samt at FN og Russland i større grad var trukket inn.

Det kan dermed ikke med sikkerhet konkluderes om det var trusselen som ble effektiv, eller om det var eksterne aktørers rolle og endrede krav som ledet til at Jugoslavia ga etter. Trolig var det en kombinasjon av faktorene som var avgjørende.

Implikasjonene

Gitt NATOs offisielle målsettinger med å gripe inn, kan det stilles spørsmål om militærmakt er egnet som middel for å løse denne type konflikt. Dette fordi det ikke med sikkerhet kan konkluderes om trusselen kunne ha blitt eller ble effektiv. De militære teoriene slik de er presentert gir ikke noe klart svar på spørsmålet. Oppgaven har således vært med på å svekke de militære teoriens gyldighet i denne type konflikter. På det spillteoretiske plan synes teorien å få frem de vesentlige momentene. Problemet er dog å finne maktmidler som i denne situasjonen ville være tilstrekkelig alvorlig uten at troverdigheten ble rammet. Situasjonen var derfor av en slik art at det ikke ville være mulig å oppfylle alle de krav teorien setter for vellykket bruk av trusler.

Det kan også stilles spørsmål om det overhodet bør gripes inn i denne type konflikter, da det er meget vanskelig å påtvinge stridende en permanent fred ved bruk av maktmidler. Situasjonen i Kosovo etter fredsavtalen underbygger dette. Et sentralt spørsmål blir dermed om NATOs inngripen førte befolkningen nærmere en varig fred uten internasjonal tilstedeværelse ?

Et annet aspekt som det er verdt å belyse, er om NATOs målsetting også var å fjerne Milosevic fra makten ved å svekke hans maktgrunnlag. Dersom dette var tilfelle kan det stilles spørsmål om NATOs bruk av militærmakt var vellykket i et langt perspektiv. Maktbruken kan nemlig ha ledet til at Milosevic mistet makten på et tidligere tidspunkt, enn hva som ville vært tilfelle dersom trusselen var tilstrekkelig alvorlig i utgangspunktet.

Metodisk sett er det problematisk å generalisere funnene ut i fra denne konflikten, ettersom det for det første er ett case som er analysert. Samtidig har gjerne alle konflikter sin egen dynamikk og særtrekk, hvilket leder til at lærdommene fra denne konflikten kun kan være retningsgivende for fremtidig bruk av maktmidler. Innsikten i NATOs bruk av militærmakt i Kosovo kan derfor være et nyttig bidrag i så måte.

9. Kilder

AftenAftenposten 1998-2000

Aftenposten 1998 – 2001

Air Force Magazine. Diverse utgaver 1999- 2000

Air International. Diverse utgaver 1999-2000

Allison, G (1969): *Conceptual models and the Cuban missile crisis*. American political science review. Nr 63 (3) 1969 s 689-718.

Andersen, Ib., red. (1990): *Valg af organisations sociologiske metoder - et kombinationsperspektiv*. København: Samfundslitteratur.

Andersen, M (2001). Telefonintervju med faglærer i taktikk ved Krigsskolen Linderud den 15 mar 2001.

Amnesty International (2000): *Collateral damage and unlawful killing*. Rapport, Juni

Arntsen, A.S.B (2000): *Erfaringer fra Kosovo- konseptuelle og doktrinære utfordringer*. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 3 2000.

Ash, T.G (2000): *Kosovo; was it worth it*. The New York Review

Atkinson mfl. (2000): *Hilgards Introduction to Psychology*. Harcourt College Publishers, Orlando USA.

Aviation Week and Space Technology; diverse nummer

Axelrod, R (1984): *The Evolution of Cooperation*. London: Penguin Books.

Barth Eide, E (1999): *Fra Dayton til Rambouillet*. Menneske og Rettigheter 17 (3)

Barth Eide, E (2000): *NATOs kosovokrig- ett år etter*. Internasjonal Politikk, Nupi; Oslo

Blechman, B og Wittes, T,C (1999): *Defining Threat and Use of Force in American Foreign Policy*. Political Science Quarterly. Academy of Political Science, New York nr. 114 1999 s 1-22

Borch, Chr (2000): *NATO etter Kosovo*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 6-2000. Den norske Atlanterhavskomite, Oslo.

Borchgrevink, Aa (1999): *Bakgrunn for konflikten i Kosovo og OSSEs rolle*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 3-1999. Den norske Atlanterhavskomite; Oslo

- Brown, J.F (1994): *Hopes and Shadows, Eastern Europe after communism*. Harlow, Essex, UK: Longman.
- Bull-Hansen, F (1999): *En alleuropeisk sikkerhet etter bomber over Balkan*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 9-1999. Den norske Atlantehavskomite, Oslo.
- Bureau of European Affairs, U.S Department of State, Washington D.C: 1 mar 99
- Børresen, J (1998): *Manøverkrigføring som operativt konsept for forsvaret av småstaten Norge*. Norsk Militært Tidsskrift nr 8/9 1998
- Chong, D (1992): *Reputation and cooperative behavior*. Social Science Information. Sage. London 1992 s 683-709.
- Clark, W (1999): *When force is necessary: NATOs military respons to the Kosovo crisis*. NATO Review
- Clark, W (2001): *Waging modern war*. Public affairs. New York.
- Cordesman, A (1999): *The lessons and Non-lessons of the Air and missile campaign in Kosovo*. Executive Summary. Center for Strategic and International Studies 1999.
- Daalder & O'Hanlon (1999): *Unlearning lessons of Kosovo*. Foreign Policy 1999 Fall Dagsavisen 1999
- Dahl, O (1994): *Grunntrekk i historieforskningens metodelære*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Diesen, S (1998): *Militær strategi, en innføring i maktens logikk*. Cappelen akademisk forlag, Oslo.
- Desch, M (1998): *Culture clash*. International Security Vol 23 nr 1
- Elster, J (1989): *Solomonic Judgements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Espenes, Ø (2000) *Nytt NATO, nytt Luftforsvar- noen innledende betraktninger*. Referat fra Luftmaktseminaret 1999. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 3 2000.
- Fermann, G (2000): *Aspekter ved konflikt og konfliktløsning i Kosovo*. Luftkrigsskolens skriftserie. Vol nr 2 febr 2000
- Flight International. Diverse utgaver 1999-2000.
- Forsvarets Forum 24 januar 2001. Forsvarets Rekrutterings- og mediasenter.
- Forsvarsdepartementet (2001): *Kosovo-Krisen: nasjonal rapport*. www.odin.dep.no/fd/norsk/publ/utredninger/andre/010011-220003/index-dok000-b-f-a.html

- Frantzen, H (1998): *Uforpliktende Nato-bombing i Kosovo ?* Aftenposten 25 september 1998.
- Furuhovde, T: *Galluper og maktanvendelse*. Aftenposten 27 april 1999.
- Gates, S & B. Humes (1997): *Games, Information and Politics: Applying game theoretic models to politics*. Ann Arbor: Michigan University Press.
- Gibbons, R (1997): *Journal of Economic Perspectives*. American Economic Association, nr 11 (1) 1997 s 127-149.
- Gobarev, V (1999): *Russia- NATO relations after the Kosovo Crisis: Strategic Implications*. The Journal of Slavic Military Studies, Vol 12 No 3 s1-17.
- Guicherd, C (1999): *International law and the war in Kosovo*. Survival, International Institute for Strategic Studies.
- Gulseth, Hals & Tjøstheim (1998): *Manøverkrigføring*. Norsk Militært Tidsskrift 6/7-1998
- Gulseth (1999): *NATOs krigsstrategi etisk dilemma*. Aftenposten 3 mai 1999
- Hagen, W.N (1999): *The Balkans Lethal Nations*. Foreign Affairs July/Aug 1999
- Hallion, R (2001): *Critical Aerospace capabilities for Coalition Operations*. Foredrag Luftkrigsskolen. Luftkrigsskolens skriftserie Vol V. Mars 2001
- Harsanyi, J.C (1986): *Ch 3: Advances in Understanding Rational Behavior* i Jon Elster *Rational Choice*. Blackwell Publishers 1986 s 82-107.
- Hellevik, O (1994): *Forskningsmetode i Sosiologi og Statsvitenskap*. Universitetsforlaget. Oslo
- Hirshleifer, J (1987): *Ch:14 On the Emotions as Gurantors of Threats and Promises*. I Duprè, J: *The Latest on the best*. MIT Press 1987 s 307-326.
- Holsti, K. J (1995): *International Politics; A framework for analysis*. Prentice Hall International Editions.
- Hovi, J (1992): *Spillmodeller og internasjonalt samarbeid: Motiver, mekanismer og institusjoner*. Upublisert doktoravhandling.
- Hovi, J og Rasch, B.E (1994): *Strategisk Handling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hovi, J & Rasch, B.E (1996): *Samfunnsvitenskapelige analyseprinsipper*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hovi, J (1998): *Games, Threats & Treaties*. London: Pinter.

- Hovi, J. & R. Malnes (red.) 2000(kommer): *Internasjonal politikk. En introduksjon til sentrale temaer og teorier*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Hovi, J (2000): Forelesningsnotater Stv 917. Institutt for statsvitenskap. Universitetet i Oslo.
- Iklody, G (2000) *The Kosovo conflict- Experiences of a new NATO member*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 5-2000. Den norske Atlantehavskomite, Oslo.
- Janes Defence Weekly (JDW) (1998-2000): diverse nummer
- Janes Foreign Report (JFR) (1998-2000): diverse nummer
- Janes Intellegence Report (JIR) (1998-2000): diverse nummer
- Jervis, R (1990): *Models and Cases in the Study of International Conflict*. Journal of International affairs. The Journal 199081-101.
- Johansen, L (1975): *Spillteori som grunnlag for samfunnsanalyse*. Statsøkonomisk Tidsskrift s 89-110
- Johansen, T (2000): *Erfaringer fra luftkampanjen mot FRY/Jugoslavia*. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 3 2000.
- Judah, T (1999): *Kosovos road to war*. Survival 1999 Summer.
- Jugoslaviske Utenriksdepartementet (1999a): *"NATO crimes in Jugoslavia – Documentary Evidence 24 March - 24 April 1999"*. Det Jugoslaviske Utenriksdepartementet. Beograd 1999 Sluzbeni Glasnik.
- Jugoslaviske Utenriksdepartementet (1999b): *"NATO crimes in Jugoslavia – Documentary Evidence 24 April - 10 June 1999"*. Det Jugoslaviske Utenriksdepartementet. Beograd 1999 Sluzbeni Glasnik.
- Jugoslaviske Utenriksdepartementet (2000): *"Terrorist acts of Albanian terrorist groups in Kosovo and Metohija - Documents and Evidence 1 January 1998 – 10juni 1999 - Part One"*. Det Jugoslaviske Utenriksdepartementet. Beograd 1999 Sluzbeni Glasnik
- Jugoslaviske Utenriksdepartementet (2000b): *"Terrorist acts of Albanian terrorist groups in Kosovo and Metohija - Documents and Evidence 1 January 1998 – 10juni 1999 - PartTwo"*. Det Jugoslaviske Utenriksdepartementet. Beograd 1999 Sluzbeni Glasnik
- Keohane, R.O (1989): *International Institutions and State Power - Essays in*

- International Relations Theory*, Westview Press, Boulder Colorado
- Kjøhlberg, A (1997): *Konfliktdimensjonene i Europa*, FFI-Rapport-97/05253.
- Laugen, T (1999): *Stumbling Into a New Role - NATO's out-of-area policy after the Cold War*, Institutt for Forsvarsstudier.
- Lepgold, J (1998): *NATOs post-cold war collective action problem*. International Security Summer 1998.
- Liddell Hart, B. H (1954): *Strategy*. Meridian. London
- Lund, T (1999): *Interne konflikter og humanitær intervensjon*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 3-1999. Den norske Atlantehavskomite, Oslo.
- Luttwak, E.N (1999): *Give war a chance*. Foreign Affairs July/Aug 1999.
- Magnussen, T (1998): *Kosova konflikten*. Nordisk Øst-forum nr 4-98. Scandinavian University Press. Gjøvik.no
- Malcolm, N (1998): *Kosovo, A short history*. London. Macmillian
- Malcolm, N (1999): *Independence for Kosovo*. New York Times 9 juni 1999
- Mason, T (2000): *Air Power as an instrument in Peace Support Operations*. Referat fra Luftmaktseminaret 1999. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 3 2000.
- Midgaard, K (1971): *Forhandlingsteoretiske momenter*. Oslo Institutt for Statsvitenskap. Universitetet i Oslo.
- Midgaard, K (1976): *Cooperative Negotiations and Bargaining* i Midgaard 1993 *Strategi, Politisk kommunikasjon og Forhandlinger*. Unipub, ISV, UiO, Oslo
- Midgaard K. og Underdal A. (1977): *Multityparty Conferences* i Midgaard 1993 *Strategi, Politisk kommunikasjon og Forhandlinger*. Unipub, ISV, UiO, Oslo
- Midgaard K. (1983): *Bargaining and Rationality* i Midgaard 1993 *Strategi, Politisk kommunikasjon og Forhandlinger*. Unipub, ISV, UiO, Oslo
- Midgaard, K (1999): *Moderat selvhevdelse under usikkerhet*. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Milutinovic, M (2001): *Møte med den serbiske presidenten den 29 mar 2001 i følge med studietur til Beograd i regi av Fagutvalget ved ISV, UiO*.
- Mønnesland, S (1994): *Kosovo*. Aktuell informasjon 1/94, Oslo: Sypress forlag.
- Mønnesland, S (1995): *Før Jugoslavia og etter*. Oslo: Sypress forlag.
- Mønnesland, S (1999): *Før Jugoslavia og etter*. Oslo: Sypress forlag.

- Mønnesland, S (1999b): *Befolkningen i Kosovo gjennom tidene*. Nordisk Øst Forum nr 2 1999. Scandinavian University Press. Gjøvik.no
- Naastad, N (1999): *Om manøverkrig, Kosovo og andre kriger*. Norsk militært tidsskrift nr 11-1999.
- Naastad, N (2000): *Krigsteori og kosovokrigen*. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 3 2000.
- Newsweek (2000): *The Kosovo cover up* (15 mai), samt diverse nummer 1999/2000
- Nicholson, M (1989): *Ch 4: The Problem of Uncertainty: The Conceptual Issues. I Formal theories in International Relations*. Cambridge University Press 1989 s 52-79.
- Nicholson, M (1992): *Rationality and the analysis of international conflict*. Cambridge University Press 1992.
- Nordberg, E (1999): *En spillteoretisk forklaring på Natos beslutning om å angripe Jugoslavia*. Kursoppgave i STV 603. Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Nordberg, E (2000): *Betraktninger omkring NATOs trusselbruk i følge med operasjon "Allied Force" i Kosovo*. Kursoppgave i STV 922. Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Nordby, T (1999): Forelesningsnotater i STV 621 Høsten 1999. Institutt for Statsvitenskap. Universitetet i Oslo.
- NRK (2001): *Dok 22: Våre venners løgner*. NRK samproduksjon med BBC. Sendt NRK 25 juni 2001.
- OSSE (2001): Brief ved OSSE delegasjon i Beograd 3 april 2001 ifølge med studietur i regi av ISV, UiO.
- OTPOR (2000): Publikasjonsfolder. Mottatt under brief ved OTPOR 29 mars 2001 i Beograd ifølge med studietur i regi av ISV, UiO.
- Pape, R.A.(1996): *Bombing to win , Air power and coercion in War*. Cornell University Press. Ithaca and London
- Patchen, M (1987): *Strategies for Eliciting Cooperation. Laboratory and International Findings*, Journal of Conflict Resolution 31:164-185
- Pharo, P.F.I (1999): *NATOs håndtering av Kosovo-krisen*.Aftenposten 17 aug 1999

- Pharo, P.F.I (2000): *NATO og Kosovo-krisen*. Artikkel i "Internasjonal Politikk", Nupi; Oslo
- Posen, B.R. (2000): *The War for Kosovo, Serbias Political-Military Strategy*. International Security Vol 24 (Spring 2000). Massachusetts Institute of Technology.
- Rajic, L (2000): *Luftkampanjen sett og vurdert fra Beograd*. Luftkrigsskolens Skriftserie nr 4-2000.
- Rajic, L (2001): Foredrag i Beograd ifølge med studietur i regi av fagutvalget ved ISV, UiO.
- Rambouilletavtalen: <http://www.mondediplomatique.fr/dossiers/kosovo/rambouillet.html>.
- Rapoport, A (1990): *Ch 4: The problem with Gains Maximaizing Strategies* i Glad, B *Psychological Dimensions of War*. Sage Publications Ltd 1990 s91-115.
- Rekkedal, N.M (2000a): *Kosovo- Serbisk mentalitet som, en faktor i krig*. Upublisert artikkel
- Rekkedal, N.M (2000b): *The lessons of Kosovo*. Upublisert foredrag
- Roberts, A (1999): *NATO's "Humanitarian War" over Kosovo*, Survival Autumn
- Rubin, J.P (2000): *Countdown to a very personal war*. Financial Times 29 sept og 3 okt 2000
- Semb, A-J (1998): *Ikke-intervensjonsprinsippet utfordres, Sikkerhetspolitisk tenkning i en ny tid - Fra enhet til mangfold ?*, Europaprogrammet
- Seim, J (1994): *Øst-Europas historie*. Oslo: Aschehoug
- Shea, J (2000): *Modern conflicts, The media and Public Opinion: The Kosovo example*. Foredrag Oslo i regi av Krigsskolen Linderud. September 2000.
- Short, M (2001): *An Airmans lesson from Kosovo*. Foredrag på Luftkrigsskolen 28 febr 2001
- Solana, J (1999): *Forsvaret av våre verdier*. Aftenposten 22 apr1999
- Stein, A.A (1994): *Why nations cooperate. Circumstance and Choice in International Relations*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press
- Sunde, T.D.Ø (2000): *På leit etter rasjonelle forklaringer i Kosovokonflikten*. Hovedoppgave ved Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Time Magazine: diverse utgaver 1999-2000.

Tjøstheim, I (1998): *Militærmaktens betydning i dag og i fremtiden, Sikkerhetspolitisk tenkning i en ny tid - Fra enhet til mangfold?*, Europaprogrammet

The Economist. 1999-2000. Diverse nummer.

Tsebelis, G (1990): *Nested Games. Rational choice in comparative politics*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press

US News 1 febr 1999

Vollebæk, K (1999) *Det nye NATO og konsekvenser for Norge*. Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr 7-1999. Den norske Atlantehavskomite, Oslo.

Von Clausewitz, C (1832/1993) *On War*. Everymans Library. London

Warden, J.A (1989): *The Air Campaign, Planning for combat*. Pergamon- Brassey's. International Defense Publishers, New York

Weller, M (2000): *The crisis in Kosovo 1989-1999: from the dissolution of Yugoslavia to Rambouillet and the outbreak of hostilities*

Workshop (2001): *"Between War and Peace; Kosovo in the past and in the present"*.

Workshop på Universitetet i Beograd ifm studietur i regi av Fagutvalget ved ISV, UiO.

Wæver, O (1995): *Securitisation and Desecuritisation*, in Lipschutz On Security

Yin, R.K (1994): *Case Study Research: Design and Methods*. 2nd ed. London: Sage.

Østerud, Ø (1996): *Statsvitenskap; Innføring i politisk analyse*. Universitetsforlaget. Oslo.

Østerud, Ø. Goldman, K. Pedersen, M.N. (1997): *Statsvitenskapelig leksikon*, Universitetsforlaget Oslo.